

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

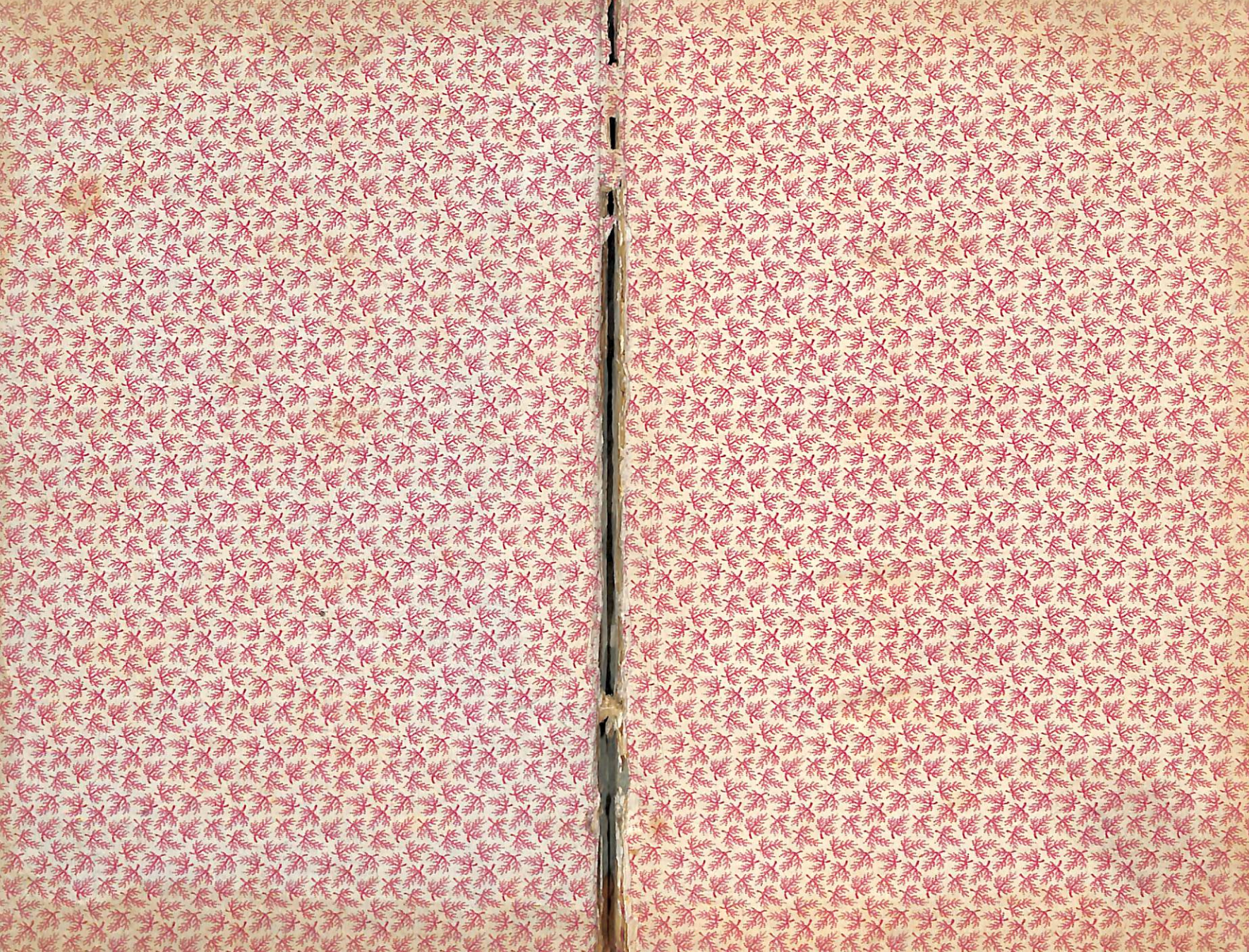
Adapt — remix, transform, and build upon the material

9764

ՍԱՆԴՈՒԻՍ
ՈՒԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

SANTOUHT
TRAGÉDIE ARMÉNIENNE

891.99
p-52

ՍԱՆԴՈՒԻՍ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

SANTOUI

TRAGÉDIE ARMÉNIENNE

891.99

թ-52

ՍԱՆԳՈՒԹՅ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ի ՀԻՆԳ ԱՐՄԵՐՈՒԱԾՍ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՎԾԱՍ ԹԵՐԶԵԱՆԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՍ Ի ԳԱՂՂԻՆԻՆ

ՕՐ. ՄԱԹԻԼՏ Բ. ՖԵՐՈՒՀ - ԽԱՆ

Հայոց կուսանք, նոր շուշան
Տեւեք 'ի դաշտ Շաւարշան :
Հ. ՂԵՆԵՎ. Վ. Ա. Մ.

Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՌՈՅ

ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՅ

1881

82-81

2003

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԻԱՅ Դ.
ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ
ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱԴԷՄԻ
Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ
ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ
ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

SANTOUITT

TRAGÉDIE ARMÉNIENNE

EN CINQ ACTES.

PAR
THOMAS TERZIAN

TRADUITE EN FRANÇAIS
PAR
Mlle MATHILDE B. FÉROUH-KHAN

Voyez, jeunes vierges arméniennes, voyez
Le nouveau lys dans le Champ-Chavarchan.
P. Léon V. A. M.

JÉRUSALEM
IMPRIMERIE DU COUVENT PATRIARCAL ARMÉNIEN
DE St JACQUES

1881

ԱՌ ՎԵՀԱԶՆ ՍԵՊՈՒՀ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

ԱՐԲՈՒՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

Ըղնադել կուսին Հայոց մինչ ըզմիցսն առնում ողել,
Եւ զանժամ գերեզմանաւն՝ ուր երկնաւոր տեղան նըշուլը,
Մատուցեալ սիրտ 'ի յերեր տիւեմ՝ ծաղկուն և արտասուտ
Ո՞ նորաթեւ իմաց մտաց թեւս յաւելեալ հրեղէնս 'ի նիւս
Հրամայէ հաղթեւել ընդ ժամանակս և ընդ աշխարհս •
Եւ ինձ՝ որ սիրէի լոկ լըռութեան և ամացեաց
Աւանդել զոգուոյ ծածուկս՝ զի սուրբ յաղթիւրն իւրեանց
դասցին

Ո՞ իրաւոյս բառաց փառաց թեւակոխել յաստորեղ:
Դու 'ի զարմ մեծ, և մեծ եւս չքնադազեղ հաղւոյր 'ի ձիւս
Որ գեղեցիկն պաղաւտաւ լըցեալ կարծես և դերգս այնպէս
Դու որ յաղմկայոյ խանել ամաց մոլոր կարծեաց
Ըղլատարիւն խնդրես աջք հետրս Առաքին երկնաւորի՝
Ոյլ հաղիւ յամսս անդ շողան ծալք փարգազոյն
դատմունձանին:

Քաղցրացի ապա և իմ նորափետուր սլացեալ միտաց
Զերախայրիս Վեհիդ ձենել ըզվաստակոյն երկնադրեցիկ •
Եւ թէ 'ի հոյլ մրտենեացդ խառնեմ ծաղկունս ինչ
խմկանն
Ոչ յուսամ փառս յաւելուլ Գեղ՝ այլ ընդունել փառս
յանուանէդ:

ԹՈՎՄԱՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

63456-67

A
SA BÉATITUDE
MONSEIGNEUR ISAIE
PATRIARCHE ARMÉNIEN
DE
JÉRUSALEM

ETC. ETC. ETC.

HOMMAGE

DE LA PLUS PROFONDE VÉNÉRATION,
ET DE RESPECTUEUSE GRATITUDE

MATHILDE P. F.

Առ. Ամենապատիւ Տ. Տ. Եւսայի Սրբազան՝
Պատրիարք Սրբոյ Աթոռոյն Երուսաղէմի ։

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ ՀԱՅՐ ՍՐԲԱԶԱՆ

Մեր ներհուն զրազիտաց միոյն՝ Պարոն Թովմաս Թեր-
զեանի՝ Սանգիտոյ կուռի ողբերգութիւնը թարգմանելով 'ի
Գաղղիէրէն, կը համարձակիմ ձօնել զայն Զեր Աբբաղնութեան
Անուանը, իբրեւ լաւագոյն Բարեկամի հանգուցեալ հօրս
Վսեմաշուք Բարունակ Պէյի Ֆէրուհ-խան՝ և Անոր որ այ-
սօր զՆա կը փոխանակէ ինձ համար, և իբրեւ բնական պաշտ-
պանի մեր Ս. Արօնից վերաբերեալ երկոյ ։

Ար հաճիք արդեօք ընդունիլ զայս աշխատանքով թեանս
երախայրիք, և տարածել 'ի նա Զեր բարձր պաշտպանու-
թիւնը որ անոր երջանկութիւնն ու օրհնութիւնը պիտի լի-
նի, և եթէ երբէք կարենայ ան փոքր ինչ օգնել նաեւ աղ-
ջային մանկտեղն որ կը պարապի ուսանիլ Գաղղիացոց դե-
ղեցիկ լեզուն՝ այն ատեն վարձ մ'ալ ստացած պիտի համա-
րիմ երկոցս՝ և քաջալերութիւն վասն ապագային որով ընդ
միշտ երջանիկ պիտի լինիմ ։

1880 Օգոստոս 17 ։

ՄԱԹԻՒՏ

ԱՆՁԻՆՔ

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ՝ Արքայ Հայոց =
ՍԱՆԴՈՒԽՏ՝ Դուստր Սանատրիկոյ =
ԵՐՈՒԱՆԴ՝ Սպարապետ Հայոց =
Ս • ԹԱԳԵՐՍ՝ Առաքեալ =
ՇԱԽԱՐՇ՝ Պաշտօնական =
ՎԱՀՐԱՄ՝ Պատգամաւոր =
ՍՐԵՈՒ՝ Քրմասպետ =
ԽՈՌ՝ Դահլիճ =

Ժողովուրդ և Զօրականք =

Տեսարանն յԱրքունիա Սանատրիկոյ .
Ի Ե. արարուած՝ բանտ, ապա դաշտն
Շաւարշան =

PERSONNAGES

SANADROUG, Roi d'Arménie.
SANTOUHT, Fille de Sanadroug.
YERVANT, Général en chef de l'armée arménienne.
St THADÉE, Apôtre.
CHAVARCHE, gentilhomme de la Cour.
VAHRAM, Messenger.
ARMOC, pontife des Païens.
COR, Bourreau.

Peuple et Soldats.

La scène est dans le palais de Sanadroug.
Le cinquième acte représente d'abord une prison, ensuite la campagne de Chavarchan.

ՍԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐԱՐՈՒՍԾ ԱՌԱՋԻՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ, ԹԱԴԵՍ, ՇԱԽԱՐՇ, ԵՐՈՒԱՆԴ:

ԹԱԴԵՍ

ԱՅՈ՛ Ինքն է ճշմարիտ Աստուածը՝ նոյն
Թագաւոր, ինքը միայն Աստուած է: Այս
Տիեզերքս որ բիւրաւոր հրաշալեօք զարդա-
րուած է՝ իրեն աչքին դիմացը ոչինչ է, և
ոչնչութիւնը աւելի գեղեցիկ Տիեզերքներով
լցուած է իրեն համար. ինքը ըսաւ և ամեն
բան եղաւ. ամեն բան զինքը կը քարոզէ:
Մինչդեռ իւր զօրութիւնը կը հռչակեն մըր-
բիւր՝ որոնց մէջ ցամամբ կը սլափի, և փայ-
լակները՝ որ իւր նայուածքներէն կը թափ-
թրին, մինչդեռ իւր զօրութիւնը կը քա-
րոզեն ծովք՝ որ խռոված առեւտրի իրենց
հզօր արարչին հայելին են, և ուրիշ սանձ
չունին իրենց անցադ կատաղութեանը՝ բայց

SANTOÛET

ACTE PREMIER

SCÈNE I.

SANADROUG, THADÉE, CHAVARCHE, YERVANTE.

THADÉE

OUI, c'est Lui qui est le vrai Dieu, ô
roi, Lui seul est Dieu. Ce monde, plein de
merveilles, n'est rien à ses yeux; et, pour
Lui, le néant est rempli des plus beaux Uni-
vers: Il a dit et tout a été fait: tout proclame
son existence. Tandisque les tempêtes, au
milieu desquelles Il marche en furie, et les
éclairs, qui jaillissent de ses regards, célèb-
rent sa puissance; tandisque les mers, qui,
dans leur tumulte, sont le reflet fidèle de leur
puissant Créateur, et n'ont d'autre frein à
leur insatiable fureur que les manaces de ses
sourcils froncés, proclament sa puissance,
son amour se révèle par le doux zéphyr qui,

միայն իւր յօնից սպառնալիքը . իւր սէրը կը քարոզէ առաւօտեան անուշ հողմը՝ որ իւր զուարթ թեւիկներովը կարծես ծաղկանց արցունքը կը սրբէ, իւր սէրը՝ անպատասպար թռչնոց ձագը՝ որ բնադդմամբ աչքերը դէպ ՚ի երկինք կը վերցնէ բոյնէն, և իւր սէրը՝ դարձեալ արեւը, որ երկնից ընդարձակու թեան մէջ կը թափառի՝ աչքերը դարձու ցած դէպ ՚ի Վեհին աթոռը, որուն կարծես հրամանացը կ'ըստասէ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Եւ ո՞ւր տեսնեմ՝ քու Աստուծոյդ հետ քերը :

ԹԱԴԵՅ

Քու Աստուծոյդ աւերակներուն վրայ : Ինքը յաւիտենականութեան ամպերուն մէջ ծածկուած՝ Տիեզերաց վրայէն կախած է արդարութեան կշիռը . հան են թափերը և թափաւորութիւնները, իւր ձեռքն է որ ան յայտ ճամբաներով կ'առաջնորդէ զմահիւն նացուն որ կը գոռողանայ՝ չգիտնալով հզօր ձեռքի մը գործիքն ըլլալ, սուրը որ կը փայլի՝ կ'ըստառնայ՝ կը վերաւորէ՝ բայց վերջապէս ինքն ալ կը խորտակի, և իւր գործած աւերակներուն վրայ ինքն ալ կը փչըրի : Այն ձեռքը կը բարձրացնէ զմարդ մինչեւ ուր որ

avec ses ailes légères paraît essuyer les larmes des fleurs; par le petit des oiseaux abandonné, qui, par instinct, élève de son nid ses regards vers les espaces célestes; et par le soleil, qui erre dans l'étendue des cieux, les regards dirigés vers le Trône du Très-Haut, dont il paraît attendre les ordres.

SANADROUG

Où se trouvent donc les traces de ton Dieu?

THADÉE

Sur les ruines mêmes de vos dieux. Enveloppé des nuages de l'éternité, Il a suspendu dans l'Univers, la balance de sa justice: là, sont les couronnes et les royautés; c'est sa main, qui, par de secrètes voies, conduit l'homme, enorgueilli dans son ignorance d'être le simple instrument d'une puissante main; c'est par sa volonté que l'épée brille, menace, blesse et finit par se casser et se briser sur les ruines qu'elle a accumulées. C'est sa main qui élève l'homme jusqu'au sommet de sa destinée . . . et tandis que tous

որոշած է . . . և մինչդեռ բոլոր Տիեզերաց
աչքերը դեպ ՚ի այն հողարտը դարձած են՝
այն ամբարտաւան շէնքը կը կործանի կ'յնայ.
ինչպէս թանձր մուխը որ խաղաղ օդին մէջ
կը գիզուի և իւր մութ ձեռքին տակ արեւն
անգամ կը ծածկէ, բայց հովը փչածին պէս
կը ցնդէ զայն . . . Ո՛ր ես Բաբելոն, Նինուէ,
բու բուրգերդ մը եմ . . . այն ի՛նչ լուռ
թիւն կը տիրէ ձեր ճամբաներուն մէջ . . .
բու փառք ալ անշունջ աւերակացդ վրայ
կը քնանայ . . . հոն ուրեմն ո՛վ թագաւոր,
հոն գացէք դուք ալ՝ ո՛վ ժողովուրդք սորվե-
լու համար. այն լուռ թիւնը ձեզի ամեն բան
կը պատմէ. և կործանեալ բուրգերը աւերի
սարսափեցնեն պիտի զձեզ՝ բան թէ երբ
բիւրաւոր կտրիճներով պաշտպանուած էին.
այն աւերակներուն նայեցէք. աստուածու
թիւն մը անոնց վրայէն անցած է. կարգա-
ցէք թէ այն խորտակեալ պարիսպներուն
վրայ ի՛նչ գրեր է Ամենակալին մատը . . .
“ՈՅՆՁՈՒԹԻՒՆ” . . .

ԵՐՈՒԱՆԻ

Արդարեւ վսեմ և գեղեցիկ գաղափարք :

ՍՍ.ՆԱՏՐՈՒԿ

Ի՞նչպէս այդչափ հրաշք կրնայ գործած

les yeux de l'Univers se tournent vert cet
être superbe, l'orgueilleux monument tombe
et se détruit; comme le nuage épais, qui, a-
massé dans un temps calme, couvre de sa
masse obscure la face même du soleil, et
se dissipe devant le souffle du vent . . . Où
es-tu Babylone? où es-tu Ninive? où sont
tes forteresses? . . . quel silence règne dans
tes rues! . . . ta gloire aussi dort sur tes rui-
nes muettes . . . allez-y donc ô roi! accou-
rez-y aussi, ô peuple! accourez-y pour vous
instruire: ce silence vous dira tout: et les
châteaux en ruines, vous inspireront plus
de terreur, que s'ils étaient debout et dé-
fendus par des milliers de braves; regardez
ces ruines; une divinité a passé par là; li-
sez, et voyez ce que le doit du Tout-Puis-
sant a écrit sur ces murs délabrés . . .
“VANITÉ” . . .

YERVANTE

Voilà, vraiment, de sublimes et de bel-
les idées!

SANADROUG

Comment se fait-il qu'un Dieu, qui a é-

ըլլալ Աստուած մը որ մարդկանցմէ նախա-
տալից կերպով խաչուած է :

ԹԱԴԵՈՍ

Նախատալից կը կոչես մարդկութեան
համար մեռնիլ : Տիեզերք լի անօրէնու-
թեամբք՝ կորստեան վիհը հասած էր . ար-
դարութեան սուրը երկնից երեսը կը սպառ-
նար . . . երբոր յանկարծ ձայն մը , « Կեցիր »
դուչեց՝ « Ահա ամենուն աեղ ես կը մեռնիմ » .
այս ըսելով՝ սէր անսպասուած՝ Աստուած մը
իւր փառքը թողլով մարդ եղաւ . . . Աստուած
մը մեռաւ . . . այն ահաւոր անդունդը որ կայ
աստուածութեան եւ Ոչնչին մէջ՝ սէրը լե-
ցուց . . . :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Քրիստոնէից այս դաղափառները որ կը
լսեմ՝ կը կարծեմ թէ ասոնք կամ մէյմէկ
խենդ են եւ կամ մէյմէկ աստուած :

ԹԱԴԵՈՍ

Ո՞վ կրնայ քրիստոնէի մը սրտին զգացածը
բացատրել . քիչ կը համարի ինքը իւր Աս-
տուծոյն սիրոյն կեանք մը միայն զօհելը :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Եթէ սիրոյ կրօնք կը կոչես այն որ արին

té crucifié par les hommes, d'une manière
infâme, ait pu faire tant de miracles?

THADÉE

Vous appelez infâme mourir Pour l'hu-
manité! L'Univers, rempli d'impiété, tou-
chait à l'abîme de la perdition: l'épée de la
justice divine menaçait du firmament . . .
quand, soudain, une voix se fit entendre du
fond des cieux: "Arrête! je m'offre pour mou-
rir à la place de tous." En disant cela, ô
amour ineffable! un Dieu quittant sa gloire,
se fit homme . . . un Dieu est mort . . . le
terrible abîme, qui existe entre la Divinité et
le Néant, l'amour l'a comblé . . .

YERVANTE

Quand j'entends les chrétiens exprimer
leurs idées, je suis porté à croire, que cha-
cun d'eux est un fou, ou un dieu.

THADÉE

Qui pourrait dépeindre les sentiments d'un
cœur chrétien? Il compte pour peu que de
ne sacrifier qu'une vie pour l'amour de son
Dieu.

SANADROUG

Si tu appelles religion d'amour, celle qui

և մահ կը քարոզէ՝ սրչափ աւելի սիրոյ ըլլայ
պիտի մեր կրօնքը որ հեշտութեամբ կ'ըլ-
լայ : Գեղեցիկ սէր՝ որ կոյս մը իւր մանկու-
թեան վարդերը արեանցը մէջ թառամեցնէ .
երիտասարդը՝ որ հայրենեաց պաշտպան մը
կը խոստանար՝ գերեզմանին մէջ իւր յոյսերը
թաղէ :

ԹԱԳԷՈՍ

Քրիստոնէի մը համար գերեզմանը անմահ
հաւթեան դուռն է :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Այդ անմահութեան դռնէն՝ շատերը ան-
դիւ աշխարհ զրկեցի . բայց ձեր անիծեալ
կրօնքը հարիւր գլխով հրեշն կը նմանի , ու
բուն գլուխները սրչափ կը կտրէին՝ այնչափ
նորէն կը բուսնէր : Ա՛հ , գիտնայի թէ ար-
մատը սուր է , և խզի :

ԹԱԳԷՈՍ

Դողա՛ . ինքը քեզի կը լսէ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Այո՛ , պիտի կործանի դիմացս քու Աս-
տուածդ . իրմէ հեռք մ'ալ պիտի ջմնայ եր-
կրիս վրայ . ես ինքնին պիտի կ'սկստեմ իւր
պաճարները : Եւ ինքը պիտի չգտնայ ստատ

prêche sang et mort, combien alors la nô-
tre qui se complait dans la volupté, aurait-
elle droit à ce titre! Le bel amour! que la
jeune vierge laisse flétrir dans son sang les
roses de sa jeunesse! Le bel amour! que le
jeune homme, qui promettait un défenseur
à la patrie, enterre ses espérances dans la
tombe!

THADÉE

La tombe, pour un chrétien, c'est la porte
de l'immortalité.

SANADROUG

Par cette porte de l'immortalité, j'en ai
beaucoup expédié dans l'autre monde, va;
mais ta maudite religion ressemble au mons-
tre à cent têtes, dont les têtes repoussaient à
mesure qu'on les tranchait. Ah! puissé-je con-
naître où en est la racine, et la couper de ma
propre main!

THADÉE

Tremblez qu'Il ne vous entende.

SANADROUG

Oui, ton Dieu tombera devant moi; il n'e-
restera pas trace sur la terre: moi-même,
je foulerai aux pieds ses temples. Et il ne
trouvera point d'abri sur la terre, tant que

տան մը երկրիս վրայ՝ ցորչափ ապրի Սան-
տրուկ, ցորչափ այս քաջապաղժ սուրը սար-
տափ ազդէ աշխարհիս, պիտի չսէ ուրիշ
երգեր՝ բայց զողբածայն հեծեծանս իւր հե-
տեւողացը՝ զոր ես պիտի խողխողեմ: Այլ
եթէ սխերիմ՝ բազդը՝ իրեն յափշտակել տայ
զաշխարհ իմ՝ ձեռքէս՝ աւերակներ միայն պի-
տի դանէ՝ ուր տխուր լոյս մը պիտի արծա-
կեն իւր հրաբորբոք տաճարները:

ԹԱԴԷՈՍ

Սրբագոյն խորան մը՝ աւելի հաճոյ խունկ
մ' ունի մեր Աստուածը՝ և դու զայն չ'ես
կրնար կորզել. . . մեր սիրտը և մեր արցունքը՝
Ջանկ սպաննէ՛ . . . մեր յետին հաւատքները
քու փրկութեանդ համար աղօթք մ' ըլլայ
պիտի: Բայց գիտցիր թէ որչափ ալ անստառ
ըլլայ իւր երկայնամոտութիւնը՝ եթէ ինքը
ցամամբ ելլայ իւր աթոռէն՝ դողան պիտի
երկինք իւր նայուածքէն, և մինչդեռ դու
զարհուրած պիտի փախչիս իւր տալեւ՝ խու-
ռըն կայծակունք պիտի թօթափին գլխուդ
վրայ, և իւրաքանչիւր քայլիդ տակ՝ նորանոր
անդունդներ պիտի բացուին: Արքայ, նեղ
են քեզի համար Տիեզերք. . . և սակայն քիչ
ատենէն բոլոր փառօրդ հանդերձ՝ քանի մը
թիւ հող միայն պիտի գրաւես:

Sanadroug, 'sera en vie, tant que cette vail-
lante épée inspirera la terreur au monde: il
n'entendra d'autres hymnes, que les sanglots
et les gémissements plaintifs de ses adeptes,
que je ferai égorger. Mais, si le sort malveil-
lant lui permet de me ravir le monde des
mains, il n'y trouvera alors que des ruines,
parmi lesquelles ses propres temples livrés
aux flammes, lanceront une triste lueur.

THADÉE

Notre Dieu possède des autels plus invio-
lables, un encens plus agréable, et vous ne
pouvez les ravir . . . nos cœurs et nos pleurs.
Frappez! tuez! . . . notre dernier soupir sera
une prière pour le salut de votre âme. Mais
sachez que, quelque infinie que soit la longan-
imité de notre Dieu, le jour où il se lèvera
de son trône en courroux, les cieux tremble-
ront devant son regard, et tandis que vous-
même, ô roi, saisi de terreur, vous prendrez
la fuite devant lui, de terribles coups de fou-
dre pleuveront sur votre tête, et vous ne fe-
rez pas un seul pas, sans rencontrer un nou-
vel abîme. O roi! vous trouvez maintenant
l'Univers trop étroit pour vous . . . et pour-
tant, dans peu, vous n'y occuperez que quel-
ques pieds de terre.

Այո՛, կամ անձայն երկրիս տակ՝ կամ բոլոր երկրիս վրայ իշխան. լի մանկական եռանդեամբ երայ ես առնեիմ թագէսս, ինչպէս անտառք մրրկին դէմ՝ այնպէս խոնարհեցան աղգերը առաջս. այն կտրիճին ոռքին տակ կը կոխկուտուէր թշնամին՝ և իւր արենակաթ սրոյն վրայ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ գրուած էր՝ այն սուրը ձեռքիս մէջ փշրեցաւ. բայց կենդանի է դեռ նայն սիրտը: Դեռ երիտասարդ՝ աշխարհիս հետ սրատերազմեցայ և յաղթեցի. հիմայ ալեւոր՝ Աստուած մը զիս սրատերազմի կը հրուիրէ: Տեսնե՛նք յաղթութիւնը ու բնուն է:

(ՄԷԿԷ)

Oui, ou muet sous la terre, ou souverain sur toute la tere! Je me levai jadis, plein d'une jeune ardeur, contre les nations, Thadée, qui s'humilèrent devant moi, comme les forêts devant les tempêtes; adolescent, l'ennemi fut foulé sous mes pieds et sur mon épée sanglante, on lisait le mot LIBERTÉ, cette te épée fut brisée dans mes mains, mais ce même cœur n'a pas moins d'ardeur aujourd'hui, il palpite encore. Jeune encore, j'ai combattu le monde et l'ai vaincu; maintenant vieillard, un Dieu me convie à la guerre. Nous verrons à qui restera la victoire!

(Ils s'éloignent)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԵՒ ԹԱԴԷՈՍ

ԹԱԴԷՈՍ

Ի՞նչ անհաշտ ատելութիւն կը սնուցանէ հայրդ մեր կրօնքին դէմ:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Դառն յիշատակներ կը զարթուցանէ մըտքին մէջ այս դողափարը: Բայց դու սուրբ ճերունի, կրկնէ՛ կրկնէ՛ այդ սուրբ կրօնքին նկարագիրը որ հոգիս մխիթարուի:

ԹԱԴԷՈՍ

Եթէ մխիթարութիւն կը բաղձաս՝ դիմէ՛ իւր ոտքը. քրիստոնեայ մը իւր վշտերը խաչին սրտառանդանը կը դնէ, ինքը իրեն կը կանչէ զանոնք որ աշխարհիս թշուառութեանց տակ կը հեծեն:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛րչափ քաղցր է աշխարհիս վշտերէն ազատելով այս անձկալի գուառներուն մէջ թափառիլ. ինչ քաղցր է հառաչել մէկու մը դէմ՝ որ հառաչանքներդ կը կրկնէ. մհ, սիրչափ քաղցր է լալ Աստուծոյ մը դիմաց՝ որ լացեր է: . . .

SCÈNE II.

SANTOUGHT ET THADÉE

THADÉE

QUELLE haine implacable votre père nourrit en son cœur contre notre religion!

SANTOUGHT

Cette idée éveille en son esprit, d'amers souvenirs. Mais vous, saint vieillard, refaites-moi toujours le tableau de cette sainte religion, afin que mon âme, par là, soit consolée.

THADÉE

Si vous cherchez de la consolation, réfugiez-vous vers elle: le chrétien dépose ses peines au pied de la croix; elle fait appel elle-même à tous ceux qui gémissent sous le poids des malheurs terrestres.

SANTOUGHT

Qu'il est doux, après s'être délivré des peines du monde, d'aller planer dans ces régions si désiré! qu'il est doux de soupirer devant quelqu'un qui répète vos soupirs! Ah! qu'il est doux de pleurer devant un Dieu qui a pleuré . . .

ԹԱԴԵՅ

Ո՛վ որ առանձին իւր վշտացը մտածելով
 իւր Աստուծոյն դիմաց չէ կեցած արցունք
 թափելով՝ այնպիսին դեռ չգիտեր ճշմարիտ
 հաճոյք մը ի՞նչ է : Գթով մեր հոգւոյն վրայ
 կը հսկէ ինքը՝ ինչպէս թռչուն մը իւր բոյ-
 նին վրայ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛հ, սրճափ գլխայ պիտի օրհորդի մը որ
 վշտաց ովկիանոսի մը մէջ կ'ալէկածի . ըսէ՛
 ինձի արդեօք այն գեղեցիկ ասպարէզներուն
 մէջ որ սրտիս դիմաց կը բանաս՝ կրնամ ես
 ալ սլանալ :

ԹԱԴԵՅ

Իւր գրկերը բաց են զամենքը ընդունելու :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛հ տէր՝ միայն լուսաւորէ՛ . եւ թէ որ
 հիմայ քու հոգիդ որ բոլոր Տիեզերքս կը լե-
 ցնէ՝ իմ քովս ալ կեցեր կը լիէ հաւաքանք
 ներուս, կ'իմանայ սրտիս բաբախմունքը . . .
 Ո՛հ, դու գիտես իմ լեզուով չբացատրելու
 անձկութիւններս :

ԹԱԴԵՅ

Զօրացիր՝ կոյս . յոյսդ իրեն վրայ հաս-
 տատէ :

THADÉE

Celui qui seul et recueilli dans ses peines
 n'a pas pensé à verser des larmes devant son
 Dieu, celui-là n'a pas encore connu le vrai
 bonheur. Ce Dieu veille avec tendresse sur
 notre âme, comme l'oiseau, sur ses petits.

SANTOUHT

Ah! combien aura-t-il donc pitié d'une
 jeune fille, qui flotte, au grés des vagues, dans
 un océan de souffrances: dites-moi, pourrais-
 je m'élancer aussi dans ces belles arènes que
 vous découvrez à mon âme?

THADÉE

Ses bras sont ouverts pour tous.

SANTOUHT

Ah! Seigneur! daigne éclairer mon esprit:
 et si en ce moment ton esprit, qui remplit
 l'Univers entier, se trouve aussi à mes côtés,
 entendant mes soupirs, sentant les batte-
 ments de mon cœur . . . ah! tu connais les
 peines que je suis incapable d'exprimer.

THADÉE

Courage, jeune vierge; confiez-vous en sa
 bonté.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ամեն օր կը տեսնեմ քրիստոնեաները ան-
գուլթ մահուան դատապարտուած, և ինձի
որ անոնց չեմ կրնար օգնել ասուր բանա մը
կ'երեւայ այս մեծաշուք ապարանքս: Եւ երբ
արյունքներէ յոգնած աչքերս գոցուին՝ ըս-
տուերներուն մէջ կը կարծեմ տեսնել խումբ
մը երանելի օգեաց, որ ձիւնաթոյր պատմու-
հաններ հագած՝ ժպտելով ականջիս տակէն
կը հրճեն. « Հետերնիս եկուր »:

ԹԱԴԵՈՍ

Լուռ թեամբ համբերել, գերմարդկային
զգացմամբ սիրել մարդկուլթիւնը. — Ահա
ինչ որ իմ պաշտած Աստուծոյ կը հրամայէ:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Սիրե՞լ... ա՛հ, լսէ՛, հայր... չես գիտեր
մըջալի սրտատուօր յիշատակներ մտքիս մէջ
կը զարթուցանես: ...

ԹԱԴԵՈՍ

Կը մօտենայ ահա մէկը, և կը լսէ զմեզ,
հեռանալը...

(Մէկէն)

SANTOUGHT

Tous les jours je vois les chrétiens condam-
nés à une mort cruelle, et pour moi, qui ne
puis leur être d'aucun secours, ce superbe
palais me semble un triste cachot. Et quand
mes paupières fatiguées de pleurer, se fer-
ment malgré moi, je crois apercevoir dans
les ombres une troupe d'âmes bienheureuses,
qui vêtues de robes blanches comme la neige,
le sourire sur les lèvres, murmurent à mes o-
reilles: "Viens avec nous!"

THADÉE

Souffrir en silence, aimer l'humanité d'un
amour extrême:—voilà ce que commande le
Dieu que j'adore.

SANTOUGHT

Aimer!... ah! arrêtez-vous, père... vous
ne savez pas quels souvenirs brûlants, vous
éveillez en mon esprit...

THADÉE

Quelqu'un s'approche et peut nous en-
tendre; éloignons-nous!...

(Ils s'éloignent)

ԵՐՈՒԱՆԻ

ԱՐՏԱՍՈՒԱԼԻՅ աչօք հեռացաւ ինձմէ
այն գեղեցիկ հրեշտակը . . . որչափ անուշ է
ինձի կոխել այն անգերը զոր կը կոխէ . շնչել
այն օդը զոր ինքը կը շնչէ . երբօր աչքին դի-
մացն եմ՝ լեզուս առաջ չերթար խօսք մ'ը-
սելու , աչքերս չեն համարձակիր իրեն նա-
շիլ , անծանօթ զօրութիւն մը զիս կ'արգիլէ ,
իւր պատկերը գեղեցիկ հրեշտակի նման՝
հոգւոյս մէջ կը հանգչի . . . ո՛հ , ի՛նչ քաղցր
կուգայ ինձի իւր հառաջանքները այս նոր
կրօնքիս վրայ . . . այո՛ , Սանդիստին կրօնքը
իմ կրօնքս ալ է : Այլ ի՛նչ կ'ըսեմ . . . մի՛ բար-
կանաք ո՛վ աստուածք . . . սէրը միտքս խը-
ռովեց . . . բայց ի՛նչ , եթէ սէրը պաշտեմ՝
դձեղ պաշտած չեմ՝ ըլլար ուրիշ անուամբ .
որովհետեւ եթէ աստուած էք՝ սէր ալ պի-
տի ըլլաք , եթէ սէր չէք՝ աստուած ալ չէք :
Եւ ո՛վ բնութեան կ'ազդէ այն կարօտու-
թիւնը սիրտ սրտի հանգչեցնելու . ո՛վ դրեր է
սրտին մէջ սէրը՝ այս բոլոր որուն որչափ նիւթ
աւելցնես՝ այնչափ աւելի կ'ուզէ : Բայց թե-
րեւս այս աշխարհս միայն փափագելու տեղ
է՛ . ոչ փափագի մը կատարուելուն . . . թե-
րեւս օրորոցէն մինչեւ գերեզման եղած մի-

YERVANTE

ELLE s'est éloignée de moi les yeux
pleins de larmes; le bel ange! . . . qu'il m'est
doux de mettre les pieds là où elle a mis les
siens! qu'il m'est doux de respirer l'air qu'elle
respire! sa présence me confond toujours
au point de ne pouvoir articuler un mot; mes
yeux n'osent la regarder; un pouvoir inconnu
m'en empêche; son image, comme celle d'un
gracieux ange, se repose dans mon âme . . .
ah! qu'il m'est doux de l'entendre soupirer
pour ma nouvelle religion . . . oui, la religion
de Santouht est aussi la mienne. Mais que
dis-je! . . . ne vous irritez pas, ô dieux! . . . l'a-
mour m'a troublé la raison . . . mais quoi?
est-ce qu'en adorant l'amour je ne vous a-
dore pas toujours sous un autre nom? Car si
vous êtes dieux, vous devez également être
amours; si vous n'êtes pas amours, vous n'êtes
pas non plus dieux. Et qui donc inspire à la
nature, ce besoin de reposer le cœur sur le
cœur? Lui a donc éveillé dans le cœur, l'a-
mour, cette flamme à qui plus on donne d'a-
liments, plus elle en demande. Mais peut-être
que ce monde n'est qu'un lieu de désirs, et

Շոքը շատ կարճ է սիրոյ . . . Թերեւս աստու
ուածնները այս աստուերնները տուեր են՝ որ
ինչպէս տղայն երկններանդ թիթեռնիկէ մը
խաբուած ետեւէն ինչպիսի կը խտտորի, այն
պէս մարդ ասոնց ետեւէն ինչպէս վազէ, մին
չեւ որ յանկարծ մահուան անդունդը թաւ
ւալի . . . : Բայց ի՞նչ յանցանք ունէր ոչնչու
թիւնը՝ ո՛ր դիք՝ որ էակ մ'ըլլայ կարօտու
թիւն իմանայ՝ և այն կարօտը չլեցուի . . . :
Այլ ոչ մարդս է որ ինքզինքը կը խաբէ . . .
այս . այս անձկութեան հովտին մէջ այս մըշ
տախտով ովկիանոսին մէջ՝ որուն եղբրը սե
պացեալ ժայռեր կը բարձրանան, ինքզինքը
խաբելու համար, աստուածք մարդուս ըզ
մայլեցուցիչ ճաղկապսակ քնար մը տուեր են
այս քնարը՝ մարդուս սիրտն է . և իւրաքան
չիւր կ'ըբերը՝ անոր թերերն են . անոր դիւ
թիւն ձայներէն ինքզինքը խաբելով՝ մարդս
կ'անցնի : Աւանդ ուրեմն, ի՞նչ է եղեր մարդ
կուլթիւնը ճաղիկներով զարդարուած
զուարթի մը՝ որ ողջակէզ ըլլալու կ'երթայ . . .
և սուր է իւր սեղանը . . . գերեզման մը . . .
գերեզման մը՝ որուն անդունդը յաւիտենա
կանուութեան չափ խոր է : Ո՛հ, բանար ինձի
գթած ձեռք մը՝ ապառնուոյն քողը՝ և տեսնէի
թէ երկինք ինձի ի՞նչ վճուեր են . . . ճակա
տադիրս իմանայի : . . . Ո՛վ դուք՝ որ սրտիս
վշտերը և տարակոյտները կը ճանչնար՝ դը

non un lieu où ils s'accomplissent . . . peut-
être que la période qui s'étend du berceau à
la tombe n'est pas assez longue pour l'amour
. . . peut-être les dieux ont-ils imaginé ces
ombres, afin que l'homme court après, jus-
qu'à ce qu'enfin la mort le saisissant l'eng-
loutisse dans son abîme . . . comme l'enfant
qui, attiré par les brillantes couleurs du pa-
pillon, court après et s'égare dans sa pour-
suite. Mais quel était donc le tort du néant,
ô dieux, pour en avoir fait un être ressen-
tant le besoin, et ne pouvant satisfaire ce
besoin! . . . Mais ce n'est pas l'homme qui
cherche à se tromper lui-même . . . oui, dans
cette vallée de souffrances, dans cet océan
toujours agité, sur les bords duquel s'élèvent
des roches escarpées, ce sont les dieux qui
pour le laisser tromper, lui ont donné une
lyre ravissante et couronnée de fleurs. Cette
lyre, c'est le cœur de l'homme, et chacune
de ses passions constitue une de ces cordes:
c'est en se laissant tromper aux sons enchan-
teurs de cette lyre que l'homme passe. Hé-
las! qu'est-ce donc que l'humanité?—Une vic-
time ornée de fleurs, que l'on traîne vers
l'autel, pour l'offrir en holocauste . . . et quel
est son autel?—Une tombe! . . . une tombe
dont l'abîme est aussi profond que l'éternité.

Թած աստուածք՝ սիրոյ արցունքներն ալ չէն
բաւեր ջնջելու այն դառն վշիւները զոր
երբեմն ձեր արդարութիւնը մարդուս ճակ-
տին վրայ դրոշմեց :

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՆՈՅՆ ԵՒ ՇԱԽԱՐՇ

ՇԱԽԱՐՇ

Թող, մէկդի տխրութիւնդ, բարեկամ,
վշտերու ալ վերջ մը կայ :

ՆՐՈՒՍՆԻ

Իմ վշտերս միայն կենացս հետ կը վեր-
ջանան :

ՇԱԽԱՐՇ

Հզօր են աստուածք, և ինչ որ շատ ան-
գամ տկար մահացուք չէին կրնար յուսալ՝
անոնք կը կատարեն. անյայտ են մարդկանց

Ah! puisse une main bénigne m'ouvrir un
instant le voile de l'avenir, et m'apprendre
ce que les cieux ont résolu de mon sort! Puis-
sé-je connaître mon destin! . . . O, vous, qui
connaissez les peines et les doutes de mon
cœur, dieux miséricordieux, dites-moi si les
larmes de l'amour même ne suffisent pour
effacer les fatals arrêts que votre justice a
une fois empreintes sur le front de l'homme!

SCÈNE IV.

LE MÊME ET CHAVARCHE.

CHAVARCHE

AMI, laisse de côté ta tristesse: les dou-
leurs aussi ont leur fin.

YERVANTE

Les miennes ne peuvent finir qu'avec ma
vie.

CHAVARCHE

Les dieux sont puissants; souvent ce que
les faibles mortels n'oseraient pas même es-
pérer, eux le font: ils ont des moyens incon-

անոնց ճամբաները : Շատ անգամ մարդ ու
զերով ապագային քողը վերցնել՝ չեղած և
չըլլալիք դառնութիւններ կը պատրաստէ
իւր անձին :

ԵՐՈՒԱՆԻ

Ո՛ւր էր թէ սուտ ելլային վախերս՝ ինչ
պէս մինչեւ հիմայ սուտ ելած են յայտերս...
կը կարծէի թէ սէրը երջանիկ պիտի ընէ զիս,
բայց իրեն ծաղկափթիթ ճանբուն տակ ան
դունդներ կան... Ա՛լ ծածկելու ժամանակ
չէ, յայտնեմ քեզի գաղտնիքներս՝ ո՛վ բա-
րեկամ, թերեւս սիրտս իրեն արձագանգ մը
գտնելով մտիթարուի... կը սիրեմ... ո՛հ,
չեմ կրնար այն անունը հնչել՝ որ սիրտս չի
խռովի... Սանդուխտը կը սիրեմ :

ՇԱԽԱՐՇ

Սանդուխտ... Հայոց թագուհին... ար-
դարեւ սիրելի անձ... բայց ի՞նչպէս սկսաւ
այս սէրը :

ԵՐՈՒԱՆԻ

Ալանայ դէմ պատերազմէն երբ կը դառ-
նայի՝ գիտես թէ բազդը ինձի շնորհեր էր
յաղթութեան փառքը... Սանտուխի կիսա-
կործան դահլ ճաստատելէս ետեւ՝ արիւ-

nus aux hommes. Souvent l'homme en vou-
lant lever le voile de l'avenir, se prépare des
amertumes inouïes et inattendues.

YERVANTE

Puissent mes craintes être vaines, comme
l'ont été jusqu'ici mes espérances!... Je cro-
vais que l'amour aurait pû me rendre heu-
reux; mais je m'aperçois bien, que sur son
chemin fleuri il y a des abîmes... Il n'est
plus temps de me taire, ami, je m'en vais te
révéler mes secrets: peut-être que mon cœur,
en trouvant un écho dans le tien, trouvera
de la consolation... j'aime... ah! je ne puis
proférer ce nom, que mon cœur ne soit troub-
lé!... J'aime Santouht!

CHAVARCHE

Santouht!... la reine d'Arménie?... Ai-
mable personne, en effet... mais comment
cet amour prit-il naissance en ton cœur?

YERVANTE

A mon retour de la guerre contre les Al-
banois, tu sais que le sort m'avait accordé la
gloire de la victoire... Après avoir relevé
le trône à demi-renversé de Sanadroug, je

նաների սուրս փութացայ իւր ոտքը դնել,
ինքն ալ յաղթական բրաբխնով մը ուղեց
զիս վարձատրել: Ժողովեցան հանդիսականք՝
խշտաններ՝ զօրագլուխք՝ զօրականք և ժողովուրդք. անցաւ իւր դահը Սանատրուկ ալ
... Սանդուխտ՝ այն սիրելի հրեշտակն ալ՝
հոն էր ... աստուածուհւոյ մը նման իւր
հօրը քով նստած՝ նոր փառք կ'աւերչնէր
Հայոց դահուն. այն տասնութեց գարունները
որ զինքը տեսեր էին՝ իւրաքանչիւրը անցնել
լու ատեն՝ իբրեւ սիրոյ յիշատակ կարճես՝
իւր ճակտին վրայ մէյմէկ վարդ թողուցեր
էին: Իրեն հօրը հրամանաւ ձեռքն առաւ
սակեղէն պսակը՝ և անուշ ծիծաղով մը ինձի
յանձնեց ... Դուք գիտէք՝ թէ սրչափ այն
ծիծաղը ինձի թաղէն ալ անուշ եկաւ ...
տաքնապայտը՝ երեսը նայեցայ ... և երկու
քիս աչքերը իրարու հանդիպեցան: Թա-
գաւորը մէկ կողմէն՝ «Հայրենեաց փրկիչ՝ ա-
ռաքինի» կոչելով զիս կը դռնէր, զօրականք
միւս կողմէն՝ «յաղթութեան գլուխ» կ'ան-
ուանէին զիս, ժողովուրդն ալ յիծութեամբ
«Կեցցէ» ներով օղը կը թնդացնէր ... Ես
անշարժ Սանդուխտիս դիմացը կեցեր էի, և
այնպէս կուգային ականջիս այն աղաղակնե-
րը՝ ինչպէս երկնաւոր երազներու մէջ յա-
փրշտակեալ հոգւոյ մը՝ երկրիս նուաղ եւ
հեռաւոր ձայները:

m'empressai de déposer à ses pieds mon épée
sanglante; il daigna alors me récompenser
d'une couronne de lauriers. Princes, géné-
raux, soldats et tout le peuple se rassemb-
lèrent, et Sanadroug apparut sur son trône
... Santouht, cet ange chéri y était aussi ...
assise à côté de son père, elle rehaussait la
gloire du trône arménien; les seize printemps
qui l'avaient contemplée, semblaient avoir
déposé chacun en passant, une rose sur son
front, comme souvenir d'amour. Avec la per-
mission de son père, elle prit en sa main la
couronne d'or, et me l'offrit avec un doux
sourire ... Vous savez, ô Astres! combien plus
de joie m'a causé ce sourire, que la couronne
elle-même! ... Je l'ai regardée tout ému ...
et nos yeux se rencontrèrent. D'un côté le roi
me louait en m'appelant, «Sauveur de la Pa-
trie, vertueux jeune homme»; d'un autre côté,
les officiers m'appelaient, «Chef de la vic-
toire»; et le peuple dans sa joie faisait reten-
tir l'air de ses «Vivat», ... je demeurais im-
mobile devant ma Santouht, et toutes ces voix
arrivant à mes oreilles faisaient sur moi la
même impression, que feraient sur une âme
ravie dans des visions célestes, les bruits
sourds et lointains de la terre.

ՇԱԽԱՐՇ

Աստղիկ յաջողէ իղձերդ :

ԵՐՈՒԱՆԻ

Փշարեց տարակույսներու մէջ կը ծփայ հոգիս : Երբեմն զուարթ կ'երեւակայեմ զնորր գրկացոյ մէջ , և յնորեւել կը կարծեմ թէ իրեն սրամելով անցեալ վշտերս և տարակույսներս՝ անոնց վրայ այնպէս կը նայիմ՝ ինչպէս ալէկոծութենէ ազատած նաւաւար մը դեռ խռովացող ծովուն վրայ . . . երբեմն կը կարծեմ որ զիս կը մերժէ իրմէն . . . և այն ատեն ոչ այլ ինչ կը խնդրեմ՝ յերկնուստ՝ բայց եթէ գերեզման մը ուր կարենամ անձս և թշուառութիւններս ծածկել , գերեզման մը՝ որուն վրայ թերեւս գթալով վերջապէս Սանդուխտ գոյ և արտասուէ :

ՇԱԽԱՐՇ

Երբէք աստուածոց վրայ մի՞ տարակուսիր . մեծ է անոնց զօրութիւնը , տառապեալ մահացողին հառաչանքները հրեղէն թեւերով կը սրանան այն աստեղազարդ գաւառներուն մէջէն մինչև Արամազդաց՝ աստուածոց աստուծոյն ոտքը . և շատ անգամ իւր հզօր աչքը տկար մարդուն վրայ դառնալով զնորր վշտաց վեհերէն՝ երջանկութեան գաւհը կը բարձրացնէ :

CHAVARCHE

Que l'Amour te soit propice en tes vœux.

YERVANTE

Mon âme flotte dans des inquiétudes douloureuses. Tantôt joyeux et gai, je m'imagine la tenir dans mes bras; et dans mon délire, je crois, l'instruisant de mes souffrances et de mes anxiétés passées, pouvoir y jeter mes regards, comme le matelot échappé à la tempête contemple la mer encore agitée... Quelquefois aussi je m'imagine [qu'elle m'éloigne et me repousse . . . et alors, je ne demande au ciel qu'une tombe, où je puisse m'enterrer avec mes malheurs; une tombe, sur laquelle Santoult veuille peut-être par pitié venir verser quelques pleurs!

CHAVARCHE

Ne doute jamais des dieux: leur pouvoir est suprême: les soupirs du mortel malheureux volent avec des ailes de feu à travers les espaces étoilés, jusqu'au pied de Jupiter, le dieu des Dieux, qui souvent tournant ses yeux puissants sur lui, le tire de l'abîme des douleurs pour l'élever jusqu'au trône du bonheur.

ԵՐՄԻԱՆԻ

Եւ ի՞նչպէս այդպիսի յոյսերով մխիթա-
րուիմ՝ քանզի Շաւարշ, ես որ աչքովս ահա-
ւոր դիպուածի մը վիայ եղայ . լէ՛ : Գիշեր
մը նստեր էի վշտացս մտածելու . Ահա՛հա
նուիրական անտառներու ծայրերէն ամպոյ
վրայ արծաթի քօղեր սփռելով՝ կարծես ի-
րեն դահ մը կը պատրաստէր անոնցմով . ա-
ռուակները ալիքէ ալիք գլորեցնելով լուսնի
պտակերը՝ կարծես՝ անոր երգեր կը խփա-
ջէին . այն նուազ լըյօը պալատներուն՝ մե-
հեաններուն եւ տաճարաց արծաթափայլ
գմբէթներուն վրայ կը հանգէր : Աչքս Սա-
նատրիոյ արքունիքը դարձուցի . . . Ո՛վ տե-
սիլ . . . Մանգուխտ ձեռքին կռթնած կընըս-
տէր պատուհանին դէմ . մէ՛, ցնորած մտացս
կ'երեւար թէ լուսինը չէ՛ այլ իւր նայուած-
քը՝ որ բնութեան վրայ այն սիրելի խաղա-
ղութիւնը կը սփռէ , իւր աչքէն մարգար-
տանման արցունքներ կը ցօղէին , եռանդուն
հառաչանքներ սրտէն կը բղկնէին . և այնպէս
տոգոյն և մեղամաղձ էր իւր ճակատը՝ որ
հրեշտակ մը յարուօր կը շարժէր : . . . Բայց
յանկարծ արիւնս երակներուս մէջ սառե-
ցաւ . . . իւր ծոյէն անյայտ նշան մը հանեց՝
որ կը նմանի քրիստոնէից աղանդին Աստու-
ծոյն , և սրտաբուխ համբոյրներով խանդա-

YERVANTE

Et comment puis-je me consoler avec de
telles espérances, brave Chavarche, moi qui
de mes propres yeux ai été témoin d'un si ter-
rible prodige? Ecoute: un soir, je m'étais en-
tièrement livré aux tristes réflexions que
m'inspiraient mes maux, des extrémités des
bois sacrés, Diane répandant sur les nuages,
des voiles argentins, semblait s'en préparer
un trône: les ruisseaux roulant d'onde en
onde le reflet de la lune, semblaient murmu-
rer des hymnes en son honneur: cette faible
et chancelante clarté se reposait sur les
palais, sur les temples et sur leurs coupoles
étincelantes. Je dirigeai mes regards vers le
palais de Sanadroug . . . O spectacle admi-
rable! . . . Santouht, le front appuyé sur sa
main, était assise à la fenêtre. Ah! il semb-
lait à mes sens égarés, que c'étaient ses re-
gards qui repandaient sur la nature ce doux
et cher repos, et non pas la lune; des pleurs
comme des perles, tombant de ses yeux, arro-
saient ses joues frêles; d'ardents soupirs jail-
lissaient de son cœur, et son front était si
pâle, si mélancolique, qu'il eût pu tirer des
larmes d'un ange même . . . Mais, soudain,
mon sang se glaça dans mes veines . . . elle

կաթ աչքերը ստէս ստէս երկինք կը վեր-
ցնէր :

ՇԱԽԱՐՇ

Սարսափով լեցուցին զիս քու խօսքերդ՝
բա՛շ Երուանդ, չըլլա՞յ թէ Սանդուխտ քրիս-
տոնեայ եղած ըլլայ . կը դողամ՝ այսպիսի բան
մտածելու . . . Բայց շատ անգամ կը անհեմ՝
ծերունին՝ որ այս նոր վարդապետութիւնը
կը քարոզէ , եւ Սանդուխտ զմայրած մօտիկ
կ'ընէ . Սահայն դու Երուանդ՝ չ'ես կրնար
Սանդխտայ հետ տեսնուիլ :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո՛չ կրնամ եւ ո՛չ ալ կ'ուզեմ . . . Այն որ
իմ հոգիս սիրտի միտքարէր՝ աւելի կը վե-
րաւորէ զիս . թերեւս երկինք զմեզ միասնեղ
սպրեւը համար ստեղծէր են , անձանիթ
ձեռք մը՝ մեր սրտերը արդէն միացուցած է .
բայց դառն տարակոյտներ հոգիս կը խռովեն
. . . Ասկէ վերջ ինձի միայն դեղ՝ զինքը մոռ-
նալն է . բայց ի՞նչպէս ընեմ , ո՛ւր երթամ . . .
ո՛ւր ալ ըլլամ՝ բնութիւնը կ'անհետանայ աչ-
քէս եւ իւր լուսածիծաղ սրտկերն ինձի
կ'երեւայ : Ի զո՛ւր հոգւոյս մէջ զգացած

sortit de son sein une image inconnue, etran-
gère, qui ressemblait au Dieu de la secte des
chrétiens; elle la couvrit de baisers ardents,
en élevant fréquemment ses tendres regards
vers le ciel.

CHAVARCHE

Tes paroles, brave Yervante, m'ont remp-
li l'âme d'effroi; serait-elle par hasard chré-
tienne? Une telle pensée me fait trembler . . .
Cependant, il m'arrive souvent de rencont-
rer le vieillard Thadée prêchant cette nou-
velle doctrine, et Santouht qui l'écoute avec
enthousiasme; mais, toi, Yervante, ne pour-
rais-tu pas te procurer un entretien avec elle?

YERVANTE

Je ne le peux, ni ne le veux . . . Elle qui
devrait consoler mon âme, ne fait au cont-
raire que la blesser davantage: peut-être que
le ciel nous a créés pour vivre ensemble; une
main inconnue a déjà unis nos cœurs; mais,
des doutes amers viennent me troubler l'âme
. . . A l'avenir, je n'ai d'autre remède que ce-
lui de l'oublier: mais, comment le ferai-je? où
irai-je? . . . partout où je suis, la nature se dé-
robe, s'efface à ma vue, et toujours son ébluis-
sante image, toute souriante de beauté, vient

Վեհա կը ջանամ լեցնել փառաց և յուսոյ ե-
րազներով . գաղտնի ձայն մը սրտիս մէջէն
« Սանդուխտ » կը կրկնէ :

ՇԱԽԱՐՇ

Եւ Սանդուխտը շնորհէն պիտի քեզի
երկիրք :

ԵՐՈՒԱՆԻ

Չափազանց երջանիկ կ'ըլլայի իրմով՝ երկ-
նից անդամ՝ նախանձելի : Ինքը թագուհի
մընէ՝ ես իւր խոնարհ ծառաներէն մին . . .
մէ, մեր էր թէ ես բոլոր աշխարհիս թա-
գերը ձեռքս ունենայի՝ որ ոտքը նետելով
ըսէի . « Ա՛ռ ասոնք ամենը իմ Սանդուխտս՝
և քու սիրտդ ինձի տնւր » . . . : Բայց դու
հաւարչ՝ քու բարեկամիդ խնդրոյն մի զլա-
նար , եւ մի ջանար ընդունայն տեղ իրեն
դէմ՝ կենալ : Գառն բաղդը դրօշմեր է ճակ-
տիս վըսոյ սիրել և . . . ինձի դամբան մը
պատրաստեր է . . . թող ուրեմն որ ճակա-
տագիրս կատարուի : Այնպէս դէմ ունեցած
պատերազմիս՝ յարմար առիթ է : Աստուած
ները որ կեանքս վայելելու միջոցները զլա-
ցեր են ինձի՝ անկից աղատելու ճամբան ա-
հա կը յուշենն , ուրեմն երթամ պատերազ-

se présenter à mes regards. En vain je tâche
de combler, par des songes d'espérances, l'a-
bîme que je ressens en mon âme; une voix
secrète répète sans cesse dans mon cœur:
«Santouht! Santouht!»

CHAVARCHE

Et les cieux accorderont Santouht à tes
vœux.

YERVANTE

Je serais trop heureux avec elle, et envié
même du ciel. Elle est reine; et je ne suis
qu'un de ses humbles serviteurs . . . ah! que
n'ai-je en ma possession toutes les couronnes
de la terre, afin de pouvoir les déposer à ses
pieds et lui dire: «Prends tout cela, ma San-
touht, et donne-moi ton cœur en retour.»
Mais toi, Chavarche, ne rejette pas les prières
de ton ami, ne refuse pas ses demandes; et ne
cherche pas inutilement à lui résister. Le sort
funeste a marqué sur mon front «aimer,» et
. . . il m'a déjà préparé une tombe . . . laisse
donc le destin s'accomplir. Notre guerre con-
tre les Albanois vient très à propos. Les dieux
qui m'ont refusé tous moyens de goûter les
charmes de la vie , me montrent maintenant
le chemin de m'en débarrasser: Je m'en vais

միմ... մեռնիմ: Բայց երբոր արիւնս երակ-
ներուս մէջ դադրած՝ սիրտս ալ չը զարնէ՝
և չըթուներես այնչափ նուազին որ Սան-
դրիստին անուէն անգամ չը կարենամ հնչել,
ո՛հ մեր բարեկամութեան սիրուն ըլլայ, Շա-
ւարչ՝ երթաս այս մարմնայ մէջ բնակող հը-
րեշտակին իմ սէրս յայտնես... Ըսես թէ՛
ինքը՝ թէպէտ անմեղ՝ իմ մահուանս պատ-
ճառ կ'ըլլայ... ո՛հ, դոնէ իմ դերեզմանս
դոյ արցունք մը թափելու:

(Մէկէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ՇԱՒԱՐՇ

ԹՇՈՒՍՈՒ երիտասարդ. ահա՛ սէրը. այն-
չափ բռնացած է կիրքը սրտին մէջ որ ունե-
ցած յոյսերն անգամ չը տեսներ. ես սրտի
մտօք ջանամ պիտի ամեն բան յաջողցնելու,
բայց իրեն յուսահատելուն պատճառը չ'եմ
տեսներ. արդէն թագաւորը իւր հանձարին
համար կը սիրէ զինքը, իւր երիտասարդու-
թիւնը և միւս չքնաղ կիրքերը բաւական են
զինքը սիրելի ընելու ամենուն: Մանաւանդ
եթէ իմանայ թագաւորը Սանդիսայ այս նոր

done combattre et... mourir! Mais quand
mon sang s'arrêtera dans mes veines, et que
mon cœur ne battra plus, quand mes lèvres
s'affaibliront au point de ne pouvoir plus
murmurer même le nom de Santouht; ah! au
nom de notre amitié, Chavarche, va révéler
mon amour à cet ange incarné, va lui dire
que, quoique innocente, elle est cause de ma
mort... ah! qu'elle daigne au moins venir
verser quelques larmes sur ma tombe!...

(Il s'éloigne)

SCÈNE V.

CHAVARCHE

MALHEUREUX jeune homme! voilà l'a-
mour: la passion domine tellement son cœur,
qu'il ne s'aperçoit pas même des espérances
auxquelles il peut prétendre. J'emploierai
tout mon pouvoir à faire tout réussir; d'ail-
leurs je ne vois point de cause à son déses-
poir; il est déjà aimé du roi pour son génie:
sa jeunesse et ses rares qualités lui suffisent
pour gagner l'affection générale. Surtout si le
roi apprend l'attachement imprévu de San-

աղանդին վրայ ձգած սէրը՝ ամենեւին չը
սկիտի ուշանայ զանոնք միացնելու, մանա-
ւանդ թէ սկիտի աճապարէ։... Երթամ ու-
րեմն զինքը գտնելու։... Թեթեւ է ամեն
աշխատանքը զոր մօրդ բարեկամի համար կը
բաշէ։

tout pour cette nouvelle secte des chrétiens,
loin de s'y opposer, il s'empressera plutôt de
les unir . . . je m'en vais donc le trouver . . .
quelques peines qu'on se donne pour son ami
ce n'est toujours que trop peu.

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԻ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ԵՒ ՇԱԽԱՐՇ

ՇԱԽԱՐՇ

Տէ՛ր արքայ՝ դոյժ մը ունիմք քեզի տալու :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Որչանի մեծ ըլլան աղէտք՝ այնչանի աւելի
լը Լը Բոյը յազթականին զօրութիւնը :

ՇԱԽԱՐՇ

Չյաղեցան աստուածները այնչանի քրիստոնէից
արեամբը որ իրենց զոհեցիր, աւելի
ահաւոր զոհ մը կը պահանջեն . . . քրիստոնէից
աղանդը ընդունեցաւ նաեւ . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՞՛՛Լ :

ՇԱԽԱՐՇ

Լեզուս առաջ չ'երթար :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ըսէ՛ :

ACTE DEUXIÈME

SCÈNE I.

SANADROUG ET CHAVARCHE

CHAVARCHE

SIRE, j'ai une triste nouvelle à vous annoncer.

SANADROUG

Plus les désastres seront grands, plus la puissance du vainqueur sera brillante.

CHAVARCHE

Tant de sang chrétien répandu, n'a pas encore rassasié les dieux: ils exigent un plus terrible sacrifice . . . la secte des chrétiens a été embrassée par . . .

SANADROUG

Par qui?

CHAVARCHE

Je n'ose vous le dire.

SANADROUG

Parle.

ՇԱԽԱՐՇ

Կը դողամ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Սանդուհիտ :

ՇԱԽԱՐՇ

Ահա՛ ըսիր :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Սանդուհիտ . . . իմ աղջկիս . . . քրիստոն
նեցի . . . Ո՛վ անակնկալ հարուած . . . :

ՇԱԽԱՐՇ

Բայց դեռ . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՛հ, մի ջանար զիս մխիթարել . . . մխի
թարուծիւնը թեթեւ վշտերու համար է . . .
դեղերը կը զայրացնեն միայն մահաբեր խոց
մը . . . Սանդուհիտը քրիստոնեայ : Բայց ըսէ՛
ինձի Շաւարշ՝ ապահով ես :

ՇԱԽԱՐՇ

Դժբաղդաբար շատ ապահով :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՛վ դիք , քրիստոնեայ է ուրեմն Սան

CHAVARCHE

Je tremble.

SANADROUG

Santouht?

CHAVARCHE

Sire, vous l'avez nommée.

SANADROUG

Santouht! . . . ma fille! . . . chrétienne! . . .
ô coup inattendu! . . .

CHAVARCHE

Mais . . .

SANADROUG

Oh! ne cherche pas à me consoler . . . la
consolation est bonne pour les maux légers
. . . les remèdes ne font qu'irriter les blessures
mortelles . . . Santouht chrétienne! Mais, dis-
moi, Chavarche, en es-tu bien sûr?

CHAVARCHE

Malheureusement je n'en suis que trop sûr.

SANADROUG

O dieux! Santouht est donc chrétienne? . . .

դուխտը . . . աւանդ ինձ . . . այս կրօնքը ընդունած ատեն հայրը մօքէն չ'անցաւ :

ՇԱԽԱՐՇ

Անգարձ են ճակատագրին պատգամները . փութամբ միայն թշուառութիւնը թեթեւցնելու :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ի՞նչ ընելու եմ . . . թագաւոր եմ . . . հայր եմ . . . Արամազդը կը պաշտեմ :

ՇԱԽԱՐՇ

Տէր արքայ՝ աստուածք թշուառութիւնը ոչ եթէ չարութեան համար կը խրկեն, այլ առաքինւոյն սիրտը փորձելու : Եթէ ինձի ալ ներէք՝ յայտնեմ՝ կարծիքս : Մանօթ է աւմենուն թէ մինչեւ հիմայ Սանդուխտ իւր հօրը արժանաւոր դուստր եղած է : Իւր միտքը՝ որ երկրիս վրայ հանգչելու տեղ մը չը գտներ՝ խաբուելով քրիստոնէից նոր մօլորութենէն, որ՝ սէր բուրով կ'երթան, զայն ընդունեցաւ : Բայց դեռ բու աղջիկդ է՝ քեզ հնազանդ, և մարտութիւնն ալ ինչպէս կ'երեւայ չտա խոր արմատացած չէ որովն մէջ . ջանա՛ ուրեմն զինքը համոզել : Սպառնալքը ընդունայն է . որովհետեւ քրիստո

Malheur à moi ! Est-ce qu'elle n'a pas pensé à son père, au moment d'embrasser cette religion ?

CHAVARCHE

Les oracles du destin sont irrevocables ; empressons-nous seulement de tempérer le mal.

SANADROUG

Que dois-je faire ? . . . je suis roi . . . je suis père . . . j'adore Jupiter.

CHAVARCHE

Sire, les dieux n'envoient le malheur que pour mettre à l'épreuve les cœurs vertueux. Si vous voulez bien me permettre, je vous dirai ma pensée. Personne n'ignore que Santouht, jusqu'ici a été la digne fille de son père. Son esprit, qui sur la terre ne trouve aucun lieu de repos, séduit par la nouvelle secte des chrétiens qui ne disent qu'amour, l'a acceptée avec ardeur. Mais, elle est toujours obéissante à son père ; et cette hérésie ne semble pas profondément enracinée dans son cœur ; tâchez donc de la persuader. Les menaces sont vaines, car les chrétiens, dans l'égarement de leur esprit, se réjouissent d'au-

նեայք խեղագարած՝ սրչափ տանջես զիրենք
այնչափ կ'ուրախանան : Երազի մը պէս է կ'ը-
սեն այս աշխարհս , իւր հաճոյքներն ալ վըշ-
տերն ալ սնուտի երազներ . իրենց իզձերը ա-
պառնույն վրայ կեդրոնացած են : Փորձով ալ
տեսեր ենք որ իրենք աւելի յօժարութեամբ
կը մատուցանեն իրենց վիզերը դահճին սը-
րոյն՝ քան թէ մեր ամենէն կարիճ նահաւ-
տակները արեանց դաշտին վրայ . և մինչդեռ
իրենց արիւնտա գլուխը փոշւոյ մէջ կը թա-
ւալի՝ եթէ բառ մը արտասանեն ՍԷՐ Է : Ու-
րեմն ջանալու է Սանդխտին միտքը դարձնել
քաղցրութեամբ . և որովհետեւ չափահաս
օրիորդ մ' է աւելի յարմար բան մը չ'եմ
տեսներ քան զամուսնութիւն . մայրական
խնամքը և զբաղմունքը՝ սիրելի ամուսնի մը
գոյտը գրկախառնութիւնները՝ իւր սղալա-
կան երազները կը փարատեն :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Բայց ո՞վ կայ իրեն արժանի և սիրելի :

ՇԱԽԱՐՇ

Քաջն և հայրենասէրն Երուանդ :

tant plus qu'ils sont plus tourmentés . Pour
eux, le monde n'est qu'un songe, et ses joies
comme ses peines ne sont que des rêves chi-
mériques: leurs vœux sont fondés sur l'avenir.
Nous avons les preuves, qu'ils présentent leur
cou plus volontiers à l'épée du bourreau, que
nos plus vaillants martyrs, sur les champs de
carnage; pendant que leurs têtes roulent dans
la poussière, s'ils profèrent un mot, c'est tou-
jours celui d'AMOUR. Or, il faut tâcher de ra-
mener Santouht avec douceur; et, comme
elle est déjà nubile, je ne trouve rien de plus
convenable pour elle que le mariage: les soins
et les occupations maternelles ainsi que les
tendres embrassements d'un époux chéri, dis-
siperont bientôt ses rêves enfantins.

SANADROUG

Mais qui donc connais-tu qui soit digne
d'elle et qui en soit aimé?

CHAVARCHE

Yervante, ce jeune homme brave et pa-
triotte.

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Երուանդ... բայց Սանդուխտ ի՞նչ կ'ըսէ:

ՇԱԽԱՐՇ

Իւր բերնէն իմանա՞նք, երթա՞մ զինքը
կանչելու:

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ի՞նչ սարսափելի տարակոյտներու մէջ
հոգիս կը ծփայ... և դեռ չհոգնեցա՞ն եր-
կինք ինձի հարուածներ իջեցնելէ... չըսպա-
ռեցա՞ն երկնից կայծակները... ո՞վ բաղդ
ոխերիմ: ... Հանգստեան տեղ մը տուէ՛ք
ինձ՝ ո՞վ դէ՛ք և ահա ձեզի կը յանձնեմ՝ բո-
լոր աշխարհս որ դողաց իմ նիզակէս: ...
Քանչե՛աց փառքը՝ և կ'արհամարհեմ... ան-
սահման անապատ մը շնորհեցէ՛ք ինձ՝ որուն
ընդարձակութեանը մէջ փշրին և անհետա-
նան երկրիս աղմուկները. հոն ալեւոր ճա-
կառոս աղջկանս գերիը հանգչեցնեմ:

SANADROUG

Yervante? ... mais Santouht, qu'en pen-
se-t-elle?

CHAYARCHE

Nous allons l'entendre par sa propre
bouche: je vais la chercher.

SCÈNE II.

SANADROUG

DANS quelles inquiétudes flotte mon
âme! ... Les cieux ne sont donc pas encore
las de m'accabler de coups? Les foudres des
cieux ne sont-elles donc pas encore épuisées!
... O sort cruel! ... O dieux! veuillez me don-
ner un lieu de repos, et je vous remettrai l'u-
nivers entier, qui a tremblé devant ma lance.
... J'ai connu la gloire et je la méprise...
accordez-moi un désert immense, dans l'é-
tendue duquel, puissent disparaître et s'ané-
antir les bruits terrestres: là, j'irai moi-même
reposer mon front blanchi, sur le sein de ma
fille chérie...

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

ՆԱՅՆ ԵՒ ՍԱՆԴՈՒԽՏ

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

ՀԱՅՐ . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ԴՆՆԱՐ ԽԻՐԵՅԵԱԼ . . .

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ուրախ եմ որ զիս կանչեցիր . ի՞նչ միտ
թարուծիւն քու գիրկդ ըլլալ . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Նշն ուրախութեամբ հայրդ ալ զբեղ
կը տեսնէ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Բայց ինչո՞ւ տխուր կ'երեւիս :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Թագապսակ ճակտի մը վրայ երբեք եր
կինք չեն արձակեր երջանկութեան նշանը . . .
կասկածք . . . հոգք . . .

SCÈNE III.

LE MÊME ET SANTOUHT.

SANTOUHT

PÈRE! . . .

SANADROUC

Chère fille! . . .

SANTOUHT

J'ai bien de la joie que vous m'avez fait
demander: quelle consolation que d'être dans
vos bras! . . .

SANADROUG

La même joie, ton père la ressent en te
voyant.

SANTOUHT

Mais pourquoi cet air triste!

SANADROUG

Les cieux ne veulent pas que le rayon du
bonheur vienne jamais illuminer les fronts
couronnés . . . des inquiétudes . . . des anxi-
étés . . .

ՍԱՆՈՒԽՏ

Բայց հիմա մեկդի թող հոգերդ՝ հայր .
երեսս նայէ . թէ ոչ ինձի ալ վշտերդ դէթ
հաղորթէ . կ'ըսեն թէ ամենէն սրտաճմլիկ
վշտերը հաղորդուելու որ քլան՝ կը թեթեւ-
նան :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՛հ, քովս կեցիր դուստր իմ Մանգուխտ .
քու ձայնդ սիրոյ հրեշտակին պէս քաղցր է
հոգւոյս . թող աղէտը իրենց մթին թեւեւ
բով ճմլեն սիրտս . դու որ սիրոյ համար ըս-
տեղծուեր ես, ժպտէ Մանգուխտ՝ որ հայրդ
սիրտիւն :

ՍԱՆՈՒԽՏ

Քանի՜ անգամ եղած է որ քու վշտերդ
մխիթարելու եկած եմ . և երկուքնիս՝ քնոյ
մէջ ընկղմած Հայաստանին վրայ իրեն սա-
հապան ոգւոյն պէս հսկած ենք :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Կը սիրէս հայրդ, Մանգուխտ : ... Գլխա՛ս
ի՛նչ է հայր մը :

ՍԱՆՈՒԽՏ

Ո՛հ, ի՛նչ կ'ըսես հայր . . . եթէ զբէղ չը

SANTOUHT

Mais, oubliez un instant vos soucis, père :
regardez-moi ; ou du moins communiquez-
moi vos peines. On dit que les maux les plus
funestes sont diminués et adoucis une fois
qu'ils sont partagés .

SANADROUG

Oh ! reste près de moi, ma Santouht : ta
voix m'est aussi douce à l'âme que celle de
l'ange d'amour : que les malheurs, avec leurs
sombres ailes, me brisent, me pressent le
cœur ; toi, qui es née pour l'amour, souris,
ma Santouht, afin que ton père soit soulagé .

SANTOUHT

Que de fois m'est-il arrivé de venir vous
consoler dans vos souffrances, et de veiller
avec vous sur l'Arménie plongée dans le
sommeil, comme son génie protecteur :

SANADROUG

Aimes-tu ton père, Santouht ? . . . sais-tu
ce que c'est qu'un père !

SANTOUHT

Oh ! que dites-vous, père ! . . . qui pourrais-

սիրէն զմի կրնայի սիրել. սրտիս զգացմանցը վկայ ըլլան այս իմ արցունքներս. թագաւորի աղջիկ ըլլալուն չեմ ուրախանար՝ այլ Սա նատրից = Երբ դու անձկաւ կաթոգին համ բոյրներ ճակատի վրայ կը դրօշմես՝ աւելի քաղցր և քեղեցիկ կ'երեւի ինձի բնութիւնը, աւելի ակորժով կը սլանան շրթունքներէս սրտեւանդն աղօթքները : . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Դուստր իմ՝ ճշգրիտ պատկեր՝ երջանկաւ ցեալ մօրդ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Այն դառն ժամէն ՚ի վեր որ մայրս այս արտասուաց հովտէն երջանկագոյն աշխարհներ թռաւ՝ կրկնապատկեցաւ վրագ սէրս : Հայր ալ մայր ալ դու ես ինձի . . . բայց ո՛հ, գաղտնիք մը ունիս :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Դառն գաղտնիք զոր ըսել չեմ կրնար, և չ'ըսելն ալ անհնար է :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ի՞նչ է. նոր խռովութիւններ կան, պառերա՞ղճ՝ վտանգ . . . ո՛ւր որ ըլլաս պատ-

je aimer si ce n'est vous? que les pleurs que vous me voyez répandre, manifestent les sentiments de mon cœur: je ne me réjouis pas d'être la fille d'un roi, mais, je suis fière d'être la fille de Sanadroug. Quand vous posez avec amour, de tendres baisers sur mon front, la nature me paraît alors plus belle, plus spontanément s'échappent de mes lèvres, les prières ardentes de mon cœur . . .

SANADROUG

O ma fille! véritable image de ta bienheureuse mère.

SANTOUHT

Depuis l'heure fatale, où ma mère quittant cette vallée de larmes, s'est envolée vers des régions plus heureuses, mon amour pour vous en est redoublé. Vous êtes pour moi et père et mère . . . mais, vous me cachez un secret ah! . . .

SANADROUG

Amer secret, qu'il m'est aussi pénible de te révéler, qu'impossible à te cacher.

SANTOUHT

Quoi? qu'est-ce? ya-t-il de nouveaux troubles? une guerre? des dangers? Je suis prête

բաստ եմ հետդ գալու՝ որ գոնե քովդ ՚ի
ծուներ իջեալ երկնից օգնութիւնը խնդրեմ
քեզի համար :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Լսէ՛ ուրեմն, դքեղ ամուսնացնելու միտք
ունիմ . . . Նրուանդ քաջ զօրավարէն ՚ի զատ
ոչ արժանաւոր անձ մը չեմ գտներ քեզի :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Հայր՝ կամքդ բլայ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Հանդէսը անյապաղ սլիտի կատարուի .
արդէն ամեն բան պատրաստ է Աստղեան
մեհեանը :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ, Բեկ-սի :

Ո՛հ տէր . . . Աստղեան մեհեանը :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ի՞նչ կը խորհիս Սանդուխտ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Հայր, զեւ երկինք դժբաղդ ստեղծ եր են . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ, Բեկ-սի :

Կ'իմանամ արամութեանը պատճառը .

à vous suivre partout où vous irez, afin qu'à
genoux à vos côtés, je puisse au moins imp-
lorer pour vous le secours des cieux.

SANADROUG

Ecoute alors: j'ai l'intention de te marier
... et je ne trouve personne plus digne de toi,
que le brave général Yervante.

SANTOUHT

Père, que votre volonté soit faite.

SANADROUG

La cérémonie doit se faire au plus tôt et
sans délai: tout est déjà prêt dans le temple
de Vénus.

SANTOUHT, à part.

O mon Dieu!...dans le temple de Vénus!...

SANADROUG

A quoi penses-tu, Santouht?

SANTOUHT

Père, les cieux m'ont créée malheureuse!...

SANADROUG, à part.

Je comprends la cause de sa tristesse:

բայց ժողոված ամեն բան 'ի կարգի դնելու :

Բարձր, Պատրաստ լի՛ր ուրեմն : (Մեկնի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ .

ՍԱՆԴԱԽԻՍ

ԳԵՍ՝ . Երկնից պատգամները կատարուին . . . դեռ պատրաստէ՛ սեղանը՝ և զոհը պատրաստ է . ո՞ր կողմը դառնամ . . . ո՞ւր ապաստանիմ . . . սէր՝ փառք՝ հայրենիք մէկ կողմէն զիս կը հրաւիրեն՝ միւսէն Աստուած մը իւր արիւնաթաթաւ գրկերը կը տաքածէ (ծոցէն խաչ մը կը հանէ) : Ո՛վ սիրելի մօր մը յիշատակը՝ երկնային խաչ . . . Ինձի անծանօթ Աստուած՝ զոր վշտերուն համար սիրած եմ . երբ որ մայրս յաւիտենականութեան դուռը հասած էր՝ չըզանելով ուրիշ սիրոյ նշան մը՝ դքեղ տուաւ ինձ քու վրադ իւր յետին համբոյցն դրոշմելով . . . դու իմ սրտիս հետ այն ատենէն 'ի վեր միացած կը լսես անոր ամեն բաբախումները . . . ո՛հ քանի՛ անգամ՝ քու սրբանուէր ոտքերդ իմ արյունքովս թրջեցի , հիմա որ սիւ չեն բաւեր բոլոր աշխարհային յոյսերը հողիս միփթաւ

mais, hâtons-nous de mettre tout en ordre.

Haut, Tiens-toi donc prête. (Il s'éloigne)

SCÈNE IV.

SANTOUGHT

ALLEZ : que les oracles des cieux s'accomplissent . . . allez préparer l'autel, la victime est prête. De quel côté me tourner? . . . où me réfugier? . . . amour, gloire, patrie, d'un côté m'appellent, d'un autre côté, un Dieu étend vers moi ses bras ensanglantés. (Elle sort une croix de son sein) O toi, le souvenir d'une mère chérie! céleste croix! . . . Dieu inconnu, et que j'ai aimé pour les souffrances qu'il a endurées. Ne trouvant point de plus grande marque d'amour, au moment d'atteindre aux portes de l'éternité, c'est toi que ma mère m'offrit, en posant sur toi son dernier baiser . . . depuis lors, attachée à mon cœur, tu en entends tous les battements . . . oh! que de fois n'ai-je pas mouillé de mes larmes, tes pieds sacrés! Maintenant que nul espoir terrestre n'a plus le pouvoir de conso-

ընդ մէջ դու ինձի քու Աստուածային թեւեւ
 ընդ բնից, հոն սպաւինիմ ինչպէս մատաղ
 աղայ մը որ աչքերը վախէն դոցերով՝ մօրը
 դիրքը կը վազէ . . . հոն իմ հոգեհաճ եւ բազ
 մալիշա ճակատս հանգչեցնեմ . . . Բայց հոս
 արիւթ թիւն պէտք է . . . հապա զօրացնւ
 երկինք իմ բազուկներս . . . խրատուէ սիր
 արս . իմն ըլլայ յաղթանակը, եւ քեզի վառքը :

(Ելլաւ Դոնէն :)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ՆՈՅՆ ԵՒ ԹԱԴԷՈՍ

ԹԱԴԷՈՍ

Այնքին՝ մէկ կը դիմես՝ Հայոց Թագուհի :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Աստղեան տաճարը՝ սիրոյ զոհ մը մատու
 ցաներու :

ԹԱԴԷՈՍ

Ո՛հ տէր, մոռցա՞ր որ քրիստոնեայ ես :

ler mon âme, ah! daigne m'ouvrir tes bras,
 afin que je m'y réfugie; semblable à l'enfant,
 qui, dans sa frayeur, fermant les yeux, court
 se précipiter au sein de sa mère . . . là, dans
 tes bras divins, je reposerai ma douloureuse
 tête fatiguée . . . Mais, ici, il faut du courage
 . . . O ciel, accordez donc de la force à mes
 bras, du courage à mon cœur; j'aurai la vic
 toire, vous aurez la gloire.

(Elle s'apprête à s'en aller.)

SCÈNE V.

LA MÈME ET THADÉE

THADÉE

ARRÊTEZ-VOUS, reine d'arménie, où al
 lez-vous.

SANTOUHT

Au temple de Vénus, pour y offrir un sac
 rifice d'amour.

THADÉE

O Seigneur! oubliez-vous déjà que vous
 êtes chrétienne?

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Պիտի երթամ աստուածները և իրենց
մէհեանները կործանելով՝ այն աւերակաց
վրայ Աստուծոյ զոհ ըլլալ:

ԹԱԴԵՈՍ

Եւ չե՞ս տեսներ որ չորս կողմանէդ ահա
ւոր վտանգներ կան:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Թող սպառնայ աշխարհ, անվեհեր կը դի-
մեմ ես. Աստուած մը հետս է:

ԹԱԴԵՈՍ

Փորձութեանց համբերէ՛ բայց ինքզինքդ
մի՛ նետեր:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Թող երթամ ցուցնեմ թէ՛ քրիստոնեայ
կոյս մը իրենց ամեն աստուածներէն հզօր է:

ԹԱԴԵՈՍ

Բայց մահը քեզի հոն կը սպասէ:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ամենքնիս ալ մեռնինք սկիտի, բայց գե-

SANTOUGHT

J'irai renverser les dieux et leurs autels,
et me sacrifier pour Dieu sur leurs ruines.

THADÉE

Et ne voyez-vous pas les terribles dangers
qui de tous côtés vous menacent?

SANTOUGHT

Que le monde fasse des menaces: Je
marche sans crainte: un Dieu est avec moi.

THADÉE

Soyez ferme dans les épreuves, mais ne
vous jetez pas au devant du péril.

SANTOUGHT

Laissez-moi aller leur prouver qu'une
seule vierge chrétienne est plus puissante que
tous leurs dieux.

THADÉE

Mais la mort vous y attend.

SANTOUGHT

Nous devons tous mourir, mais nous ne

զենցիկ մահ մը գտնել չենք կրնար ամենքնիս :

ԹԱԳԷՈՍ

Ինչ որ թեթեւ կ'երեւի հեռուստ, ահաւոր է մօտէն :

ՍԱՆԴՈՒԻՏ

Ոչ որ կրնայ արգելել սիրտ մը, զոր Աստուած կը գրդէ :

ԹԱԳԷՈՍ

Հայոց Թագուհի՛ երկինք պատրաստեր էնքեղի յաղթութեան պսակը . փութանք երջանկութեան ժամը հասաւ . . . խաչը ձեռքերն արեան ասպարէզը, մէկ տեղ յաղթանակելու կամ մեռնելու :

ՍԱՆԴՈՒԻՏ

Զիս մինակ թող, տուրք ծերունի՛ եթէ հետս գաս՝ հայրս վաղ Թափէ պիտի իւր բարկութիւնը :

ԹԱԳԷՈՍ

Ո՛վ Տէր . . . պիտի հասնէ՞ ուրեմն տեսնելու որ սէրդ կը զօրացնէ տկար կոյսերն տնգամ մահուընէ ջլախնալու . ուրախ եմ . թող ես ալ՝ ես ալ թող մեռնիմ :

pouvons tous trouver une mort glorieuse.

THADÉE

Ce qui paraît facile de loin est souvent terrible de près.

SANTOUHT

Personne ne pourra retenir un cœur poussé par Dieu.

THADÉE

Reine d'Arménie, les cieux ont déjà préparé pour vous la couronne de victoire: hâtons-nous, l'heure du bonheur a sonné . . . courons, la croix en main, au champ du combat pour vaincre ou pour mourir ensemble.

SANTOUHT

Laissez-moi aller seule, saint vieillard, car mon père répandrait sur vous tout son courroux, s'il vous voyait avec moi.

THADÉE

O Seigneur! il m'était donc réservé de voir ce jour heureux, où ton amour rend même les plus faibles vierges, assez fortes pour ne pas craindre la mort! Je suis heureux; je n'ai plus qu'à mourir.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ, Աղմուկ լինիլայ =

Կը լսե՞ս ուղտախանն աղաղակները . . .
 քնձի համար են . . . Հայր սուրբ՝ օրհնէ՛ զիս
 և ողջմամբ մնա՛ . . . ահա փորձութեանց ժա-
 մը հասաւ . . . դառնութեանց բաժակը ձեռ-
 քըս է . . . մէ՛հ, աղաչէ՛ Աստուծոյ որ զօրա-
 յընէ զիս . . . :

(Կը հեռանայ)

SANTOUHT, *Des bruits de tambours.*

Entendez-vous les cris de joie? . . . c'est
 pour moi . . . Saint père, bénissez-moi, et a-
 dieu . . . voici arrivé le moment des épreuves
 je tiens en mais la coupe des amertumes . . .
 ah! priez Dieu pour qu'il me donne du cou-
 rage.

(*Elle s'éloigne*)

ԱՐԱՌՈՒԱԾ ԵՐՈՐԴ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա .

ՇԱԽԱՐՇ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ՇԱԽԱՐՇ

Զօրավար ձայներով կը թնդայ այս երջանիկ օրը . այս՝ Տէր՝ վասն զի Հայաստանի իւր ազատարարին աղջիկը հարսանեկան առաւելասօր մերձենալ կը տեսնէ . կը վառին Հիմենեան ջահերը . ուրախութեամբ կը զեղուամեն սիրտ : Ամենքն այսօր ուրախ են՝ Տէր արքայ , իսկ քու տրամուլթիւնդ ինչէն է :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ես ալ ուրախ եմ, Շաւարշ, այս երջանիկ եմ : . . . Բայց ինչո՞ւ կ'ուշանան պատգամաւորները զմեզ մեհեանը հրաւիրելու :

ՇԱԽԱՐՇ

Թագաւորաւայել հարսանեաց պատրաստութիւնները միշտ սովորականէն աւելի ժամանակ կը պահանջեն : Այն վայրկեանէն առաջ որ յաւիտեան զերեւի միացնէ պիտի դառնայ կըզգան սիրականք , և որչափ մարդ

ACTE TROISIÈME

SCÈNE I.

CHAVARCHE ET SANADROUG

CHAVARCHE

DES cris de joie font retentir l'air en ce jour heureux : oui, seigneur, parce que l'Arménie voit s'approcher de l'hyménée, la fille de son libérateur. Les flambeaux de l'Hymen sont déjà allumés ; tous les cœurs sont inondés de joie. Tout le monde est heureux aujourd'hui, d'où vient donc votre tristesse, Sire ?

SANADROUG

Moi aussi je suis joyeux, Chavarche, oui, je suis heureux . . . Mais pourquoi les messagers retardent-ils à venir nous conduire au temple ?

CHAVARCHE

Les préparatifs des noces royales, exigent toujours plus de temps que les noces ordinaires. Avant ce moment qui les unira pour toujours, les amants se sentent comme saisis de terreur ; et, bien que l'homme aspire au

Երջանկութեան կը բաղձայ՝ չեմ գիտեր ինչ պիտի բնազդմամբ երբ որ երջանկութեան կը մօտենայ՝ գողգոթալով անոր ծոցը կ'երթայ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Սարսափելի գաղտնիք մը կը խռովէ զեւ. քանի որ Սանդուխտ հարսանեկան պատմութեան կը հազնէր՝ աչքէն գաղտնի ար. ցունքներ կը սահէին :

ՇԱՒԱՐՇ

Ինքնայորդոր կը վազէն արցունք. ամենէն երջանիկ վայրկեաններու մէջ ալ. կամ ան. ցեալ վշտերուն հետքերը ջնջելու համար կամ նորերուն երկիւղէն :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ձմարիս են խօսքերդ՝ բայց իմ սիրտս ա. հաւոր տաքնասներու մէջ կ'ալէ կոծի. յու. ոյց և երկիւղի մէջ կը ծփամ . . . Ահ, ինչու այնչափ կը սիրեմ աղջիկս՝ կամ ինչու իւր սիրածներն ալ չեմ կրնար սիրել, ինչու իւր Աստուածը կ'ատեմ : Արդեօք այն արիւնները որ թափեր եմ՝ ինձմէ վրէժ կը խնդրեն, կամ թէ թագաւորի յանցանք է հայր ըլլալ :

ՇԱՒԱՐՇ

Արդարութիւնը և իմաստութիւնը թա.

bonheur, je ne sais par quel instinct, c'est toujours en tremblant qu'il entre dans son sein.

SANADROUG

Une horrible idée m'agite, Chavarche : tandis que Santouht mettait ses habits de noce, des pleurs secrets s'échappaient de ses yeux.

CHAVARCHE

Les pleurs tombent spontanément; même dans les moments les plus heureux; soit pour effacer les traces des souffrances passées, soit par crainte des peines à venir.

SANADROUG

Tu as raison, et ce que tu dis est juste : mais, des inquiétudes affreuses agitent mon cœur : mon âme flotte entre la crainte et l'es-pérance . . . Ah ! pourquoi est-ce que j'aime tant ma fille, ou plutôt, que ne puis-je aimer ce qu'elle aime ! pourquoi est-ce que je hais son Dieu ! Me demanderait-il vengeance, le sang que j'ai fait répandre ? Ou bien, est-ce une faute pour un roi, que d'être père ?

CHAVARCHE

Que la justice et la sagesse règnent avec

գաւարներուն գահակից ըլլան սխաի, և մը
նայածը Աստուածք կը հոգան :

ԱՍՆԱՏՐՈՒԿ

Բայց երբ :

ՇԱԽԱՐՇ

Իրենք գիտեն :

ԱՍՆԱՏՐՈՒԿ

Անտանելի է ինձ լըսը . երբ որ աչքերս
'ի քուն փակուին՝ կապցա ձեռք մը կարծես
հոգւոյս վրայ կ'իջնէ, և եղբրական ձայն մը
աղանջէս մահաւան երգեր կը թնդացնէ :
Յետոյ կարծես թեթեւ թեւերով աղջիկս
ինձմէ կը փախչի և կը թողու իմ հոգիս ա
մայի ծովեղբրի մը պէս յորում փրփրալով
կուգան ծովերը փշրիլ : Հայր թշուառ . . .
աղջիկս աղաւթեցէր, սի Աստուածք :

ՇԱԽԱՐՇ

Ահա՛ շտապաւ պատգամաւոր մը կուգայ
դէպ 'ի մեզ :

ԱՍՆԱՏՐՈՒԿ

Տխուր նախազգացմունք մը զիս կը խառ
վէ, ինչո՞ւ այդպէս դալիադէմ է :

les rois sur le même trône, et les dieux pren-
dront soin du reste.

CHAVARCHE

Mais quand cela?

CHAVARCHE

Eux seuls le savent.

SANADROUG

La lumière m'est odieuse: lorsque mes
yeux se ferment sous le poids du sommeil, il
me semble qu'une main livide s'appesentit
sur moi, et qu'une voix plaintive fait retentir
des chants funèbres à mes oreilles. Ensuite
ma fille paraît me fuir et s'envoler dans les
airs, abandonnant mon âme désolée, comme
un rivage désert, où viennent se briser des
lames écumantes. Père infortuné! . . . O dieux
sauvez ma fille!

CHAVARCHE

Voilà un messenger qui précipite ses pas
vers nous.

SANADROUG

Un noir pressentiment m'agite! Pourquoi
est-il si pâle?

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆ

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ի՞նչ լուր կը բերես ինձի, Վահրամ՝...

ՎԱՀՐԱՄ

Տէր արքայ . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Արդարացի էր երկիւղս ... խօսէ՛ ... կա-
տարուեցա՞ւ հանդէսը :

ՎԱՀՐԱՄ

Այո՛ . . . բայց . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Խօսէ՛ մահուան վճիռ ալ ըլլայ խօսէ՛ : . . .

ՎԱՀՐԱՄ

Ըստ քու հրամանիդ ամեն բան կարգու-
ղրելէն վերջը՝ ահա՛ Սանդուխտ և Երուանդ
ձեռք ձեռքի տուած կը մօտենային : Արա-
մազդայ տաճարին դմէկէլքը՝ նման աստեղու-

SCÈNE II.

LES MÊMES ET LE MESSENGER.

SANADROUG

QUELLE nouvelle m'apportes-tu, Vah-
ram?

VAHRAM

Sire . . .

SANADROUG

Mes craintes étaient justes ... parle ... la
cérémonie est-elle terminée?

VAHRAM

Oui ... mais ...

SANADROUG

Parle, quand même il s'agirait d'un ar-
rêt de mort . . .

VAHRAM

Tout étant arrangé selon vos ordres, voilà
Santouht et Yervante, qui s'avancient la
main dans la main. Le temple de Jupiter a-
yant sa coupole ornée de mille lumières, resp-

զարդ գիշերուան մը՝ բերաւոր լոյսերով կը շողալար . . . մէկ կողմէն զօրականը, միւսէն ժողովուրդը, անհամբեր կըսպասէին . ֆաւ հանայապետը նուիրական աղօթքները կը մըմնջէր . կոյսը որ վերէն ՚ի վար ճերմակներ հագուած և ճակատը ծաղիկներով զարդարած, աւելի աստուածուհւոյ կը նմանէր քան թէ մահկանացուի, ծիծաղ շրթուներով առաջ եկաւ եւ ֆաւհանայապետին՝ որ կը սխտէր աղօթքները մատուցանել, « Կեցիր՝ » ըսաւ . և դառնալով Երուանդին՝ դռչեց . « Կը խոստանաս ինձի հաւատարմութիւն » : Երբ տասարդը զարհուրած՝ ապշած այսպիսի հարցման վրայ՝ շառագունած երեսը կը նայէր . « Ահա մօտեցաւ վայրկեանը, աւելցուց օրիորդը՝ այն վայրկեանը՝ մէջ իմ Երուանդս՝ որ յաւիտեան միանանք պիտի կամ յաւիտեան զատուինք » : Այս ըսելով առաջ անցաւ, և աստուածոց երեսն ՚ի վեր դռչեց . « Փայտէ և քարէ Աստուածներ, այսչափ մարդ խաբէլնիդ չը բաւէջ, հապա կը յանդրգնիր ճշմարիտ Աստուծոյ երկրպագունները հրապուրել . ինկէք՝ կործանեցէք՝ և ձեր աւերակներուն վրայ ճշմարտին Աստուծոյ սեղանը կանգնեմ » : Ինչպէս երկրաշարժի մը ատեն լեռները իրենց հիմունքներէն կը դռղան՝ այնպէս կ'երեւային մեր Աստուածները՝ մինչեւ որ կործանեցան ու փլզեցան . . .

lendissait comme une nuit étoilée . . . les soldats rangés d'un côté, le peuple de l'autre, étaient tous dans l'impatience de l'attente; le grand prêtre murmurait les prières sacrées; la jeune vierge, qui tout en blanc et le front orné de fleurs, ressemblait plutôt à une déesse qu'à une mortelle, s'avança, le sourire sur les lèvres, vers le grand prêtre, qui était sur le point d'entonner les chants sacrés, et lui dit: "Arrête-toi!", et se tournant vers Yervante, elle s'écria: "Me promets-tu fidélité?" Le jeune homme effrayé, surpris d'une question pareille, la regardait tout confus. "Voici le moment, mon Yervante, répliqua la jeune fille, qui doit nous unir à jamais, ou nous séparer éternellement." En disant cela, elle s'élança et s'écria à la face des dieux: "Dieux de bois, dieux de pierre: ce n'est pas assez d'avoir trompé tant de monde, vous osez encore tenter de séduire les adorateurs du vrai Dieu? Tombez! renversez-vous! Je vais sur vos ruines élever l'autel du Dieu véritable." De même que pendant un tremblement de terre, les montagnes vacillent sur leurs bases, ainsi s'ébranlèrent nos dieux jusqu'à ce qu'ils fussent renversés et brisés . . . Santouht, tenant la main de Yervante marchait gaiement en avant . . . mais la foule indignée, et les sol-

Մանդուխտ զուարթութեամբ Երուանդին ձեռքէն բռնած առաջ կ'երթար . . . բայց զայրագին ամբօխը և զօրականը մոլեկան ազազակներով իրար անցած կ'ուզէին ամառը իշտը սպաննել : Ինչպէս բուռն հեղեղ մը բարձր ժայռէ անդնդի մը մէջ գահավիժելով զայրագին կառաղութեամբ ալիք ալիքի կը խառնէ՝ կը դառնայ՝ կը փրփրի՝ կը շառաչէ՝ այսպէս ամբօխը տաճարին մէջ, որ արեանց առաքարէզ դարձեր էր . . . Կը շողան սուրերը օդին մէջ, վահան վահանի բախտելով ահա գին ճայթմունքներ կը գործեն . մայրը իւր որդին կը խնդրէ հերարձակ . աղան արտասուաբոց մայրը կը կանչէ, ամուսին ամուսինի անուն տալով կը խնդրեն մէկգմէկ . վրէժ խնդրութեան՝ ցաման՝ ողբոց ազազակք կը թնդացնեն մեհեանին գմբէթը . բայց Երուանդ կայծակի պէս ամբօխին մէջէն սլանալով՝ վահան կ'ընէ իւր մարմինը անձկալի կուսին . Կեցէք՝ կը կանչէ՝ յիշեցէք որ Մանդուխտը Մանասարկոյ աղջիկն է . . . Էս եմ՝ յանցաւոր՝ էս . . . և եթէ ձեր կառաղութեանը զոհ մը կ'ուզէք, ահա էս կամ : Բայց ամբօխը ոչ միայն չէր խաղաղէր՝ այլ ևս քան զևս զայրանալով երկուքն ալ խողխողել կ'ուզէր : . . . Ահա զէնքերուն շառաչիւնը ասկէ ալ կը լսուի . . . փութա՛, տէր առքայ՝ օրիորդդ ազատելու :

dats irrités poussaient des cris furieux et cherchaient à faire périr la jeune sacrilège. Comme un torrent impétueux, qui, se précipitant du haut d'un roc escarpé, dans un gouffre profond, confondant ses ondes avec rage, tourbillonne, écume et bruit, ainsi étaient la foule dans le temple qui était transformé en une arène de sang . . . Les épées brillent dans l'air, les boucliers se choquant les uns contre les autres, font un fracas épouvantable; la mère, les cheveux épars, va partout demandant son enfant; l'enfant éploré, crie après sa mère; les époux se cherchent en s'appelant mutuellement; des cris de vengeance, d'indignation et des lamentations de toutes sortes font retentir la coupole du temple. Cependant Yervante, s'élançant comme un éclair au milieu de la foule, vient faire de son corps un bouclier à la jeune vierge, objet de son amour. "Arrêtez-vous!", leur crie-t-il, "Rappelez-vous que Santouht est la fille de Sanadroug . . . c'est moi qui suis le coupable, moi seul . . . et s'il faut une victime à votre fureur, voici! . . . " Mais loin de se calmer, la foule s'indignait de plus en plus, et voulait les égorger tous les deux . . . Voilà le bruit des armes qui arrive jusqu'ici . . . Sire, hâtez-vous courez sauver votre fille.

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Այս վերջին հարուածը պատրաստեր էիր
հօրդ՝ ամբարվշտ օրիորդ . անօրէն սուր՝ շատ
հանգչեցար . քու պատեանիդ մէջ . . . ի՞նչ Սա-
տուածներ , զօրացուցէք զլս որ ձեր վրէժը
լուծեմ :

ՇԱԻԱՐՇ

Կեցիր , տէր արքայ . . . յիշէ . . . Սան-
դուխտն է . հայր ես . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Սրտիս մէջ մ'արթնցնէր բնութեան ձայ-
ները .

(Երևայ)

ՇԱԻԱՐՇ

Աստուածք հաշտ են քեզի հետ . . .
աղջիկդ պահէ . . . այլ չ'անսար ինձի . . . ի՞նչ
լուսով մարդուս երջանկութիւնը 'ի
վնշտ կը փոխուի . . . փութամ՝ զինքը համա-
ղելու՝ խաղաղելու :

(Մեկնէ)

SANADROUG

Tu avais donc préparé ce dernier coup à
ton père, ô fille impie! Malheureuse épée! tu
as pris trop de repos dans ton fourreau . . . O
dieux, accordez-moi la force afin que je vous
venge! . . .

CHAVARCHE

Attendez, Sire . . . souvenez-vous . . . c'est
Santouht: vous êtes père . . .

SANADROUG

Oh! n'éveille pas en mon cœur la voix de
la nature.

(Il s'éloigne)

CHAVARCHE

Les dieux sont en paix avec vous . . . gar-
dez votre fille . . . mais, il ne veut pas m'écou-
ter . . . Ah! que le bonheur de l'homme est
prompt à se changer en malheur! Empres-
sons-nous d'aller le persuader et de le calmer.

(Il s'éloigne)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ, Հերարձի վալելի

ՄՈԼԵԿԱՆ ամբոխ՝ կեցէք. այն ծարաւի
ղէնքերնիդ որ օդին մէջ կը շողան իմ ա-
րեամբս յապեցնեմ պիտի : . . . Ո՛հ, ի՞նչ վե-
ճակի մէջ եմ . . . կրօնամոլ ամբոխ մը զիս կը
փնտռէ . . . ոտքիս տակ կործանեալ աստ-
ուածները կը մռնչեն . սպառնալից սուրեր
գլխուս վրայ կը շողան : . . . Սանդուխտը մի-
նակ է . . . ո՛հ, չէ . . . գլխած հրեշտակ մը
իւր հրեղէն թեւերուն վրայ հառաչանքնե-
րքս Սմենակալին ոտքը կը տանի . . . իսկ հայրս
. . . արդեօք այս դէպքը միտքը բանոյ պի-
տի՝ թէ աւելի զայրացնէ . . . դառն կասկած՝
ամեն յաւերէ սարսափելի՝ բաւական սիրտս
կեղեքեցիր . . . երթամ նայիմ ո՛ւր է :

(Ելլալէն արեւ)

SCÈNE III.

SANTOUGHT, courant les cheveux épars.

ATTENDS foule forcenée; c'est de mon
propre sang que j'étancherai la soif de tes ar-
mes qui brillent dans l'air! . . . Ah! dans quelle
situation suis-je! Une foule fanatique est à ma
poursuite . . . sous mes pieds, j'entends rugir
les dieux renversés, sur ma tête brillent des
épées menaçantes. Santouht est seule . . . oh!
non . . . un ange charitable emporte sur ses
ailes de feu, mes soupirs ardents, au pied du
Tout-Puissant . . . mais mon père! . . . cet évé-
nement éclairera-t-il son esprit, ou bien
augmentera-t-il son courroux! . . . Amère in-
quiétude! le plus affreux de tous les maux, tu
m'as trop déchiré le cœur . . . Allons voir où
il est.

(Au moment de s'en aller)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՆՈՅՆ ԵՒ ԵՐՈՒԱՆԴ

ԵՐՈՒԱՆԴ

(Մերի սրով ներս կը վաղէ)

Ո՛հ, յաղթեցի վերջապէս . . . վերջապէս դու ազատ ես :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛վ տէր . . . ի՞նչ կատաղութիւն կը փայլատակէ աչքերուդ մէջ . . . արդեօք իմ սէրս չքեղ ամբարշտ դարձուց . ուրեմն այն որ դրկացս մէջ է՝ ուխտադրուծ մը՝ ապստամբ մ'է . այդ արիւնը որ կը կաթի սուրէդ՝ ո՛ւմ է : . . .

ԵՐՈՒԱՆԴ

Կենացդ դէմ դաւաճանողներուն . . . հապա՛ս . . . փութա՛, փախչի՛ր . . .

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛չ . . . մահը զիս չը սարսափեցնէր՝ այլ յանցանքը . և երկու չարեաց մէջէն՝ լաւ է ինձ անմեղ կորսնցնել զքեզ՝ քան թէ վրիժառարտ փրկել . . .

(Կ'ուզէ ելլալ :)

SCÈNE IV.

LA MÊME ET YERVANTE

YERVANTE

(*L'épée en main, entre en courant.*)

AH! j'ai enfin vaincu . . . tu es libre enfin.

SANTOUHT

Mon Dieu! . . . quelle fureur éclate en tes yeux . . . mon amour t'aurait-il rendu sacrilège? C'est donc un perfide, un rebelle que je tiens dans mes bras: de qui est le sang qui découle de ton épée?

YERVANTE

De ceux qui conspiraient contre ta vie . . . allons . . . empresse-toi . . . fuyons . . .

SANTOUHT

Non . . . ce n'est pas la mort qui m'épouvante, mais le crime: et, des deux maux, je préfère celui de te perdre innocent, que de te voir sauvé coupable . . .

(*Elle veut s'en aller*)

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո՛վ թշուառ... չե՞ս տեսներ ի՛նչ թըշ-
նամիներ՝ ի՛նչ վտանգներ կան չորս կողմի՞...
մեր կը դիմես... :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Մահուան ։ . . :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ձեռ կրնաս քու հաճոյիցդ համեմատ
դործածել կեանք մը՝ որ ուրիշի հետ կա-
պուած է ։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Առաջին պարտքը կրօնքն է ։

ԵՐՈՒԱՆԴ

Եւ որ անողորմ՝ կրօնքը կը սորվեցնէ քե-
զի թողուլ ամուսին մը առանց իրեն յետին
ըջոյն մը տալու ։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Հետս եկի՛ւր ուրեմն ։

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո՞ւմ ապաւինած ։

YERVANTE

Malheureuse!... ne vois-tu pas quels en-
nemis et quels périls t'entourent de tous cô-
tés!... où vas-tu?

SANTOUHT

À la mort! . . .

YERVANTE

Tu n'es pas libre de disposer à ton gré
d'une vie qui est attachée à celle d'un autre.

SANTOUHT

Je me dois tout d'abord à la religion.

YERVANTE

Quelle est la religion cruelle, qui t'ensei-
gne à abandonner un époux sans vouloir lui
dire seulement un dernier adieu?

SANTOUHT

Suis-moi alors.

YERVANTE

En me confiant à qui?

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Աստուծոյս :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո՛հ... գնա՛ Աստուծոյդ... յաւիտեան
կը բաժնուինք իրարմէ... ողջամբ մնա՛...

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Զօրացա՛ւր զիս Աստուած իմ... դեռ ար-
տասուք չը սրբեցին սրտէս իւր պատկերը՝
զոր սէրը հոն դրոշմեց :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Այո՛, մոռցի՛ր զայն որ թշուառութիւնը
միայն օժիտ բերաւ քեզի... բայց գիտցի՛ր
... թէ ինքն զքեզ կը պաշտէ :...

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛հ, լուէ՛ :...

ԵՐՈՒԱՆԴ

Թէ դու ազատ ես...

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛վ երկինք... :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Եւ թէ ինքը քու տեղդ կը մեռնի :

(Մէկէն :)

SANTOUHT

A mon Dieu.

YERVANTE

Oh! ... va à ton Dieu ... nous nous sépa-
rons pour toujours ... adieu! ...

SANTOUHT

O mon Dieu, donne-moi du courage ... les
pleurs n'ont pu encore effacer de mon cœur
son image, que l'amour y a empreinte.

YERVANTE

Oui! Oublie celui qui ne t'apporta pour
dot que le malheur ... mais sache ... qu'il
t'adore, lui ...

SANTOUHT

Ah! tais-toi ...

YERVANTE

Que tu es libre ...

SANTOUHT

O ciel! ...

YERVANTE

Et qu'il meurt à ta place.

(Il s'en va)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԵՒ ՇԱԽԱՐՇ

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛ւր կ'երթաս... ը՛ւր ինձ երուանդ ։

ՇԱԽԱՐՇ, հփեւելի ։

Ինչո՞ւ խռովէր ես, Թադուհի ։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ահա՛ երուանդ մեռնելու կ'երթայ ։

ՇԱԽԱՐՇ

Մի՛ վախնար ։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ի՞նչպէս... ո՞չ ապաքէն ինքը ապտառւ
բուժեան դրդեց հիմայ բոլոր ժողովուրդը ։

ՇԱԽԱՐՇ

Այո՛... բայց որովհետեւ ինքը մեր թա-
գաւորին կեանքը ազատեց, ներումն շնորհ
ուեցաւ իրեն... ։

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛վ ուրախութիւն ։...

SCÈNE V.

SANTOUHT ET CHAVARCHÉ

SANTOUHT

Où vas-tu Yervante... écoute-moi.

CHAVARCHÉ, *entrant.*

Quel est ce trouble auquel je vous vois en-
proie, reine?

SANTOUHT

Voilà Yervante qui court à la mort!

CHAVARCHÉ

Ne craignez rien.

SANTOUHT

Comment?... n'est-ce pas lui qui vient
d'exciter tout le peuple à la révolte?

CHAVARCHÉ

Oui... mais, comme il a sauvé la vie à
notre roi, on lui a accordé son pardon.

SANTOUHT

O joie!...

ՇԱԽԱՐՇ

Բաց լուր եկաւ թէ թշնամիք պաշարեր
էն մեր քաղաքը. և հոն վճռուեցաւ որ եր
թայ Երուանդ պատերազմելու :

ՍԱՆԴՈՒԻՍ

Գոնէ մէկ անգամ մ'ալ պիտի չը կարե
նամ տեսնել զինքը :

ՇԱԽԱՐՇ

Այո՛. ահա կուգայ... (Մէկէն :)

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

ՍԱՆԴՈՒԻՍ ԵՒ ԵՐՈՒԱՆԴ

ԵՐՈՒԱՆԴ

Քո շրթունքներէդ լսեցի իմ անունս :

ՍԱՆԴՈՒԻՍ

Երուանդ, Երուանդ, ինչո՞ւ կը չարչարես
Սանդուխտը :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Սանդուխտ, քեզի համար անթիւ վտանգ
ներ կը գիմագրաւեմ և դու զիս կը մերժես :

CHAVARCHE

Mais on vient de nous annoncer que les
ennemis ont assiégé notre ville, et il a été
décidé que Yervante irait contre eux, pour
combattre.

SANTOUHT

Ne pourrais-je pas au moins le voir en-
core une dernière fois?

CHAVARCHE

Oui, la voilà qui vien. (Il s'éloigne)

SCÈNE VI.

SANTOUHT ET YERVANTE.

YERVANTE

Je t'ai entendu prononcer mon nom.

SANTOUHT

Yervante! pourquoi martyrises-tu San-
touht?

YERVANTE

Je m'expose pour toi à des dangers sans
nombres, Santouht, et toi, tu me repousses.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Զքեղ... ո՛հ, որովհետեւ հասաւ վեր-
ջին վայրկեանն յորում իմ և քու մէջդ գե-
րեզման մը անջրպետ պիտի ըլլայ՝ գիտցիր որ
Սանդխտայ բոլոր մանկութեան երազներն ու
իղձը դուն ես. և հիմայ ոչ եթէ զքեզ նուազ
կը սիրէ այլ իւր Աստուածը քեզմէ աւելի:...

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո՛վ քաղցր բարբառ... ո՛հ, երջանիկ
վայրկեան:...

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Բայց մի՛ մերձենար անոր... գիտցիր թէ
ինքը ծաղիկ մ'է որ խաչին ոտքը պէտք է
թառամի... հաշտութեան զոհ մը երկնից
և վրիժապարտ Հայաստանին մէջ: Գնա՛ փու-
թո՛ս յաղթութեանց դաշտը... իմ արտա-
սուքս և թերեւս արիւնս ՚ի գութ շարժեն
ղերկինս քու վրայ:... Բայց երբ փառօք
դառնաս՝ ոչ այլ ինչ պիտի տեսնես Սան-
դխտայէ եթէ ոչ գերեզման մը խոնարհ
խաչի մը ստուերին տակ:

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ինչո՞ւ այդպիսի տխուր մտածմունքներով
կը խռովիս:

SANTOUHT

Te repousser! toi!... ah! puisque ce der-
nier moment est arrivé, où une tombe doit
nous séparer à jamais, sache que c'est toi qui
as été tous les rêves d'enfance de Santouht,
tous ses vœux; et maintenant ce n'est pas
qu'elle t'aime moins, mais elle aime son Dieu
plus que toi...

YERVANTE

O douces paroles!... O heureux instant!...

SANTOUHT

Mais ne l'approche pas... sache que c'est
une fleur qui doit se fâner au pied de la croix
... une victime de paix entre le ciel et la
coupable Arménie. Va, cours au champ des
combats... mes pleurs et peut-être aussi mon
sang pourront-ils attendrir les cieux sur toi
... Mais quand tu retourneras tout glorieux,
tu ne trouveras plus de ta Santouht qu'une
tombe sous l'ombre d'une humble croix...

YERVANTE

Pourquoi te tourmenter avec de si tristes
pensées?

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Այսչափ դարուց ամբարշտութիւնը գրե-
զուեց երկնից ցատումը . այն վրէժխնդիր
կայծակը որ Հայաստանեայց կը սպառնայ՝ ա-
րեանս մէջ մարի . . . Բայց դու լսէ՛ իմ վեր-
ջին խնդիրս :

ԵՐՈՒԱՆԻ

Խօսէ՛ յայտնէ՛ ինձի :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Երբ որ մեռնիմ ես՝ ո՛վ Երուանդ՝ և սեւ
հողերը զիս ծածկեն , երբ յաղթական՝ դաշ-
տէն դառնամ՝ մէջ, դու սգոյ մէջ մի՛ մտներ :
Առանձին իմ գերեզմանս եկո՛ւր իմ վրայ մը
տածելու . և վարդերով ու յաղթական դափ-
նիով իմ շիրիմս զարդարէ՛ , յիշելով որ ես
արդէն երկնային ընտրեալ ոգիներուն մէջ
անձկաւ քեզի կ'ըսեմ .

ԵՐՈՒԱՆԻ

Եւ դու կը կարծե՞ս որ ես ապրիմ երբ որ
զրկուիմ անձկալի տեսութենէդ , երբ որ ս'ը-
ջը լսեմ ձայնդ , երբ որ աչքերուդ մէջ շիջա-
նին իմ հոգիս սնուցանող բոցերը . . . Բու
սիրտդ՝ որ այնչափ անգամ բաբախեց ինձի
համար՝ ս'ը սլիտի չը խնդրէ՞ զիս : Արդեօք

SANTOUGHT

L'impiété de tant de siècles a excité le
courroux céleste: que la foudre vengeresse
qui menace l'Arménie, s'éteigne dans mon
sang! . . . Mais toi, écoute mon dernier vœu.

YERVANTE

Parle, apprends-le moi.

SANTOUGHT

O Yervante! quand je mourrai et que la
terre me couvrira de son enveloppe noire;
quand vainqueur, tu retourneras des champs
de bataille, n'entre pas en deuil. Seul, viens
sur ma tombe penser à moi, et orner mon
tombeau de roses de gloire, en te souvenant
que je t'attends avec anxiété parmi les élus
célestes.

YERVANTE

Et crois-tu que je vivrai, quand je serai
privé de ta vue qui m'est si chère; quand je
n'entendrai plus ta douce voix, et que les
flammes, qui nourrissent mon âme, s'éteind-
ront dans tes yeux? . . . Ton cœur, qui tant de
fois a battu pour moi, ne me cherchera-t-il

երկնային գաւառներուն մէջ չըթուներներդ
 ալ սկիտի չը կրկնէն այն անունը զոր երկրիս
 վրայ երբէք չէիր մոռնար աղօթքներուդ մէջ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Զերծ աշխարհիս կապանքներէն՝ երկնից
 անմահական վայելքներուն մէջ քեզի սկիտի
 մոռնեմ՝ և անթառամ ծաղիկներով երկնից
 դաշտերուն վրայ քու անունդ սկիտի հիւսեմ :

ԵՐՈՒՍՆԴ

Ո՛հ, ինչպէս սկիտի ճանչնամ զքեզ երկ-
 նաւոր գաւառներուն մէջ՝ եթէ դու թող-
 լով այս մահացու գեղածիծաղ քողդ՝ սկիտի
 բարձրանաս՝ ոգի՛ ամբիճ և անարատ՝ լուսոյ
 գաւառները . աւելի ոմբբ սկիտի ըլլայ ար-
 դեօք հոն քու ժպտոյդ թէ աւելի քաղցր սկի-
 տի իջնեն ոգւոյս վրայ քու խօսքերդ : Ո՛հ,
 հոն անշուշտ սկիտի մոռնաս այս արտապուայ
 հովիտը , և ալ սկիտի չը յիշես քու խօսու-
 մունքներդ այն օրուան՝ յորում երջանիկ ը-
 լիր զիս քու սէրդ յայտնելով , և թշուառ՝
 զրկելով զիս անկէ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Աւելի սուրբ սկիտի ըլլայ երկնից մէջ՝
 բայց ոչինչ նուազ եռանդուն մեր սէրը :

plus? Est-ce que tes lèvres ne voudront plus
 répéter, dans les régions célestes, ce nom que
 sur la terre tu n'oublies jamais dans tes pri-
 ères? . . .

SANTOUGHT

Dégagée alors des liens terrestres, je pen-
 serai à toi au milieu des délices infinies des
 cieux, et je tresserai ton nom avec des fleurs
 immortelles dans les champs célestes.

YERVANTE

Ah! comment pourrai-je te reconnaître
 dans les régions célestes, si en quittant cette
 gracieuse enveloppe mortelle, tu t'élèves, toi,
 âme pure et sans tache, vers les hautes régi-
 ons de lumière! . . . ton sourire sera-t-il alors
 plus saint, ou tes paroles descendront-elles
 avec plus de douceur sur mon âme? Ah! tu
 oublieras sans doute là cette vallée de larmes,
 et tu ne te souviendras plus de ce jour, où tu
 m'as rendu à la fois si heureux en me révé-
 lant ton amour pour moi, et si malheureux
 en m'en privant!

SANTOUGHT

Notre amour sera plus saint dans les ci-
 eux, mais non moins ardent.

ԵՐՈՒԱՆԴ

(Ձայն լիճիայ :)

Կը լսեմ այս մարտագող աղմուկը . . .
հայրենիք զիս ՚ի սրտերսդ կը հրաւիրեն .
կ'երթամ ահա . . . բայց ո՛ր ալ բլանք՝ ար-
դէն հոգիսնիս միացած է :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ողջամբ գնա՛ .

(Արգաստէ :)

ԵՐՈՒԱՆԴ

Սանդուխտ՝ դու որ մահուան վտանգնե-
րուն մէջէն աներկիւղ անցար՝ դու կ'ար-
ուասուէս հիմայ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ողջամբ գնա՛ Երուանդ . ո՛ր մի վորձեր
կ'ամ առաքինութիւնս :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Յուսա՛ , մի՛ այդչափ արամիր՝ սիրեցեակդ
կ'մ . եթէ երկնից մէջ գրուած է որ մեռնիմ՝
մեռնիլ հարկ է ինձ , և ես բնաւ չեմ գան-
դատիր : Բայց եթէ ճակատագիրս այս չէ՝
մի՛ վախնար . ամեն վտանգի յաղթելով՝ պի-
տի դառնամ և քու ճակտիդ վրայ պիտի

YERVANTE

(Des bruits de tambour se font entendre.)

Entends-tu ces bruits de guerre?... la pa-
trie me convie à la guerre; j'y cours... mais
en quelques lieux que nous soyons, nos âmes
sont déjà unies.

SANTOUHT

Adieu!

(Elle pleure.)

YERVANTE

Tu pleures maintenant, toi qui as passé
sans nulle crainte à travers les périls de la
mort!

SANTOUHT

Adieu, Yervante, adieu; ne tente plus ma
vertu.

YERVANTE

Espère, ne t'afflige pas tant, ma chérie:
s'il est écrit dans les cieus que je meure, je
dois mourir, et je ne m'en plains point. Mais
si telle n'est pas ma destinée, je retournerai
en surmontant tous les dangers, et je revien-
drai tresser sur ton frond, mes lauriers de

հիւսեմ իմ մրտենիներս . . . մի լար . . . ոհ,
մի . . . ինձի ալ ինայէ՛ = Անշուշտ Աստուած
մը կը գթայ մեզի ալ. եթէ բոլոր աշխարհս
երկուքնուս դէմ զինուի՝ և յաղթէ մեզի,
մեր անշունչ դիակները գիրկ ընդ խաւն ուր
տի գտնէ իւր վշրած զինուցը տակ :

triomphe . . . ne pleure pas . . . ah! non . . . é-
pargne-moi aussi. Un Dieu aura sans doute
pitié de nous; si le monde entier s'arme cont-
re nous deux, et remporte sur nous la vic-
toire, il trouvera nos corps, sans vie, dans les
bras l'un de l'autre, sous les armes qu'il a
brisées.

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԶՈՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ, Խորհելով իւր հաւէ =

ՎԵՋԱՊԷՍ խաղաղութիւնը տիրեց այս արքունեաց մէջ, բայց այս խաղաղութիւնը աւելի ահաւոր մրրիկներ կը սպառնայ. Ո՛վ գէթ, ես հայր եմ... գթութիւն... գթութիւն... եթէ ձեր բարկութեան սուրն էի՜ փշրեցէք զիս. իմ աւերակներովս գոցեցէք այն անդունդը որ ոտքիս տակ կը բացուի... ինչո՞ւ կ'ուզէք իմ Սանդուխտս : Երբ աչքս կենալ ջրս աստարիղն վրայ կը դարձնեմ՝ աւերակ միայն կը տեսնեմ... անոնց վրայ ձեր գըթութիւնը ծաղիկ մը միայն նետեց՝ իմ աղջիկս... ինչո՞ւ չէք ուզեր որ գոնէ գերեզմանիս ահարկու ստուերին տակ՝ ինքը արտասուալից հրեշտակի մը նման՝ հսկելով և աղօթելով հաշտեցնէ աստուածները... : Ո՛վ զարհուրելի էակ՝ որուն նայուածքը այս տիեզերքս ստեղծեց, չը բաւեց քեզի յաւիտենական երջանկութիւնդ, և տար օրինակ հաճոյքի մը համար՝ արտասուք՝ հառաչանք՝ վիշտ՝ յուսահատութիւն տեսնելու՝ ստեղծեցիր թշուառ մահկանացուն՝ որուն չա-

ACTE QUATRIÈME

SCÈNE I.

SANADROUG, *Marche en pensant.*

LA paix règne enfin dans cette cour; mais, cette paix ne présage que des orages plus terribles. O dieux!... je suis père... grâce!... grâce!... si j'ai servi d'épée à votre courroux, brisez-moi maintenant!... avec mes débris, fermez l'abîme qui s'ouvre sous mes pas... pourquoi exigez-vous ma Santouht? Quand je tourne les yeux sur le cours de ma vie, je n'y vois que des ruines... votre clémence n'a voulu jeter sur ces ruines qu'une fleur seulement... ma fille... que ne permettez-vous au moins qu'elle vienne veiller, comme un ange éploré, sur l'ombre morne de ma tombe, et réconcilier les dieux en y priant?... O toi, être redoutable, dont le seul regard a créé cet univers, ne t'a-t-il pas suffi de ton éternelle félicité, et par une fantaisie étrange, as-tu créé le malheureux mortel pour des pleurs, des soupirs, des peines et des désespoirs!... lui, dont l'esprit faible, voyant tes traces dans les astres, recourt là, dans

փաւոր միտքը աստեղաց վրայ քու հետքերդ տեսնելով՝ հոն կը դիմէ գքեզ գտնելու . . . բայց զարհուրած քու անսահման մեծութենէդ՝ որ երազի մը պէս անդադար իւր առաջէն կը հեռանայ՝ վաստակաբեկ կ'ընայ գերեզմանին մէջ : . . . Բայց ո՛չ . . . դու անշուշտ գթած ես . արիւնիւնայ Աստուած մը գրկերէս յափշտակել կ'ուզէ զՄանգուխոս : Բայց ես , ո՛հ , ես այս՝ այն Աստուծոյն հետ պիտի պատերազմիմ . . . երկուքներէս մէկը պիտի յաղթէ . . . և իւր կայծակունքը կիսով չափ պիտի այրեն իմ ճակատուս միւր տէնիները . . . և եթէ պիտի յաղթուի Սանատրուկ , Աստուած մը միայն թող յաղթած ըլլայ իրեն . . . :

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ .

ՇԱԽԱՐՇ ԵՒ ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ՇԱԽԱՐՇ

Ինչո՞ւ է այսչափ տրամուլիւնդ՝ տէր արքայ : Հայաստան բեզմով իւր առջի փառքը վերացած՝ չը գիտեր ինչպէս փոխարինէ , անու գողի մէջ կան չորս կողմի ազգերը , թաւաւորական գահդ ահա՛ քեզի նեցուկ է և

l'espoir de t'y trouver . . . mais, épouvanté de ta grandeur infinie, qui, semblable à un songe, fuit constamment devant lui, épuisé de fatigue, décline enfin vers la tombe . . . Mais non . . . tu es certainement miséricordieux; un Dieu, tout en sang, cherche à me ravir des bras ma Santouht. Mais moi, oh! oui, moi, je veux combattre avec lui . . . l'un de nous deux vaincra . . . et ses foudres consumeront sur mon front à moitié mes lauriers . . . et si Sanadroug doit être vaincu, qu'un Dieu soit son vainqueur! . . .

SCÈNE II.

CHAVARCHE ET SANADROUG

CHAVARCHE

Pourquoi cette grande tristesse, Sire? Grâce à vous, l'Arménie rétablie dans sa première splendeur, ne sait comment vous prouver sa reconnaissance: les peuples voisins sont tous dans la terreur et l'épouvante: vot-

քու շէնքերդ բաւական են իրենց լռին եւ
ամայի աւերակացը մէջ աւ քու անունդ ա-
պագայ դարերուն աւանդել:

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Շաւարշ՝ թերեւ զարմանաս ըսածիս, այս
աշխարհիս վրայ չըկայ Սանատրուկին հան-
գըստեան բարձ մը. ի՞նչ է յաղթական փո-
ղերուն զուարթ գոչիւնը. ի՞նչ ընեմ գերի
դարձած աշխարհի մը շղթաներուն շառա-
չիւնը, ի՞նչ քաղցրութիւն ունին փառք, ան-
մահութիւն՝ երբ չըկայ անոնց մէջ Սանգըխ-
տիս՝ իմ սիրելի աղջկանս անուշ ծիծաղը:
... Ո՛հ, ի՞նչ կ'ըսեմ... Սանդուխտ ա՛լ խմ
է՛... .

ՇԱՒԱՐՇ

Երկինք՝ որոնց սիրտդ ու սուրդ նուիրած
ես, երկինք՝ որուն պատգամալը հաւատու-
րիմ պաշտօնեայն ես, երկինք՝ որ վարձքը
կ'ուշացնէ բայց չի մոռնար, երկինք կ'ըսեմ
վերջապէս պիտի հատուցանեն արժանի փո-
խարէն մը: Մի՛ յուսահատիր. առ քեզ կոչէ՛
Պանդուխտ. հօր մը ձայնը միշտ սրտին կը
դպչի՝ թէպէտ քարացեալ ըլլայ. սրչափ ա-

re trône royal est un appui pour vous et les
monuments que vous avez élevés suffisent,
même dans leurs ruines muettes et désertes,
pour publier la gloire de votre nom dans les
siècles à venir.

SANADROUG

Peut-être seras-tu étonné, Chavarche, de
ce que je vais te dire: il n'y a en ce monde
aucun lieu de repos pour Sanadroug, où il
puisse reposer sa tête en paix. Qu'est-ce que
le son joyeux des trompettes victorieuses?
Que me sert l'honneur d'avoir réduit un peu-
ple en esclavage? Quels attraites ont pour moi
la gloire et l'immortalité, quand le doux sou-
rire de Santouht, ma chère fille, ne s'y mêle
pas! ... Ah! que dis-je! ... Santouht n'est plus
à moi ...

CHAVARCHE

Les cieux, auxquels vous avez consacré
votre cœur et votre épée, les cieux, des orac-
les desquels vous êtes l'employé fidèle, les
cieux, qui retardent la récompense mais qui
ne l'oublient pas, les cieux, enfin, dis-je, vous
récompenseront dignement. Ne désespérez
pas; rappelez à vous Santouht; la voix pa-
ternelle touche toujours le cœur, quand même

Լերի Սանդիստի սէս վաւիւակ օրիորդի մը՝ ու
բուն շրթունքը մինչև հիմայ միայն սէր հըն-
չած են : Սպառնա՛ աղերսէ՛ . մէկգիէն գե-
րեզմանին պաղ գիրկը՝ մէկտղէն հայրական
սէրը կը բեր գիր . վերջապէս ինչ որ սիրտդ
կ'աղչէ՛ բրէ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Այո՛ . ողորբեմ՝ աղերսեմ . մոռնամ հայր
և թագաւոր ըլլալ . թերեւս Աստուած մը
ի գուժ շարժէ Սանդիստայ սիրտը իւր հօրը
վրայ . . . բայց այս ի՞նչ աղմուկ է : . . .

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Գ .

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒԴՔ

ՇԱԽԱՐՇ

Տէ՛ր արքայ՝ Ժողովուրդն է որ խուռն բաղ-
մուժեամբ արքունեաց սրահները կ'ողողէ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Բացու՛ին դռները :

le cœur serait pétrifié; combien plus touche-
ra-t-il donc ce lui d'une fille aussi sensible
que Santouht, dont les lèvres jusqu'aujourd'-
hui, n'ont murmuré que des sentiments d'a-
mour. Menacez, suppliez, mettez en balance,
d'un côté le sein glacé de la tombe, de l'aut-
re, l'amour paternel; faites enfin tout ce que
votre cœur vous inspirera.

SANADROUG

Oui, je la supplierai, je l'implorerai; j'oub-
lierai que je suis père et roi; peut-être un
Dieu voudra-t-il attendrir le cœur de San-
touht pour son père! . . . Mais, quel est ce
bruit? . . .

SCÈNE III.

LES MÊMES ET LE PEUPLE

CHAVARCHE

SIRE, c'est le peuple, qui en grande foule
inonde les appartements royaux.

SANADROUG

Qu'on ouvre les portes.

ՇԱԻԱՐՇ

Ի՞նչ կը խնդրէք Հայոց Ժողովուրդ :

Ժողովուրդ

Արդարութիւն . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Թշուա՞ն հայր . . .

Ժողովուրդ

Վրէժ .

ՇԱԻԱՐՇ

Յիշեցէ՛ք որ ձեր Թագաւորին աղջիկն
է . . .

Ժողովուրդ

Արիւն . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ա՛լ բաւական է . . . հեռացէ՛ք . . .

Ժողովուրդ

Կեցցէ՛ն դիք պահապանք . . . մահ ա՛մ
բարձրին . . .

CHAVARCHE

Que venez-vous demander, peuple arme-
nien?

LE PEUPLE

La justice!! . . .

SANADROUG

Infortuné père! . . .

LE PEUPLE

La vengeance!!

CHAVARCHE

Souvenez-vous que c'est la fille de votre
roi . . .

LE PEUPLE

Le sang!!

SANADROUG

C'en est trop! . . . retirez-vous . . .

LE PEUPLE

Vivent les dieux protecteurs! . . . mort aux
sacrilèges! . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Աղմուկներով պիտի դողացնէք Սահաւ
ըսելը . . . հեռացէք . . . և թող ձեր տեղը
խօսի Քրմասկետը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Տէր արքայ՝ յարգէ կրօնքը՝ եկէ հայրե-
նիքդ կը սիրես :

(Կը հեռանան :)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Դ .

ՔՐՄԱՊԵՏ , ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ԵՒ ՇԱԽԱՐՇ

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ՅԱՌԱՋ մատիւր ծերունի :

ՔՐՄԱՊԵՏ

Այս մահացու քողին տակ , որ զիս կը
ծածկէ՝ լսէ՛ թէ ինչ կը հրամայէ քեզի կը-
րօնքը :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Միշտ մեծարեցի Աստուածները :

SANADROUG

Croyez-vous faire trembler Sanadroug
par votre tumulte? Eloignes-vous, et que le
pontife parle à votre place.

LE PEUPLE

Sire, respectez la religion si vous aimez
votre patrie.

(Ils se retirent.)

SCÈNE IV.

LE PONTIFE, SANADROUG, CHAVARCHE.

SANADROUG

APPROCHEZ vieillard.

LE PONTIFE

Sous cette enveloppe mortelle qui me
couvre, écoutez ce que la religion vous or-
donne.

SANADROUG

J'ai toujours respecté les dieux.

ՔՐԻՍՏՈՅ

Պարտքդ կատարեցիր . առանց անոնց
խնչ ես :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Պատկառելի ըրի անոնց անուհը . հիմն
ահաբեկ՝ անոնց օգնութիւնը կը խնդրեմ :

ՔՐԻՍՏՈՅ

Գիտե՞ս անշուշտ թէ ի՞նչ բանի համար
եկայ հոս :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Իմ աղջիկս . . .

ՔՐԻՍՏՈՅ

Քու Աստուածներդ . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Աւանդ, գոնէ ջնջէ իմ սրտէս իւր սրտա-
կերը :

ՔՐԻՍՏՈՅ

Սրբապիղծ է նա . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Այո՛ յանցաւոր է :

LE PONTIFE.

Vous avez fait votre devoir, qu'êtes-vous
sans eux ?

SANADROUG

J'ai fait respecter leur nom; maintenant
saisi de terreur j'implore leur secours.

LE PONTIFE

Vous n'ignorez sans doute pas ce qui m'a-
mène ici ?

SANADROUG

Ma fille! . . .

LE PONTIFE

Vos Dieux! . . .

SANADROUG

Hélas! si vous effaciez au moins de mon
cœur son image.

LE PONTIFE

Elle est sacrilège . . .

SANADROUG

Oui, elle est coupable . . .

ՔՐԻՍՏՈՍ

Դու ինքնին կը դատապարտես զայն :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ի՞նչ պէտք է որ ընեմ . . .

ՔՐԻՍՏՈՍ

Ի՛նչ որ հայրենիքդ , ի՛նչ որ Աստուածք
կը պահանջեն . քեզմէ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Խօսէ՛ ուրեմն . . . ի՛նչ . . .

ՔՐԻՍՏՈՍ

Սպաննէս զինքը :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Թշուա՜ռ . . . Սանատրուկին հետ կը խօսիս :

ՔՐԻՍՏՈՍ

Եւ Աստուած մը իմ բերնէս Սանատրու-
կին կը պատասխանէ . մոռթ գրեթով նախա-
տինքը ճակտուդ վրայ գրուած է , իւր ար-
եամբը միայն կրնաս զայն ջնջել :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ահաւոր մըրիկ մը յուզեցաւ սրտիս մէջ

LE PONTIFE

Vous la condamnez vous-même.

SANADROUG

Que dois-je faire?

LE PONTIFE

Ce que la patrie, ce que les Dieux exigent
de vous.

SANADROUG

Parle alors . . . quoi? que . . .

LE PONTIFE

La mettre à mort.

SANADROUG

Malheureux! . . . c'est à Sanadroug que tu
parles.

LE PONTIFE

Et c'est un Dieu qui, par ma bouche, ré-
pond à Sanadroug: le déshonneur est tracé
sur votre front en caractères sombres; vous
ne pourrez l'effacer qu'avec son sang.

SANADROUG

Un terrible orage vient d'éclater dans

... արդէն ստառնալից կայծակը իւր գըլ-
խուն վրայ կ'որոտար... երբ որ զինքը ժըպ-
տեւ տեսայ՝ սուրը ձեռքէս ինկաւ՝ և ար-
ցունքներ սահեցան աչքէս :

ՔՐՄԱՊԵՏ

Նախատէ՛ դիւցազն Հայրերդ . ոտնակոխ
ըրէ՛ Աստուածներդ... և թող որ յաղթա-
կան աղջիկ մը անոնց աւերակներուն վրայ
կանգնէ խաչերդն ատելի նշանը :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ահաւոր , զարհուրելի պատկեր :

ՔՐՄԱՊԵՏ

Արեւը մարը չը մտած պէտք է որ Սան-
դուխտ թողու զաշխարհ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՛հ... այսպիսի զոհ չեն կրնար խնդրել
Աստուածք հօրմէ մը :

ՔՐՄԱՊԵՏ

Մի՛ ջանար Աստուածաց խորհուրդներուն
մէջ թափանցել :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Իսկ Հայաստան .

mon cœur... la foudre menaçante tonnait
déjà sur sa tête... quand je l'ai vue sourire,
l'épée tomba de ma main, et des larmes s'é-
chappèrent de mes yeux.

LE PONTIFE

Bien, outragez vos héroïques ancêtres;
foulez aux pieds vos Dieux... et laissez qu'une
fille toute triomphante élève sur leurs
ruines l'odieuse image du crucifié.

SANADROUG

Affreux, épouvantable tableau!

LE PONTIFE

Avant le coucher du soleil il faut que
Santouht ait quitté le monde.

SANADROUG

Oh!... les Dieux ne peuvent pas deman-
der d'un père un tel sacrifice!

LE PONTIFE

N'essayez pas de pénétrer dans les secrets
des Dieux.

SANADROUG

Et l'Arménie?

ՔՐԻՍՏՈՍ

Միտի սիրտի զարնէ . բեղի :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Աշխարհս . . .

ՔՐԻՍՏՈՍ

Պիտի լուէ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Եւ երբ որ Երկինք և երկիր կշտանան
աղջկանս արեամբը, ի՞նչ կը մնայ Սանատրուկ :

ՔՐԻՍՏՈՍ

Գերեզման մը . . . որուն քով սիրտի բառ
մի Արդարութիւնը՝ մահուան նոճիներով
սրահուած :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Անողորմ ճակատագիր . . .

ՔՐԻՍՏՈՍ

Աշխարհիս օրինակ տալու համար՝ յա-
ճախ Արամազդ իւր կայծակները բարձրա-
բերձ արքունեաց վրայ կ'արձակէ : Արդ ես
դբեղ կը թողում . . . բայց ոչ եթէ առան-

LE PONTIFE

Vous applaudira.

SANADROUG

Le peuple?

LE PONTIFE

Se taira.

SANADROUG

Et quand le Ciel et la terre auront assou-
vi leur vengeance par le sang de ma fille,
que restera-t-il à Sanadroug?

LE PONTIFE

Une tombe! . . . auprès de laquelle pren-
dra place la Justice couronnée des cyprès de
la mort.

SANADROUG

Cruel destin! . . .

LE PONTIFE

Souvent Jupiter, pour donner l'exemple
au monde, lance ses foudres sur les têtes les
plus élevés. A présent je vous laisse . . . mais
je ne vous laisse pas seul . . . avec vous sont

ձին . . . հետո է անողոք խիղճը և արիւնա-
շաղախ վրէժխնդրութիւնը որ հիմա բոլոր
տիեզերաց մէջէն թռչելով՝ կրկին ձեռքերով
կը մթնոյնէ երկինքը , և կատաղութիւն կը
շնչէ ամեն Հայկազն սրտերու մէջ :

(Մէկէ :)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ ԵՒ ՍԱՆՂՈՒԽՏ

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

ԱՅՍ լինակիս մէջ պիտի տեսներ զքեզ
հայրդ՝ Սանդուխտ : . . .

ՍԱՆՂՈՒԽՏ

Հայր , աղէաք զեւ կը չարչարեն , բայց
գեւ չեն ընկճած :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՛հ , մի՛ զարթուցաներ մտացս մէջ յան-
ցանացդ յիշատակը . եթէ անոնց չեմ կրնար
ներել՝ գոնէ մոռնամ զանոնք : Տեսա՞ր ինչ
պիտի վտանգներ կան մեր չորս կողմը :

l'implacable conscience et la sanglante ven-
geance, qui, venant de traverser l'univers en-
tier, assombrit le ciel de ses deux mains, et
inspire la fureur dans tous les cœurs armé-
niens .

(Il s'en va)

SCÈNE V.

SANADROUG ET SANTOUHT

SANADROUG

EST-CE dans cet état que ton père dev-
rait te voir, Santouht? . . .

SANTOUHT

Père! Les malheurs me poursuivent avec
acharnement, mais ils ne m'ont pas encore
abattue .

SANADROUG

Oh! n'éveille pas en mon esprit le souve-
nir de tes fautes: si je ne puis te les pardon-
ner, que je les oublie au moins. Vois-tu les
périls qui nous environnent de tous côtés?

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Թէ որ ես զքեզ վտանգի մէջ կը դնեմ՝
քու փրկութեանդ համար պատրաստ եմ
կեանքս զոհելու :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՛հ, այս՛ Սանդուխտս, կը տեսնեմ՝ որ
գու իմ արիւնս ես դեռ... չէ՛ որք չը թո-
ղուցին զիս երկինք... հիմա թող գան յա-
փրշտակելու ինձմէ այս գահը և այս սթա-
կը... լաւ է ինձ քեզմով երջանիկ ըլլալ՝ քան
թէ առանց քեզի միահեծան թագաւոր :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Միշտ քուկդ եմ ես, հայր իմ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Բայց ի՞նչ են գաղանկքներդ... ինչո՞ւ
հօրմէդ կը ծածկուիս : Քանի որ այս նոր ա-
ղանդը ճանչցար՝ միշտ տիտուր՝ միշտ արտա-
տուաց մէջ ես... Ո՛ւր է իմ առջի Սանդուխ-
տըս, ո՞ւր է այն անմեղ տատրակը որ քայ-
լերուս կը հետեւէր և սրուն միտքը ուրիշ
ասպարէզներ չէր փնտռէր՝ բայց իւր հօրը և
մօրը գիրկը... ո՛հ, այն անձկալի վայրկեանները
ո՞ւր են : Դեռ կարծես աչքիս դիմացն է որ
պղտիկ էիր և գլուխդ ծաղիկներով զար-

SANTOUHT

Si je vous expose à des dangers, je suis
prête à sacrifier ma vie pour sauver la vôtre.

SANADROUG

Oh! oui! ma Santouht; je vois bien que tu
es encore de mon sang... non, les cieux ne
m'ont pas laissé orphelin... qu'on vienne à
présent me ravir ce trône et cette couronne
... j'aime mieux être un heureux père avec
toi, qu'un monarque absolu sans toi...

SANTOUHT

Je suis toujours à vous, mon père!...

SANADROUG

Mais quels sont tes secrets?... pourquoi
te cacher de ton père! Depuis que tu as con-
nu cette secte, tu es toujours triste et en
pleurs... où est ma Santouht d'autrefois! Où
est cette innocente tourterelle qui suivait mes
pas, et dont l'esprit ne cherchait d'autre re-
fuge que les bras de son père et de sa mère!
... Ah! où sont ces moments si chers! Il me
semble encore te voir au temps de ton en-
fance, la tête ornée de fleurs, me suivant au

դարուած կ'առաջնորդէի զքեզ Արամաղդայ
մեհեանը : Մայրդ որուն երեսը նայելով ան-
մեղուութեամբ կը ծիծաղէիր՝ զքեզ այնպէս
տեսներով զմայլած ինքնիրմէ դուրս էր . դու
ալ կը հարցնէիր ինձի անոյշ ձայնովդ . « Հայ-
րիկ՝ ո՛ւր պիտի երթանք » . երբ որ մեհեա-
նը հասանք զքեզ գիրկս առի , և « Ո՛վ հօր
Արամաղդ՝ կ'ըսէի , որուն վահանը Հայաս-
տանի չորս կողմը տարածուած կը հովանա-
ւորէ զայն , կոյսդ Անահիտ , և դու նազելի
Աստղիկ որուն ժպիտը վարդեր կը թափթը-
փէ Հայոց հովիտներուն վրայ . լսեցէք հօր
մը աղաչանացը , պահեցէք իմ աղջկա , տես-
նեմ զինքը մեծցած հասակով և առաքինու-
թեամբ , և օր մը իմ ծերութեանս միտթա-
րանքն ըլլայ » : Իսկ դու զուարթ աչքերդ
մէյմը ինձի մէյմը մօրդ դարձնելով՝ ինչպէս
թռչնիկ մը որ նոր ելած ըլլալով իւր բոյնէն
մէյմը ծննդեան տեղը կը նայի՝ մէյմնալ հե-
ռուէն տեսնուած ծաղկափթիթ դաշտերը՝
կարծես կը խոստանայիր ուխտս կատարել
... ան , ան իմ Սանդուխտս հիմայ ո՛ւր է :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Հսկր իմ՝ անցելոյն քաղցր յիշատակները ,
հայրական գթութիւնդ , այնպէս սիրտս կը
ձմլեն որ կ'ուզէի (Դիտի) երկինք , մի՛ լսեր

temple de Jupiter. Ta mère, que tu regardais
avec un sourire innocent, te voyant ainsi, é-
tait dans le ravissement; et toi, tu me disais
de ta douce voix: "Papa, où allons-nous?",
Arrivé au temple, je te prenais dans mes bras,
et, m'adressant aux dieux: "O toi, puissant
Jupiter! disais-je, dont le bouclier étendu sur
l'Arménie, l'ombrage et la protège; toi chaste
Diane, et toi Vénus charmante dont le sou-
rire parsème de roses les vallées de l'Armé-
nie, daignez écouter les ferventes prières d'un
père! Conservez-moi ma fille! Faites que je
puisse la voir grandir en âge et en vertu, et
qu'elle devienne un jour la consolation de ma
vieillesse." Quant à toi, tournant tes regards
joyeux alternativement vers ta mère et vers
moi, semblable au petit de l'oiseau, qui, sorti
pour la première fois de son nid, porte ses re-
gards tantôt vers le lieu de sa naissance, tan-
tôt sur les plaines lointaines émaillées de
fleurs, tu paraissais me promettre de remplir
mes vœux... Ah! où est donc cette Santouht
d'alors!...

SANTOUGHT

Mon père, les doux souvenirs du passé,
votre tendresse paternelle me serrent telle-
ment le cœur, que je voudrais... (à part)

ամբարիշտ ուխտիս . (բարձր) Ո՛հ, կ'ուզէի
ճմարտութիւնը տեսած չ'ըլլալ՝ կտր մնալ
քեզի հաճոյ ըլլալու համար, բայց հիմայ չա
փազանց լուսաւոր ծագած է մտացս մէջ
հաւատոյ լոյսը :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՞ր անօրէնը դքեղ խաբելով կը յափըջ
տակէ ինձմէ և որք կը թողու զիս աշխար
հիս երեսը . . . արդեօք կարենամ պիտի գտա
նել այնչափ դառն մահ մը որչափ դառն է
այն հարուածը զոր սրտիս կ'իջեցնէ : Գուտոր
իմ տէս երակներուդ մէջ ի՞նչ արիւն կը վա
զէ . . . անթիւ թագաւորաց արիւնն է , ա
մենքն ալ Արամազդայ հպատակ . . . Աչքդ
չորս կողմէ՛ նետէ՛՝ Աստուածոց կայծակները
դեռ կը ծխեն փախստական թշնամեաց բա
նակներուն վրայ . . . ամեն տեղ իրենց հետ
քերը կան . . . բայց եթէ բան մը սիրտդ չը
ղգար՝ դէթ հօրդ խնայէ՛ իմ աղջկիս . բա
ւական վերքեր ունի իւր սիրտը , մի՛ ուզե
նար քու ձեռքովդ ցաւ մ'ալ աւելցնել . ա
հա խուժանն ալ զայրացած դքեղ կը խնդրէ
սպաննելու համար . . . ա՛հ, գիտես ի՞նչ է
հայր մը՝ աղջկիս՝ հայրը ի՞նչ է :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ինչո՞ւ կը փութան Աստուածոց վրէժը ի

Ciel! n'écoute pas mon vœu impi! (*haut*) Ah!
je voudrais n'avoir pas connu la vérité, et
rester toujours aveugle pour vous être agré-
able; mais, la lumière de la foi n'éclaire que
trop mon esprit.

SANADROUG

Quel est le malheureux qui en te trompant
veut t'enlever de mes mains, et me laisser or-
phelin sur la terre? . . . Pourrais-je trouver
un trépas aussi funeste que le coup qu'il me
porte au cœur! Vois, ma fille, considère quel
est le sang qui coule dans tes veines? . . . C'est
celui d'une longue suite de rois, tous enfants
de Jupiter . . . Jette tes yeux autour de toi, re-
garde, les foudres des Dieux fument encore
sur les armées des ennemis fugitifs . . . leurs
traces se voient partout . . . mais si rien ne
touche ton cœur, épargne au moins ton père;
il a déjà bien de blessures dans le cœur, ne
cherche pas à y ajouter encore une douleur
de plus de ta propre main: voilà la populace
qui elle aussi en fureur demande à te massa-
crer . . . ah! sais-tu ma fille, ce que c'est qu'un
père! un père! . . .

SANTOUHT

Pourquoi s'empressent-ils à venger les Di-

բերնք լուծել, եթէ իրենք արդարեւ Աստուած են՝ թող աւերակներուն մէջէն բարձրացնեն իրենց նախատակած ճակատը, և ես խոնարհիմ անոնց դիմաց :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ինչո՞ւ այսչափ յամառ ես . ի՞նչ կը տես նեա դուստր իմ՝ այս նոր կրօնքիս մէջ, մինչեւ հիմայ նոյն փառօք չէ՞ին ծագեր արեւը և աստղերը, նոյն զօրութիւնը և իմաստութիւնը չը կար որ զերկինք և զերկիր կը կառաւարէր . . . Ի՞նչ Աստուած է այս սրաշատճդ . . .

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Կը սրաշտեմ այն Աստուածը որ զերկինք և զերկիր տաեղծեց, և կը սիրեմ այն Աստուածը՝ որ մարդկութեան համար զոհ եղաւ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ահա՛ քու հայրդ՝ քու հաշրդ իսկ՝ իմ օրերի Սանդուխտս՝ հազար վերքերով սրան վրայ, յաղթութիւնները փառքը առաթուր կոխած, արտասուաց հեղեղներ թափելով՝ տղքդ կ'ընայ, քեզմէ կեանք կը ինդրէ, կը զլանամ իրեն . . . սա ուրեմն այս դաշտնը որով հայրենեաց թշնամիները ջնջեցի, սա և ծոցս մզէ . թերեւս գերեզմանին խորը

eux eux-mêmes? Si ceux-ci sont de véritables Dieux, qu'ils élèvent d'entre les ruines leurs fronts humiliés et je m'inclinerai devant eux . . .

SANADROUG

Pourquoi es-tu si obstinée? Que vois-tu d'admirable dans cette nouvelle religion, ma fille? N'est-ce pas avec la même splendeur que le soleil et les étoiles se sont levés jusqu'à présent? N'est-ce pas la même puissance et la même sagesse qui a toujours gouverné le ciel et la terre? . . . Quel est ce Dieu que tu adores? . . .

SANTOUHT

J'adore le Dieu qui a créé le ciel et la terre, et j'aime le Dieu qui s'est sacrifié pour l'humanité . . .

SANADROUG

Voilà ton père, ma Santouht, ton père en personne, le cœur navré de mille douleurs, foulant à ses pieds ses victoires et sa gloire, qui se jette tout en pleurs à tes pieds; il implore de toi la vie, la lui refuseras-tu? . . . Prends donc ce poignard qui m'a servi à exterminer les ennemis de la patrie, prends-le et enfonce-le dans mon sein: peut-être alors

ամբարիշտ ձայնդ ակ չգայ հօրդ յաւիտենա-
կան խաղաղութիւնը խռովելու . իսկ եթէ
քիչ կ'երեւայ քեզի՝ ունեցած փառքդ՝ զի-
նուիմ արշաւեմ . . . իմ սիրելի օրիորդս յաղ-
թական դրօշներուն հովանեացը տակ քնա-
նայ , և հազար նուաճեալ ազգերու երգերը
զինքը օրրեն : Յիշէ՛ իմ նազելիս՝ յիշէ՛ որ ես
այն եմ՝ որ քեզի կեանք եմ աուեր , դողդո-
ղալով հսկած եմ քու ամեն մէկ քայլիդ վը-
րայ . առաջի ծիծաղդ իմ երեսս եկած է՝ ես
սրբած եմ քու առջի արցունքդ . և երբ որ
աշխարհիս մրկայոյդ ալիքները՝ զէնքերուն
շաշկներ՝ ապագային տարակցանքը՝ զիս վըշ-
տաց դարհուրելի անդունդը կը մղէին , ըզ-
քեզ իմ գիրկս առած կը սխմէի և անմեղ
ճերմակ ճակտիդ վրայ նայելով՝ վարդապոյն
շրթունքներդ համբուրելով՝ իմ անձկու-
թիւններս կը մոռնայի , անապատացած հո-
գւոյս վրայ յուսոյ ճառագայթ մը կը ծագէր :
Աղջկիս , սիրք կը թողուս զիս , գթութեան
ձայն մը չը խօսիր սրտիդ մէջ . . . ի՞նչ յան-
շանք բռն քեզի . . . խօսէ՛ . . . ի՞նչ կը վճռեզ
հօրդ՝ կեանք թէ մահ . . . :

ՍՍ.ՆԴՈՒՄՏ

Յաւիտենական կեանք :

ta voix impie ne viendra-t-elle plus jusqu'au
fond de ma tombe troubler la paix éternelle
de ton père . Mais si la gloire que tu as déjà
acquise ne te suffit pas, dis-le moi, je m'arme-
rai, je combattrai, et ma fille chérie dormira
à l'ombre des étendarts triomphants, et les
chants de mille nations soumises berceront
son sommeil . Souviens-toi, ma charmante,
souviens-toi que c'est moi qui t'ai donné la
vie; qui ai veillé sur chacun de tes pas avec
anxiété; c'est à moi que ton premier sourire
a été adressé; moi-même j'ai essuyé ta pre-
mière larme, et alors que les flots orageux du
monde, le bruit des armes et l'incertitude de
l'avenir, me poussaient vers le terrible abîme
des douleurs, je te pressais dans mes bras, et
à la vue de ton blanc visage éclatant d'inno-
cence, en cuïellant mille baisers sur tes lèvres
vermeilles, j'oubliais toutes mes afflictions:
un rayon d'espérance venait alors poin-
dre sur mon âme désolée. Ma fille! vas-tu me
laisser orphelin? La voix de la pitié ne parle-
t-elle pas en ton cœur? . . . quel tort t'ai-je
fait! . . . parle! . . . que décides-tu, que décer-
nes-tu à ton père, la vie ou la mort? . . .

SANTOUHT

La vie éternelle! . . .

Ուրեմն կը ժխտեն (չալաղեալ) Անիծեալ
ըլլան այն խաբեբայ յոյսերդ, դու, դու ինքն
որ ալ աղջիկս չես՝ անիծեալ ըլլաս . մթին
և յուսահատ ըլլան քու օրերդ յաւիտեան .
այն տանջանքները որ հօրդ տուիր՝ այն տան-
ջանքները վրայդ չը պակսին : Բայց անմահ
վայելքներու մէջ ալ ըլլաս , մինչդեռ սիրոյ
և մանկութեան զուարթ բաժակը կը բամբս,
հօրդ հաարկու ստուերը գլխուդ վրայ իջնէ
և թոյն կաթեցնէ բաժակին մէջ . . . (Ելէ գիշ-
երինս հայելով) Դու ալ կշտացիր արեան ծա-
րաւի Աստուած . յուսամ քիչ ատենէն ջըն-
ջել հետքերդ աշխարհիս երեսէն արեան հէ-
ղեղներով : Ելէք զէնքի վազեցէ՛ք՝ հզօր Աս-
տուածք Ոլիմպեոյ . երկնից լայնածաւալ
դաշտերը արեան ասպարէզ դարձուցած՝ կը
ռիւի ելէք այս նոր Աստուածոյս դէմ : Դու
դացնէ տիեզերքս ձեր զարհուրելի խառ-
նուրդը . . . ահագին զէնքերնուդ շողունը՝
հաղարաւոր երկնքի արեւները մթնցնէ . . .
և ահաբեկ տիեզերք արձագանգ տան ձեզի
. . . այս կործանի այդ Աստուածք , և թող
իւր աւերակացը տակ ճմլէ տիեզերքն ալ
ղիս ալ՝ որ զուարթ ոգւով այնպիսի աւե-
րակաց տակ կը մեռնիմ :

Tu renies alors? (*en colère*) Maudites soient
tes veines espérances, et toi, qui n'es plus ma
fille, sois maudite aussi! Puisses-tu avoir à
jamais des jours sombres et désespérés! Que
les mêmes tourments que tu as causés à ton
père s'attachent sans cesse à toi, et même
dans les moments de tes extrêmes délices,
pendant que tu videras l'heureuse coupe de
l'amour et de la jeunesse, que l'ombre terrib-
le de ton père se dresse devant toi, et em-
poisonne ta coupe! (*Il dirige ses regards vers le
ciel, et avec fureur*) Toi aussi, Dieu avide de
sang, satisfais, satisfais-toi; j'espère, dans peu,
pouvoir effacer tes traces sur la surface de
la terre par des torrents de sang! Allons, le-
vez-vous, courez aux armes, puissants Dieux
de l'Olympe! déclarez la guerre à ce nouveau
Dieu, en faisant, des vastes étendues des ci-
eux, un champ de sang et de carnage! . . . que
votre effroyable mêlée fasse trembler l'uni-
vers . . . que l'éclat de vos terribles armes é-
clipse les mille soleils des cieux . . . et que l'u-
nivers épouvanté retentisse de vos échos . . .
oui, que ce Dieu tombe et qu'il écrase de ses
ruines, et l'univers et moi, qui rendrai l'âme
avec joie sous de pareilles ruines.

ՍԱՆԴՐՈՒԿ , ԴԵՆՈՒՄ :

Ո՛հ, Աստուած իմ... տկար կոյս մը ձեռքէդ մի ձգեր... զարհուրելի բաժակ մը կայ դիմացս... ներէ՛ իմ խելացնոր հօրս :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՛հ, իմ աղջկիս էր որ հառաչեց : Մեղսն զնկատար իմ՝ դեռ քու հայրդ եմ... Հնաշ զանդէ՛ Աստուածոյ՝ և այն գառն անէծքները որ գլխուդ վրայ կարգացի՛ իմ գլխուս դասն բոլորն ալ՝ նազելիս... Էս քու տեղդ մեռնիմ... : Ահա՛ այն ճակատը՝ այն սիրտը զոր Թշնամեաց բանակներ չեն կրնար դողալ, ջընել՝ խոնարհեցնել՝ այն ճակատը դիմացս կը խոնարհի : Անխռով աչքով Մանատրուկ տեսաւ իւր աթոռը սասանեալ, հաղար աղքեր իրեն դէմ զննուած . Մանատրուկ անոնք տեսաւ և անխռով էր . լեռնադէզ պիւքները իւր սրտին դէմ խորտակեցան, և դո՛ւ՝ իմ օրիորդս՝ դո՛ւ կուտաս ինձի այն հարսւածը զոր Թշնամիք չէին կրցած տալ : Քու քաղը բիկ մօրդ յիշատակի սիրոյն ըլլայ, քու հօրդ մաղերուն որ քեզի ու հայրենեաց համար ճերմկեալ են, քու մանկուլթեանդ սիրոյն, այն Աստուծոյն սիրոյն ըլլայ գէթ, զոր սիրոյ Աստուած կը կոչես, այսպէս անդուլթ մ'ըլլա՛ր... մի ուղէնար պանդուխտ՝ յուսահատ

SANTOUHT, à part.

O mon Dieu! . . . n'abandonne pas une faible jeune fille . . . j'ai une affreuse coupe devant moi... pardonne à mon père en délire.

SANADROUG

Ah! est-ce ma fille qui vient de gémir? Pardon ma fille! je suis encore ton père! . . . obéis aux Dieux, et que les terribles malédictions que j'ai appelées sur ta tête retombent toutes sur la mienne, ma chérie . . . que je meure à ta place . . . Vois ce front et ce cœur que des armées ennemies n'ont pu faire troubler ni humilier, ce front même, s'incline maintenant devant toi. Sanadroug a vu sans nul trouble, son trône ébranlé; à la vue de mille nations armées contre lui, Sanadroug ne s'est seulement pas ému; des flots amoncelés se sont brisés contre son cœur, et c'est toi, ma fille, toi, qui me portes le coup que les ennemis n'ont pu me donner? Au nom de la mémoire de ton aimable mère, pour l'amour de ton père dont les cheveux ont blanchi pour toi et pour la patrie; pour l'amour de ta jeunesse, pour l'amour encore de ce Dieu que tu appelles un Dieu d'amour, ne sois pas si cruelle . . . ne m'abandonne pas, et ne me laisse

ճգեւ զիս աշխարհիս երեսը : Ահա՛ աչքէդ
արդունք կը թափի . . . ո՛հ, փայլի՛ պիտի մէ-
ջէն արդեօք յուսոյ ծիածանը՝ թէ ատոր մէջ
խղդուին պիտի սրտիդ փափուկ զգացմունք-
ները . . . խօսէ՛ . . . գթան, դարձուր ինձմէ-
այն արտասուալից աչքերը որ բաւական են
քու հայրդ յիմարայնել . . . սիրտս քեզի հա-
մար կտոր կտոր կ'ըլլայ . . . խօսէ՛ . . . բայց
մտածէ՛ որ այդ խօսքէդ կ'ախտաւ է հօրդ
կեանքը . . . քու կեանքդ . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Թէ որ աշխարհային սրտածառ մ'ըլլար
զիս դրդողը՝ քու խօսքերդ բաւական էին
զիս ետ կեցնելու . . . բայց երկինք զիս կը
հրաւիրեն, աներկիւղ կը թողում զաշխարհ,
ցաւով մը միայն հայր իմ՝ որ դեռ ճշմար-
տութեան լոյսը չըմբռնեցիր :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ա՛լ բաւական է . . . ո՛վ երկինք, մեղի վը-
ջայ եղիր, դուստր ընտրէ՛ . . .

(ՍԻՐԸ ԼԵՄԳԸ ԴԷՏԱՅԸ ԿԸԴԷ՛) :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Թէ որ այս սուրն է որ իմ եղբորս ծոցը
մտաւ՝ թէ որ այս սուրն է որ վերջ մը տա-

pas comme un exilé sans consolation sur la
terre. Ah! mais je te vois verser des larmes . . .
y verrai-je briller l'arc-en-ciel de l'espérance,
ou dois-je y voir le naufrage des sentiments
délicats de ton cœur! . . . parle . . . aie pitié
de ton père! détourne de moi ces yeux pleins
de larmes qui suffisent pour me faire perdre
le sens . . . tu me fends le cœur . . . parle . . .
mais pense que du mot que tu vas prononcer
dépend la vie de ton père . . . la tienne . . .

SANTOUHT

Si c'eut été une chause mondaine qui
m'eut poussée, vos paroles auraient suffi à
me détourner . . . mais c'est le ciel-même qui
m'appelle: je quitte le monde sans crainte,
sans aucun regret, si ce n'est avec celui, mon
père, de te voir encore privé de la lumière de
la verité.

SANADROUG

C'en est trop . . . O ciel! soyez notre te-
moin. Choisis ma fille.

(Il met devant sa fille son épée et sa couronne.)

SANTOUHT

Si cette épée est celle qui s'est plongée
dans le sein de mes frères; si c'est l'épée qui

լով թշուառութեանցս՝ Աստուծոյս հետ պի-
տի միացնէ զիս՝ սուրբ կ'ընտրեմ՝ այս սու-
րբ . . . : Իջեցնէր հայր՝ այդ մահաբեր հա-
րուածը , վերջին վայրկեանս ալ ցուցնեմ
թէ Սանատրկոյ արժանի դուստր եմ . . .
Զորկ՝ բայց մի՛ մոռնար որ քու աղջկդ
վարդագոյն արեանցը մէջ՝ իւր ծիծաղը խառ-
նեց . զորկ՝ և ինչ որ արցունքս չէ կրցած
սորվեցնել՝ արիւնս սորվեցնէ , և այն նուիւ
րական լալն պատկառանքը՝ այն խաւարեալ
յայտբոս որ գերեզմանիս վրայ պիտի թռչտին,
անոնք հայր՝ անոնք թերեւս սիրող մեղմա-
լորներն : Զորկ և թողէ՛ զիս այն կործանեալ
տաճարաց շուքին տակ իմ քրիստոնեայ եղ-
բարցս քով :

ՍԱՆԱՏՐԱԿ

Հնազանդէ՛ ինձի . իբրեւ թագաւոր իբ-
րեւ հայր կը հրամայեմ քեզի . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Անհուն սիրով կը սիրեմ զքեզ , բայց իմ
Աստուածս քեզմէ ակ աւելի կը սիրեմ : Առ-
ուչինչ կը գրեմ ամեն մարդկային պատկա-
ռանք , աղատ կը համարիմ անձս ամեն կա-
պերէ , ակ զքեզ հայր չեմ ճանաչեր՝ եթէ
քրիստոնեայ չես :

va mettre un terme à mes malheurs pour m'u-
nir avec mon Dieu, je choisis l'épée, oui, l'é-
pée . . . Donnez-moi, père, le coup mortel: je
saurai montrer aussi à mon dernier moment,
que je suis la digne fille de Sanadroug . . .
Frappez! mais n'oubliez pas que votre fille a
mêlé son sourire dans son sang; frappez! et
ce que mes pleurs n'ont pu vous apprendre,
que mon sang vous l'apprenne: peut-être aus-
si le silence sacré de la mort et le souvenir de
mes espoirs éteints, qui voltigeront autour de
ma tombe, pourront à la fin amollir votre
cœur. Frappez! et ensevelissez-moi à l'ombre
de ces temples ruinés, à côté de mes frères
chrétiens . . .

SANADROUG

Obéis-moi: je te le commande comme roi
et comme père . . .

SANTOUHT

Mon amour pour vous, mon père, est im-
mense; mais j'aime encore mon Dieu plus
que vous. Je méprise tout respect humain; je
me considère libre de tous liens; je ne vous
reconnais plus pour père, si vous n'êtes pas
chrétien . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՛վ զայրոյթ , ո՛վ յանդգնութիւն . . .
սրաշտէ՛ Աստուածները՝ կամ մեռի՛ր . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Քրիստոնեայ եմ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ինչո՞ւ կ'ուշանան երկնից կայծակները
այս ամպարիշտը կարկեցնելու . . . սրաշտէ՛
Աստուածները . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Քրիստոնեայ եմ :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Փութա՛ ուրեմն արիւնշաղախ սեղանը .
դքեղ զո՛հ կ'ընեմ Աստուածոցս . ահա՛ քու
մահուանդ վճիռը . . .

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Չեմ դողար . . .

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Այո՛, պիտի դողաս՝ բայց շնո՛ւ ուշ, երբ
շուալ տեսնես գլխուդ վրայ քու արեանդ
ծարաւի սուրերը .

SANADROUG

O fureur! O audace! . . . Adore les Dieux
ou meurs! . . .

SANTOUHT

Je suis chrétienne!

SANADROUG

Pourquoi les foudres célestes retardent-
elles à rendre muette cette impie? . . . Adore
les Dieux!

SANTOUHT

Je suis chrétienne!

SANADROUG

Empresse-toi donc à te rendre à l'autel
sanglante: Je t'offre en sacrifice à mes Dieux:
voilà l'arrêt de ta mort . . .

SANTOUHT

Je ne tremble pas . . .

SANADROUG

Oui, tu trembleras, mais plus tard, quand
tu verras briller sur ta tête les épées altérées
de ton sang!

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Աստուած մը իմ հետս է :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Տեսնենք եթէ այդ Աստուածը պիտի կա-
րենայ փրկել զքեզ իմ ձեռքէս : Ո՛հ, պիտի
չը կործանիք՝ ո՛վ դէք՝ ցորչափ կենդանի է
Սանատրուկ՝ ցորչափ սուրը իւր ձեռքին մէջ
փշրած չէ :

(Մէկէն :)

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԵՒ ԽՈՌ. ԴԱՀԻՃ

(Սանդուխտ շէշտապա ինկած իւր հետէն :)

ԴԱՀԻՃ

Ա՛նձս՝ մեր տէրը՝ Սանատրուկ թաղա-
ւորը՝ կը հրամայէ որ մէկդի թողուս այս շը-
քեզ զարդերը՝ որ Հայոց թագուհւոյն կը
փայլեն և ոչ թէ քրիստոնեայ մահապարտի
մը :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Իմ հօրս եւ թագաւորիս հրամանները
կատարուին :

SANTOUHT

Un Dieu est avec moi.

SANADROUG

Nous verrons si ce Dieu-là pourra te dé-
livrer de ma main. Non, vous ne tomberez
pas, ô dieux, tant que Sanadroug sera en vie,
tant que son épée ne sera pas brisée dans ses
mains.

(Il s'éloigne)

SCÈNE VI.

SANTOUHT ET KOR. Bourreau.

(Santouht étendue à terre hors d'haleine; elle gémit.)

LE BOURREAU

JEUNE vierge, le roi Sanadroug, notre
Seigneur, vous ordonne de vous dépouiller de
ces riches parures, qui conviennent à la reine
d'Arménie, et non pas à une chrétienne con-
damnée.

SANTOUHT

Que les ordres de mon père et de mon roi
s'accomplissent . . .

ՏԵՍԱՐԱՆ Է.

ՆՈՅՆՔ և ՇԱԽԱՐՇ

ՇԱԽԱՐՇ

ՆԵՐԵՅԷ՛Ք, գլխոյ, այսպէս յանկարծ ներս
մտնելով ձեր խորհուրդները պղտորելուս,
աղետալի գոյժ մը ունիմ, զոր չէի կրնար
ուշացնել:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Եւ ի՞նչ է:

ՇԱԽԱՐՇ

Ձեր անձնուէր բարեկամը Երուանդ...

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛վ տէր, ի՞նչ կայ Երուանդիս վրայ,
շուտ ըսէ՛ք...

ՇԱԽԱՐՇ

Երուանդ զարհուրելի արիւնահեղ պա-
տերազմի մը մէջ քաջութեամբ պատերազ-
մելով...

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛հ, պատմէ՛ ի՞նչ եղաւ... խօսէ՛ք...

SCÈNE VII.

LES MÊMES ET CHAVARCHE.

CHAVARCHE

EXCUSEZ moi, princesse, de vous avoir
troublée dans vos reflexions par mon entrée
soudaine; j'ai une fatale et funeste nouvelle
que j'avais hâte de venir vous annoncer.

SANTOUHT

Et quelle est-elle?

CHAVARCHE

Votre ami dévoué, Yervante...

SANTOUHT

O Seigneur! qu'ya-t-il? qu'est-il arrivé à
mon Yervante? ... vite, parle...

CHAVARCHE

Ayant vaillamment combattu dans une
effroyable guerre de sang, Yervante...

SANTOUHT

Oh! raconte, que lui est-il arrivé...
parle...

Ալանայ հզօր բանակը երբ որ հաղարաւոր փողերով պատերազմի հրաւերը տուաւ՝ և հրեղէն ծովերու պէս երկաթեղէն գունդերը կը շարժէին, Հայոց անվահեր բանակն սկսաւ յառաջ ելլալ: Արդէն օդին մէջ յաղթութեան հրաւեր տալով դրօշերը կը ծփան, արդէն բանակ բանակի մօտ է, եւ մահը հաղարաւոր կարիճներ կը հնձէ, երբ որ Ալանայ ձախ թեւը ետ քաշուելով՝ քաջաբերուեցաւ Հայոց աջ թեւը ետեւէն ինչ կած ահագին ջարդ մը տալ. . . Բայց զարհուրելի տեսարան՝ անոնք դարան լարեր և Հայերը խաբելով հոն սրտացի եւ: Հոն ահռելի արիւնահեղութիւն մը Հայոց և Ալանայ մէջ. բոլոր պատերազմի դաշտի վրայ բանակները իրար անցեր են՝ ինչպէս փոթորկացող ծովեր նեղուցի մը մէջ. սուրերը կը շողան խիտ առ խիտ գունդերուն մէջէն՝ ինչ պէս մրկիւրներ ամպոյց մեջէն փայլակը. աբեան սեւ հեղեղներ կը թաւալին, գլորուելով ունայն սաղաւարտներ և զրահներ որ իրենց քաջ տերանց լանջքը 'ի զուր կը պահպանէին Հայ նիղակաց դէմ: Ամենուն աչքէն կրակ կը թափթփի՝ ամենուն ձեռքէն մահ. յաղթութիւնը տարակուսեալ թեւերով երկու բանակներուն մէջ կը թռչտի:

Quand l'armée puissante des Albanois donna le signal du combat en faisant retentir l'air du son de mille cors, et que leurs troupes bardées de fer s'agitaient comme des mers de feu, l'intrépide armée arménienne se mit aussi en marche. Déjà les étendards s'agitent dans l'air en appelant la victoire; déjà les armées se rapprochent les unes des autres et la mort moissonne des milliers de braves, quand l'aile gauche de l'armée albanoise reculant, encourage l'aile droite de l'armée arménienne, qui se mettant à sa poursuite, lui fait éprouver des pertes considérables . . . Mais, terrible spectacle! les Albanois avaient dressé des embûches, et les Arméniens s'y étaient laissés prendre. Là eut lieu un terrible massacre entre les deux peuples: les armées sont confondues sur tout le champ de bataille, comme des flots orageux dans un détroit: les épées brillent au milieu des troupes resserrées, de même que l'éclair à travers les nuées d'orage: de noirs torrents de sang roulent partout; on voit tomber des casques et des cuirasses qui protégeaient en vain la poitrine de leurs braves maîtres contre les lances des Arméniens. On voit de tous les

Այս խառնուրդիս մէջ ահա՛ Երուանդ իւր հեծելազօր գնդաւը կը յարձակի : Յաղթութիւնը զուարթերես՝ իւր հողմածուփ դրօշերուն վրայ կը նստէր : Զիաւորաց և հետեւակաց գունդերուն մէջէն արիւնոտ ճամբայ մը կը բանայ իրեն . հաղարաւոր սլաքներ իւր չորս կողմը կը սուլեն կը տահին , բայց կարծես չեն համարձակիր իւր սիրտը մխուէլու , կամ թէ անծանօթ ձեռք մը զանոնք կը հեռացնէ . իւր երիվարը խնկելով կը կոխկըռտէ բիւրաւոր դիւցազանց մարմինը , որ քիչ մը առաջ գերութիւն և մահ կը սպառնային : Թշնամեաց մէջ խռովութիւնը կը տիրէ , լայնածաւալ դաշտերը նեղ կ'երեւան փախչողներուն , Հայերը կը քաջալերուին . . . այլ հին թշնամեաց դիականցը վրայ՝ սպառնալու և արիւնոտ դրօշերուն մէջ՝ սուրը ձեռքը փշրած՝ իւր վահանին վրայ Հայոց դիւցազնը կ'իյնայ . . . :

ՍԱՆԴՈՒԻՏ

Ո՛հ . . .

ՇԱԽԱՐՇ

Դանն յաղթութիւն , զոր Հայերը դիւ-

yeux jaillir des éclairs, de toutes les mains tomber la mort: la victoire, d'un vol incertain, allait de l'une à l'autre armée. Soudain s'élance dans cette mêlée, le brave Yervante avec sa cavalerie. La victoire semblait se reposer en souriant sur ses drapeaux flottants. Le jeune guerrier se fraie un chemin sanglant à travers les troupes de cavalerie et d'infanterie; des milliers de flèches sifflent et glissent de tous côtés autour de lui, mais on eût dit qu'elles n'osaient s'enfoncer dans son sein, ou qu'une main étrangère les en écartait; son cheval hénissant foule sous ses pieds les corps de mille héros, qui peu d'instant auparavant menaçaient de donner la mort et l'esclavage. Le désordre règne dans les rangs ennemis; les vastes campagnes paraissent trop étroites aux fugitifs; les Arméniens prennent courage . . . mais, en ce moment, sur les cadavres des ennemis, au milieu des étendards en lambeaux et couverts de sang, l'épée brisée dans sa main, le héros des Arméniens tombe sur son bouclier . . .

SANTOUHT

Ah! . . .

CHAVARCHE

Funeste triomphe, que les Arméniens ont

ցաղնի մը գնալ գնեցին . . . Արդ զիս՝ որ
խւր քաջութեանցը վկայ եղայ՝ [կը խաւրէ-
առ քեզ իւր յետին ողջոյնը մատուցանելու,
և կ'աղաչէ որ չըմոռնաս զինքը . . . Այլ՝ սի-
ղիք՝ կը յետոյ կայոր. բարեկամ, օգնէ իրեն:]

ՍԱՆԴՈՒԽՏ, միշտ յնորաճ:

Ո՞ւր եմ . . . ո՞ւր եմ . . . թողէք զիս . . .
մին է այս արիւնշաղախ դաշար . . . անուռ
մը կը մըմնեն այդ շրթուները . . . այդ նուա-
զեալ աչքերը մէկը կը փնտռեն . . . Երուանդն
է ինքը . . . Երուանդն է . . . ղէնքեր բերէք
ինձի . . . զինուիմ . . . երթամ այն դաշար . . .
մինակ է Երուանդ . . . :

ՇԱՒԱՐՇ

Մխիթարուէ կ'յս . անօգուտ են արտա-
սուր որ գերեզմանի մը անդգայ քարին վրայ
կը թափին :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

(Նոյնպէս :)

Թող փութիմ չայաստան իւր ազատարաւ
րին շիրիմն ողջունելու . ես ապաշտորհ , ես
քու մահուանդ պատճառ՝ հեռու պիտի կե-
նամ : Ո՛հ եթէ ես քեզ հետ դայի՝ և քեզի
ուղղուած հարուած մը զիս քու ոտքդ նե-
տէր . . . : Բայց զքեզ մոռնալ , զքեզ . . . ո՛հ

acheté au prix du sang d'un héros! . . . A pré-
sent, moi, qui fus témoin de ses hauts faits,
je viens de sa part vous offrir son dernier a-
dieu et vous prier de ne jamais l'oublier . . .
Mais, ô dieux, elle délire; ami, vien à son aide.

SANTOUHT, *toujours en délire.*

Où suis-je? . . . où suis-je? . . . laissez-moi
. . . quel est ce champ couvert de sang? . . .
ces lèvres murmurent un nom . . . ces yeux
éteints cherchent quelqu'un . . . c'est Yervante
. . . Yervante lui-même . . . apportez-moi des
armes . . . je veux m'armer aussi . . . j'irai sur
ce champ de bataille . . . Yervante est seul! . . .

CHAVARCHE

Prenez courage, jeune vierge, inutiles sont
les pleurs que l'on répand sur la pierre in-
sensible d'une tombe.

SANTOUHT

(*Toujours dans le même état.*)

Que l'Arménie s'empresse de saluer la
tombe de son libérateur; moi ingrate, moi,
suis la cause de ta mort, je m'en tiendrai à
tout jamais éloignée . . . ah! puissé-je t'avoir
accompagné et avoir reçu un des coups à toi
adressés, qui m'eut étendue sans vie à tes

երբ արտասուք ջնջեն սրտէս ամենէն քաղցր
յիշատակները, քու անունդ անջինջ պիտի
մնայ : . . .

ՇԱՒԱՐՇ

Վէրքերդ մի նորոգեր բամբիշ . վաղ
կամ անագան կ'անցնին վիշաք :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Մայր . . . ո՛հ կանչեցէք մայրս . . . պառ-
մեցէք իրեն իմ անձկութիւններս . . . իւր
համբուրիցը անձկակարօս շրթունքս կը տա-
չորին . . . Ս, հա՛ գարնանաղայր հեղեղի պէս
վրտա կը յարձակի մոլեգին ամբօխը . . . ո՛ւր
փախչիմ . . . ո՛հ, մայր, քու գեղեզմանդ կ'ա-
պաւինիմ . . . :

ՇԱՒԱՐՇ

Գթան երկնային կոյս՝ գթան երիտասար-
դութեանդ . . . ի՛ գութ կը շարժին վրագ
անշուշտ երկինք :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Բոց մը կը բորբոքէ զիս . . . ծարաւը չըր-
թունքս կը հիւճէ . . . Շաւարշանայ դաշտը
վաղեցէք . . . հոն խոր անձաւի մը մէջէն զով
և յստակ ալիքներ կը բղխին . . . բերէք ինձ

pieds! . . . mais t'oublier! toi! . . . ah! même
quand les larmes auront effacé de mon cœur
les plus doux souvenirs, ton nom y restera
ineffaçable pour jamais! . . .

CHAVARCHE

Ne renouvez pas vos blessures, princes-
se; tôt ou tard les douleurs passent.

SANTOUHT

Mère! . . . ah! appelez ma mère . . . racon-
tez-lui mes angoisses . . . mes lèvres avides
brûlent après les baisers maternels . . . Voilà
la foule furieuse qui s'élance vers moi, com-
me un torrent du printemps grossi par les
eaux d'hiver . . . où fuir! . . . ah! mère, je me
réfugie vers ta tombe! . . .

CHAVARCHE

Ayez pitié, vierge céleste, ayez pitié de
votre jeunesse . . . les cieux auront sans doute
compassion de vous.

SANTOUHT

Une flamme me dévore . . . la soif des-
sèche mes lèvres . . . courez au champ de
Chavarchan . . . là, dans une caverne pro-
fonde jaillissent des ondes fraîches et limpi-

... Հոն իմ կուսուհի ընկերքս՝ քնարներու
գիւթիչ ձայնովը կը սրարեն... ըսէք անոնց
որ ծաղիկեայ սրտակներ հիւսեն ինձ... սիրոյ
դահ մ'եմ... ծաղիկներ սիրուցէք գլխուս
վրայ... ծաղիկներ սիրուցէք գերեզմանիս
վրայ...

ԴԱՀԻՃ

Ո՛հ, թշուառ կոյս.

ՇԱԽԱՐՇ

Երջանիւթիւնը կը սպասէ քեզի՝ մի վախ,
հար նազելի Սանդուխտ.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Տեսէք, տեսէք սա խաւարած բանտերը
որ աչքիս գիմաց կը բացուին... տեսէք ի՞նչ
տխուր լոյս կ'արձակէ անոնց վրայ դահճին
ջահը... լսեցէք շղթաներուն շառաչիւնը...
տեսէք մահը սովալըձի գայլի մը պէս վրաս
կը յարձակի... Բարեա՛ւ երթայք մանկա-
կան յոյսք... քարեա՛ւ երթ յուսած ծաղ-
կառակ... : Բայց աւանդ ես կը ցնորիմ...
ուշ որ անսայ ինձ... մթին ամպոյց մէջ մոր-
թած տատրակի նման՝ ցաւոյ մէջ կը կորսուի
հոգիս : Ինչո՞ւ կ'ուշանաք՝ տարէք դիւս այդ
նեմ՝ բանաւ... ա՛յ ինքզինքս սաշտպանել
չեմ կրնար :

des... apportez m'en... là, mes jeunes com-
pagnes dansent au son enchanteur des lyres
... dites-leur qu'elles me tressent des cou-
ronnes de fleurs... je suis une victime de
l'amour... jetez des fleurs sur ma tête... des
fleurs sur mon tombeau...

LE BOURREAU

O la malheureuse jeune fille!

CHAVARCHE

Ne craignez rien, aimable Santouht, le
bonheur vous attend.

SANTOUHT

Voyez, regardez ces sombres prisons qui
s'ouvrent à mes yeux... voyez quelle triste
lueur y jette le flambeau du bourreau... é-
coutez les cliquetis des chaînes... voyez la
mort qui s'élance sur moi, comme un loup
affamé... Adieu, espoirs de ma jeunesse!...
adieu, âge souriant d'espérance!... Mais,
hélas! je délire... personne ne m'écoute...
mon âme, semblable à une tourterelle égarée
dans les nues sombres et ténébreuses, se con-
sume dans la douleur. Et que tardez-vous?
Conduisez-moi dans cette prison obscure...
je n'en puis plus...

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԲԱՆՏ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Շղթաներո՛ւ մէջ պառկած ապեն՝ Բանպին խորը
լուսաւոր ահալի մը մէջէն ծօրն սպռելը ի՛նքե՛նի:

(Ի՛նքե՛ն լէ երազ պէսնէլով:)

Ո՛ր, անցկալի ծոց . . . ո՛վ իմ մանկու-
թեանս գեղեցիկ օրորոյց . . . ղքեզ իմ ծոցս
կը գրկեմ . . . և երջանիկ եմ . . . սակայն դու
լուռ ես՝ դո՛ւ որ չէիր կրնար աղջկիդ տես-
նել առանց սիրոյ խօսք մը ըսելու . . . բայց
աչքէդ արցունք կը կաթի . . . մայր իմ՝ վա-
րատէ՛ տրտմութիւնդ . . . ահա՛ իրարու գիր-
կըն ենք . . . : Եկո՛ւր վերջին անգամ մ'ալ
երկրիս վրայ միատեղ լալու հաճոյքը վայե-
լենք . . . : (Սթափ) Ո՛հ . . . երա՛զ էր . . . այս
ինչ մութ . . . ինչ ահաւոր տեղ է . . . սիրտս
կը դողայ . . . : Քո՛ւն անուշաղձ իջիր արտե-
ւանանցս վրայ . . . խաբէ՛ իմ ցաւերս հեշտ
երազներով . . . : Թշուառի մը համար մութաւ:

ACTE CINQUIÈME

PRISON

SCÈNE I.

SANTOUHT

*Pendant qu'elle est couchée sur les chaînes, l'ombre
de sa mère apparaît dans le fond de la prison, à
travers une nuée lumineuse.*

(Elle est comme en rêve.)

O sein chéri! . . . ô toi le doux berceau
de ma jeunesse! . . . je te tiens entre mes bras
. . . et je suis heureuse . . . mais tu te tais, toi
qui ne voyais jamais ta fille, sans lui dire un
mot d'amour . . . mais je vois briller une lar-
me sur tes joues . . . ma mère, dissipe donc ta
tristesse! . . . nous voilà dans les bras l'une de
l'autre . . . Viens une dernière fois sur la
terre, et nous goûterons le plaisir de pleurer
ensemble . . . (*s'éveillant*) Ah! n'était-ce donc
qu'un rêve? . . . quelle obscurité! . . . quel ef-
royable lieu! . . . mon cœur est saisi d'effroi
. . . Doux sommeil! descends sur mes pau-
pières! . . . trompe mes douleurs par tes son-

ցուլթենէն քաղցր ի՛նչ կայ . . . (շէնտէրը
 չը շարժէին :) Ի՛նչ տխուր ձայն կը կրկնեն այս
 խոր կամարները . . . արդեօք մթուլթեան մէջ
 թափառող ստուերներն են որ զիս կ'ողբան
 . . . : Թողուցէ՛ք զիս՝ թողէ՛ք զիս՝ մէջ գլխա-
 ցէ՛ք ինձի . . . ես անմեղ եմ . . . : Եկի՛ւր ու-
 բեմն՝ սկսման՝ եկի՛ւր՝ ալ տանջանքներս մի
 երկնցներ . . . այն ծաղիկները զոր սէրը պի-
 աի քաղցր՝ դու զանոնք ժողովէ՛ և անոնցմով
 քու տխուր սափորդ զարդարէ՛ . . . : Անձկա-
 լի ընտ արեւու՝ զոր աչքերս ընդունայն տեղ
 կը բնտուեն՝ բարեան՝ մնա՛ . . . ես կը մեռնիմ՝
 ահա՛ . . . և մէջդ կը հոգայ զիս . . .

(Կ'իջնայ նոսրէալ :)

S T U U. P. U. N. F.

ՆՈՅՆ ԵՒ ԵՐՈՒԱՆԴ
 (Վերջէրը կապած :)

ԵՐՈՒԱՆԴ, Կիտցմամբ =

ՍԱՐԴԱՒԱՆՁ դաշտին վրայէն՝ դեռ փա-
 ռաց արիւնազանդ միտենին ճակատս՝ ո՛ր զօ-
 րուլթիւնը զիս մահուան սրտառարտու գրը
 կերէն յախշտակելով՝ կ'առաջնորդէ . . . :

ges ravissants! . . . Qu'y a-t-il de plus doux
 aux malheureux que l'oubli! . . . (*les chaines re-
 muent*) Quel triste écho résonnent sous ces
 voûtes profondes . . . seraient-ce des ombres
 errantes dans les ténèbres, qui viennent s'a-
 pitoyer sur mon sort? . . . Laissez-moi, laissez-
 moi! oh! par pitié . . . je suis innocente! . . .
 Viens donc, ô trépas, viens, ne prolonge plus
 mes souffrances! . . . ramasse les fleurs que
 l'amour aurait dû cueillir, ramasse-les et or-
 nes-en ton urne funèbre! . . . Douce et chère
 lumière du soleil, que mes yeux cherchent en
 vain, adieu! . . . je me meurs . . . et, personne
 ne s'inquiète de moi . . .

(*Elle tombe évanouie.*)

SCÈNE II.

LA MÊME ET YERVANTE.
 (*Les blessures bandées.*)

YERVANTE, avec ravissement.

DU champ de guerre où les hommes
 sont dévorés par la mort, les lauriers sang-
 lants encore sur mon front, quelle est la puis-
 sance, qui, me ravissant des bras glacés de

Մէր՝ կոյր առաջնորդ իմ բայերուս՝ բռն
խաբեբայ երազներուդ մէջն եմ դարձեալ
թէ ճշմարտիւ Սանդուխտն է տեսածս :
Շղթաները իրեն բարձ առած՝ այս ահաւոր
բանախօս մէջ անխռով կը ննջէ՝ այս՝ մարդ-
կային վշտերը մխիթարելու խրկուած հրեշ-
տակը՝ ինչպէս աստղի մը լոյսը գերեզմանին
վրայ : Ժպիտը բոլորովին թողմած չէ՝ իւր
շղթանց վրայ եւ դժգոհն է իւր ճակատը՝
թեթեւ ամսի տակ ծածկուած լուսնի նման :
Ընդհատ է իւր շունչը՝ ինչպէս կէս գիշեր
ուան հովը՝ որ կը շնչէ և կը դադրի : (Սան-
դուխտի լմայնամբ նայելով) [Ո՛հ, հրեշտակ մը
ըլլայի թեթեւ թեւերով այն հոգւոյն մէջ
խնկելով՝ վերքերը բժշկելու :] Ո՛վ գիտէ՝ սի-
րոյ երազոց մէջ սրտուկերով հիմայ՝ կը յիշէ
թերեւս այն երջանիկ վայրկեանները՝ որ ա-
ռանձին գիմայէ գիմայ նստած՝ մոռնալով
բոլոր աշխարհս՝ իրարու նայուածքներուն
մէջ կ'ապրէինք : Շղթանքնիս չէին համար-
ձակեր մեր հոգւոյն գաղանթները յայտնել,
բայց վարդափթիթ ժպիտ մը՝ հեղձամղձուկ
հառաչանք մը միայն՝ մեր կաթոգին բղձերը
կը մասնէին, ինչպէս երկու երկնաւոր էակ-
ներ որ դէմ առ դէմ կեցած լուռ՝ մահաւա-
հապաւնաց ականջը չը հասկցող ներդաշնա-
կու թեամբ կը խօսին :

la mort, me conduit en ces lieux? . . . O toi,
amour! aveugle guide de mes pas! suis-je de
nouveau la dupe de tes songes, ou est-ce bien
Santouht elle-même que je vois? N'ayant que
ses chaînes pour reposer sa tête, elle som-
meille paisible dans cette affreuse prison, elle,
cet ange envoyé exprès pour consoler les sou-
ffrances humaines, ainsi qu'un rayon d'étoile
sur une tombe. Sur ses lèvres le sourire n'est
pas encore tout à fait éteint, et son front est
pâle comme la lune enveloppée dans les nues
légères. Sa respiration est courte, interrom-
pue, de même qu'un vent de minuit, qui ne
souffle que pour s'arrêter aussitôt. (*Contem-
plant Santouht avec admiration*) Ah! puissé-je être
un ange aux ailes légères et descendre dans
cette âme affligée pour guérir ses blessures.
Qui sait si maintenant perdue dans des rêves
d'amour, elle ne se souvient pas des moments
heureux, où, assis l'un près de l'autre, oubli-
ant le monde entier, nous ne vivions que dans
nos regards mutuels. Nos lèvres alors n'osaient
révéler les secrets de nos âmes; mais un
seul sourire de rose épanouie, un seul soupir
étouffé, trahissaient les vœux ardents de nos
cœurs amoureux. Nous étions comme deux
esprits célestes, qui, assis en silence l'un de-
vant l'autre, se parlent dans une harmonie
inconnue à l'oreille des mortels.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ , հնոյն Ռջ :

Գթու թիւն ... ո՛հ Տէր ... գթու թիւն ... :

ԵՐՈՒԱՆԻ , զնայմամբ :

Անմահից պսակներէն փրցուած ծաղիկ՝
 ո՛վ զբեզ զատապարտեց այս տխուր հով-
 տիս մէջ թառամելու ... :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ , «Լափեալ» :

Հրեշտակ գթութեան՝ իջա՞ր ուրեմն թըշ-
 ուառի մը արցունքները սրբելու ... :

ԵՐՈՒԱՆԻ

Մի՛ ցնորիր՝ Սանդուխտ . տես՝ ո՛վ է :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Երուանդ ... ո՛հ քու տեսքդ գերեզմա-
 յիս տխուր ճամբուն վրայ միտթարութեան
 նշոյլ մը կ'արձակէ ... :

ԵՐՈՒԱՆԻ

Գերեզմանի՞դ ... :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Կը տեսնե՞ս այս շղթաները ... :

SANTOUHT, *dans le sommeil.*

Oh! pitié! ... Seigneur ... grâce! ...

YERVANTE, *avec admiration.*

Fleur arrachée des couronnes des immor-
 tels, qui t'a condamnée à être fanée si tôt
 dans cette triste vallée de larmes? ...

SANTOUHT, *s'éveillant.*

Ange de miséricorde! tu es enfin descen-
 du pour essuyer les pleurs d'une infortunée! ...

YERVANTE

Ne t'abandonne pas au délire Santouht;
 vois celui qui te parle.

SANTOUHT

Yervante! ... ah! ta vue jette une lueur
 de consolation sur le triste chemin de ma
 tombe ...

YERVANTE

De ta tombe!

SANTOUHT

Vois-tu ces chaînes? ...

ԵՐՈՒԱՆԴ

Թոյլ տո՛ւր ինձ համբուրել զանոնք . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Կը տեսնե՞ս այս խուտարամած բանտը . . . :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Դու հոն ես Սանդուխտ՝ ինձի համար
արքայութիւն է . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ահա՛ ինչ որ մնաց ինձի :

ԵՐՈՒԱՆԴ

{ Յորչափ տարի երուանդ՝ մի վախնար . եւ
թէ սուրը խորտակի ձեռքին մէջ՝ իւր վերաւ
ւոր մարմինը քեզի վահան կ'ըլլայ : } . .

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Երուանդ՝ այս դերագոյն ժամուս մէջ
յորում երկիրս ինձի նահատակութեան առ
պարէզ մը դարձած է՝ և երկինք հանդիսաւ
դիր են , ինչո՞ւ խաղաղութիւնս սղտորել
կ'ուզես . իբրեւ քրիստոնեայ նկատէ զիս
հիմայ . մոռցի՛ր ա՛յլ տկար կոյսը : . . .

ԵՐՈՒԱՆԴ , Բռն :

Զքեղ մոռնա՛լ . . . ո՛հ ո՛հ , մեռնի՛լ . . . :

YERVANTE

Laisse-moi les embrasser . . .

SANTOUHT

Vois-tu cette sombre prison?

YERVANTE

Tu y es Santouht, c'est le paradis pour
moi .

SANTUOHT

Voilà tout ce qui me reste .

YERVANTE

Ne crains rien tant que vivra Yervante:
si l'épée se brise en ses mains, son corps te
servira alors de bouclier .

SANTOUHT

A cette heure suprême, où la terre est
transformée en une arène de martyrs pour
moi, et que les cieus président la scène, pour-
quoi veux-tu troubler la paix de mon âme?
Ne vois plus en moi qu'une chrétienne, et
oublie désormais la faible jeune fille .

YERVANTE, *vivement* .

T'oublier! . . . oh! non! plutôt mourir! . . .

Այլ տեսնե՞ս այս վերքերը, (դռակը բանալով.)

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Երկի՛նք . . .

ԵՐՈՒԱՆԴԻ

Մի՛ զարհուրիր . քեզի համար առի զա-
նոնք . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Եւ եկա՞ր . . .

ԵՐՈՒԱՆԴԻ

Զքեզ փրկելու :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Եթէ՛ անհնար է . . .

ԵՐՈՒԱՆԴԻ

Մեռնելու :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Եւ ի՞նչպէս պիտի ազատես զիս :

ԵՐՈՒԱՆԴԻ

Հօրդ միտքը ամփրելով :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ընդունանցն ջանք . . .

Vois-tu ces blessures! (il ouvre sa cuirasse.)

SANTOUHT

Ciel! . . .

YERVANTE

Ne t'épouvante pas; c'est pour toi que je
les ai reçues.

SANTOUHT

Et tu es venu . . . ?

YERVANTE

Pour te délivrer.

SANTOUHT

Et si cela est impossible . . . ?

YERVANTE

Pour mourir!

SANTOUHT

Et comment me sauveras-tu?

YERVANTE

En cherchant à calmer l'esprit de ton père.

SANTOUHT

Vains efforts! . . .

ԵՐՈՒԱՆԴ

Մէկ հրամանիս կը սպասեն բոլոր Հայոց
գունդերը, արեան հեղեղներով մահուանդ
գառակիքը պիտի ջնջեմ:

(Յերթուլ:)

ՍԱՆԴՈՒԽՏ, ԷՎԷ-ԷՆ:

Ա՛հ քու սիրոյդ ըլլայ Երուանդ, քու աւ
մենէն սիրեւոյդ գլխուն՝ վերջին ձայնս մը
տիկ ըրէ՛ խաղաղութեան Աստուած մ'է այն
օրուն համար կը մեռնիմ, և ուրիշ կերպով
չը սանձեր իւր թշնամեաց սրոյն կատաղու-
թիւնը՝ բայց հեղութեամբ պարանոցը անոր
ընծայելով: Բայց թէ որ աղաչանքս ընդու-
նայն է՝ եթէ կ'ատես զիս՝ այն անօրէն սուրը
որ հօրս դէմ պիտի բարձրացնես՝ նախ իմ
ճոյս մղէ՛ . . . իմ արեանս մէջ հօրս կատա-
ղութիւնն ալ քու ատելութիւնդ ալ շիջանին:

ԵՐՈՒԱՆԴ

Երբ որ անհրաժեշտ է զսէ՛ երբ տրիւն
կը խնդրէ այդ Աստուածը, թող ես երթամ
ուրեմն այն սեղանին վրայ քու տեղդ զը-
հուելու:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛հ, տարէ՛. ես՝ տկար կոյս՝ ուրիշ բան

YERVANTE

Les troupes arméniennes n'attendent qu'
un ordre de moi; je vais voici, effacer par des
torrents de sang l'arrêt de ta mort.

(Il s'éloigne)

SANTOUGHT, après lui.

Ah! ô nom de ton amour Yervante, au
nom de tout ce que tu as de plus cher, écoute
mes dernières paroles: c'est un Dieu de paix
que celui pour qui je meurs, et il ne dompte
la furie des épées ennemies, qu'en leur pré-
santant sa gorge avec mansuétude. Mais si
mes prières sont vaines près de toi, si tu me
hais, enfonce d'abord dans mon sein la cri-
minelle épée que tu lèveras contre mon père
. . . que son courroux s'éteigne dans mon
sang avec ta haine.

YERVANTE

Puisque le sacrifice est inévitable, puisque
ce Dieu-là demande du sang, que j'aie donc
moi-même me sacrifier à ta place sur cet au-
tel.

SANTOUGHT

Oh! vis et ne meurs pas; moi, faible jeune

չեմ՝ կրնար տանիլ խաչին ոտքը, բայց արե-
ցունք մը և արեանս կաթիլները. դու վա-
ռաց ասպարիզին մէջ քաղէ՛ք քեզի սլաորաս-
տուած մրցանակները՝ և եկնէ՛ր այն խաչին
ոտքը նետելու, ապրէ՛ և եթէ յիշես զիս՝
չերմիս վրայ եկնէ՛ր ինձի մօտ՝ ելու :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ուրեմն զիս կը թողնու : . . .

ՍԱՆԴՈՒԻՍ

Յաւիտեան երկնից մէջ միանալու հա-
մար, հոն կը կոչէ զիս Աստուած : . . .

ԵՐՈՒԱՆԴ

Զքեզ տեսներով կ'ուզեմ հաւատալ թէ
Աստուած մը կայ՝ բայց հաւատալով այն Աս-
տուծոյն զոր ձայնդ ինձ կը սորվեցնէ՝ ո՛հ մի
խաբուիր՝ քեզի է որ կը հաւատամ . . . և ե-
թէ խորտակէ 'ի քեզ իւր ամենէն զգալի
սրտիկերը՝ եթէ քու ժպիտդ թառամելով՝
ամայանայ ինձ աշխարհ, է՛հ, պիտի ըսեմ այն
ատեն թէ այս աշխարհս դիպուածոյ ծը-
նունդ է՝ և թէ թշուառութիւնը՝ իւր եր-
կաթեայ քաւազանովը կը վարէ զտիեզերս . . .
Այն ատեն պիտի մտնեմ մահուան ստուեր-
ներուն մէջ հարցնելու թէ ո՞վ է ստեղծեր

filles, je ne puis porter au pied de la croix que
des pleurs et les gouttes de mon sang: mais
toi, vis pour cueillir les lauriers qui t'atten-
dent sur le champ de la gloire, et viens les
déposer au pied de cette croix: vis; et si tu te
souviens jamais de moi, viens quelquefois sur
ma tombe penser à moi.

YERVANTE

Tu me quittes alors? . . .

SANTOUHT

Pour être unis à jamais dans les cieux:
c'est là que Dieu m'appelle . . .

YERVANTE

En te voyant, j'aime à croire qu'il y a un
Dieu, mais en croyant à ce Dieu que ta voix
m'enseigne, oh! ne te trompe pas, c'est tou-
jours à toi que je crois . . . et, s'il brise en toi
sa plus sensible image, si ton sourire se flét-
rissant sur tes lèvres, me rend l'univers dés-
ert . . . eh! je dirai alors que ce monde est un
produit du hasard, et que le malheur conduit
l'univers avec ses verges de fer . . . Je pénétre-
rai alors dans les ombres de la mort pour de-
mander qui est celui qui a créé l'homme?
Pourquoi l'a-t-il créé si malheureux? Pour-

ղմարդ և ինչո՞ւ այսչափ թշուառ, թէ ինչո՞ւ
 Ինքը որ կրնար երջանկու թիւն բաշխել մահ
 և աղէաք սիրեր է մարդու ճամբուն վը-
 րայ . . . : Բայց եթէ սիրոյ էակ մը կայ հոն,
 մէջ այն ատեն վրէժխնդրութիւն սիրտի կար-
 դամ աշխարհիս վրայ . . . անէճք և վրէժ-
 քու վրադ ալ : . . .

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Անիճէ՛ զիս . . . բայց ճանչցի՛ր զինքը . . . :

ԵՐՈՒԱՆԻ

[Ո՛հ . . . Բ՛նչ բա՛ր . . . թշուառ . . . իմ վրաս
 էյնան անէճք՝ իմ վրաս փշրին քեզի սպառ-
 նացող կայծակունք . . . թող ինձ միայն որ
 գէթ իբրեւ եղբայր քու ետեւէդ դամ . . .
 Մէկ սեղանի վրայ՝ երկու ողջակէզ զոհուիներ]
 . . . Այն ատեն՝ թէեւ յաւիտենականու-
 թիւնը՝ մութ և անեզր անապատ մ'ըլլայ,
 թէեւ անգութ Աստուածք հոն տիրեն՝ կը
 դթան անշուշտ մեղի՝ քու անմեղ ճակատիդ
 վրայ արեան բիծը նշմարելով . . . : Թող հի-
 մայ՝ աղէ՛ քու շղթաներդ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Սիրոյ համար թեթեւ են շղթայք :

quoi, lui qui pouvait distribuer le bonheur, a-
 -t-il semé le désastre et la mort sur le chemin
 de l'homme? . . . Mais, s'il s'y trouve un être
 d'amour, ah! j'appellerai alors vengeance sur
 le monde . . . vengeance et malédiction sur toi
 aussi!! . . .

SANTOUHT

Maudis-moi! . . . Mais crois en Lui . . .

YERVANTE

Ah! . . . qu'ai-je dit! . . . malheureux! . . .
 que toutes les malédictions tombent sur moi;
 que les foudres qui te menacent se brisent sur
 ma tête . . . laisse-moi seulement te suivre
 comme un frère . . . que deux victimes soient
 sacrifiées sur le même autel . . . alors bien que
 l'éternité soit un désert sombre et sans limite,
 et que les Dieux cruels y règnent; ils auront
 sans doute pitié de nous en apercevant la
 tache de sang sur ton front innocent . . . Al-
 lons, quitte maintenant tes chaînes.

SANTOUHT

Les chaînes que l'on porte pour l'amour,
 sont toujours faibles.

ԵՐՈՒԱՆԴ

Քանցը է քեզի վատահամբաւ մահ մը :

ՍԱՆԴՈՒԻՍ

Վատահամբաւ չէ Աստուծոյ համար
մեռնիլ :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Եւ մինչեւ ցերե պիտի յամառիս :

ՍԱՆԴՈՒԻՍ

Մինչեւ որ ճշմարտութիւնը ըմբռնես :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Խաբեպատիր ցնորք :

ՍԱՆԴՈՒԻՍ

Երկնային ճշմարտութիւնք :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ի սէր այն սուրբ հանգուցին՝ որ կը կա-
պէ՛ զմեզ՝ մի թողուր զես :

ՍԱՆԴՈՒԻՍ

Ի սէր երկնից՝ հետս եկուր :

YERVANTE

Une mort aussi infâme te serait-elle ag-
réable?

SANTOUHT

Mourir pour Dieu n'est pas une mort in-
fâme.

YERVANTE

Jusqu'à quand t'obstineras-tu?

SANTOUHT

Jusqu'à ce que tu atteignes à la vérité.

YERVANTE

Trompeuses imaginations!

SANTOUHT

Célestes vérités!

YERVANTE

Au nom du saint nœud qui nous lie, ne
m'abandonne pas! . . .

SANTOUHT

Au nom du ciel daigne suivre mes pas.

ԵՐՈՒԱՆԴ

Կ'ուզէ՞ս ուրեմն որ սուրս իմ կենացս
վերջ մը ստայ :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Միատեղ մեռնի՛նք՝ և միատեղ սպրի՛նք
յաւիտեան :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո՛հ, դու երբէք չը սիրեցիր զիս, անու-
ղորմ... և ես ինքզինքս մահուան ճիրաննե-
րէն յափշտակելով եկայ մինչեւ հոս... (Զօ-
րականայ :) Առէ՛ք՝ մահուան դաշտը տարէ՛ք
զիս... հոն մեռնիմ... առանձին... :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ո՛հ... սրչափ կը ծանրացնես ինձի այս
յեանին հարուածը... :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո՛վքաջ նիզակակիցք իմ... տարէ՛ք զիս
... ահա՛ կը նուաղեմ : ...

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Կեցիր... ըսէ՛ ինձ՝ ի՞նչ կը բաղձաս... :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ահաւոր անդունդ մը զմեզ իրարմէ կը

YERVANTE

Veux-tu donc que mon épée mette fin à
ma vie?

SANTOUHT

Mourons ensemble et vivons ensemble à
jamais.

YERVANTE

Ah! cruelle! tu ne m'as jamais aimé, va
... et moi qui suis venu jusqu'ici en m'échap-
pant des griffes de la mort... (aux soldats) Al-
lons, conduisez-moi au champ du trépas...
là, je veux mourir... seul...

SANTUOHT

Ah! combien lourd tu me rends ce derni-
er coup!...

YERVANTE

O mes braves camarades! emmenez-moi
... je succombe!...

SANTOUHT

Attends... dis-moi, que désires-tu?

YERVANTE

Un immense abîme nous sépare... l'im-

բամբէ . . . յաւիտենականութիւնը . . . (Զգ
րական քանի՞ն շերտանդ =)

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

(Անշարժ եղբայր լինելու երկինս =)

Ո՛հ, երկինք՝ գթութիւն . ալ բաւական
է . . . : (Մեկնելու =)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ք .

ԹԱԴԵՍ ԵՒ ԽՈՒՄԻ ԲՐԻՍՏՈՆԵՅՑ

(Որ 'ի հազ երկինս =)

ԹԱԴԵՍ

ՍԱՆԴՈՒԽՏԻ նահատակք՝ անվերջ յա
նալ մատիք . . . տեսէք այն աստղաշաւի
պսակները որ երկրի թանձրամած ստուեր
ներուն վրայ կը շողան . . . թող ինչոյ աչ
քերնէդ մահացու քողը՝ և տեսէք թէ 'ր
պիտի անձկաւ հրեշտակք՝ ընկերք ձեր՝ գրե
կաբաց կը սպասեն ձեզ յերկնաւս : Զուարթ
երգերով ողջունեցէք զանոնք :

(Ո՞հ 'ի պարտէ՛ յառաջ հապտեղալ տես =)

Երբ փլչի բնար 'ի ձեռս մատաղ քերթողի՝

mortalité . . . (Les soldats emportent Yervante.)

SANTOUGHT

(Immobile, les yeux dirigés vers le ciel.)

Ciel! grâce! ah! c'en est assez . . .

(Elle s'éloigne)

SCÈNE III.

THADÉE ET TROUPE DE CHRÉTIENS

(Qui vont à la mort.)

THADÉE

VAILLANTS martyrs, avancez avec int
répérité . . . voyez ces couronnes étoilées qui
brillent sur les ombres épaisses de la terre . . .
que le voile mortel tombe de vos yeux; voyez
avec quelle impatience, les anges vos com
pagnons vous attendent au ciel les bras ou
verts. Saluez-les avec des chants joyeux.

(Un des chœurs s'avance et dit:)

Quand la lyre se brise dans les mains du
jeune poète,

Հեշտ եւս հնչէ իւր յետին ձայնն օդոց մէջ.

Արեւն 'ի մուտս 'ի ծայր լերանց երբ ժպտի՝

Իրեն ժպտոն աւելի քաղցր է և պերճ.

Եւ ինչո՞ւ մեր սիրտք՝ երբ մահուան դռնէն

Յաղթութեան դիմեմք՝ պիտի չընուագեն :

ՊԱՐ

Երգեսցուք Տէառն զօրութեանց

Որ ըզբանակս խորտակէ .

Եւ ընդ հրեղէն դատուն նուագաց՝

Ձայն մեր յաթու Նորա ելլէ :

ՁԱՅՆ ՄԸ

Սպառազէնք և կառարչաւ դիւցազունք՝
Զերդ հրաբորբոք անտառ շարժեալ 'ի հողմոց,

Լեռներ դաշտեր ըսպառնալով ծածկեցին .

Անոնց յաման՝ աշխարհներ քիչ թուէին .

Բայց Դն՛ նայեցար . . . և անոնք սուղան

Ի վիճս որ իրենց ներքեւ բացուեցան :

Le dernier son résonne plus doucement dans
les airs.

Quand à son coucher, le soleil sourit de la
cime des monts,

Son sourire est alors plus doux et plus pom-
peux.

Et pourquoi nos cœurs ne chanteraient-
ils pas

Quand le trépas nous mène à la victoire?

LE CHŒUR

Chantons les puissances du Seigneur,

Qui brise les armées;

Et, mêlée aux chants [des chœurs cé-
lestes,

Que notre voix monte à Son trône.

UNE VOIX

Des héros tout armés et montés sur des chars,
Comme une forêt enflammée, que les vents
ébranlent,

Couvrèrent en menaçant les champs et les
montagnes:

A leur furie des mondes [entiers semblaient
étroits;

Mais Ton seul regard . . . les a tous eng-
loutis,

Dans l'abîme qui s'ouvrit sous leurs pas.

ՈՒՐԻՇ ԶԱՅՆ ՄԸ

Ելաւ հորն՝ և իւր հուժկու թեւերով՝
 Խլեց քանդեց տէրութիւններն ՚ի հիմանց .
 Էռեց առջեւն երկիրս . . . և ինք միայնակ՝
 Աւերից վրայ կանգնեց զիւր գահ իրօխ
 տապանձ .

Ճակատ երկնավէդ վերցուց Քեզի դէմ . . .
 Քու կայծակդ ինկաւ . . . փշրեցաւ անդէն :

ՊԱՐ

Հզօր Աստուանձ դու զօրութեանց՝
 Ո՛վ Քեզի հետ կը բազդատուի .
 Առջիդ՝ ոչինչ են տիեզերք .
 Ոչինչն է Քեզի տիեզերքը լի :

ԵՐՐՈՐԻ ԶԱՅՆ ՄԸ

Հայեցաւ իրօխան ՚ի կորակոր այս երկիր .

Արեւոտաթ սուրն երկնից դէմ շողացուց՝

Եւ գոչեց, « Ո՛վ իմ ճակատու մրանեօք
 Կրնայ իւր գլուխը սրակել . ո՞ր Աստուանձ
 Կրնայ խորտակել սուրն իմ ձեռքիս մէջ
 Կամ յափշտակել զաշխարհ ճիրանէս . »

« Հայու լերանց վրայ ծըլտան իմ դրօշերս .

UNE AUTRE VOIX

Le puissant s'est levé, et de ses bras robustes;
 Arracha, démolit les empires par leur base;
 La terre se tut devant lui . . . et lui tout seul,
 Il éleva sur les ruines, son trône superbe :

Il éleva contre Toi, un front rebelle . . .
 Ta foudre est tombée, et l'a aussitôt ané-
 anti.

LE CHŒUR

O Toi! Puissant Dieu des puissances!
 Qui peut T'être comparé?
 L'univers devant Toi n'est rien:
 Le rien pour Toi est plein de monde.

UNE TROISIÈME VOIX

Le superbe a jeté un regard dédaigneux sur
 cette terre,
 Il a fait briller son épée sanglante contre le
 ciel,

Et s'est écrié: « Qui peut couronner sa tête:
 Des lauriers de mon front? Quel Dieu
 Peut briser l'épée dans ma main?
 Ou ravir le monde de mes griffes?

Mais étandarts flottent sur les montagnes de
 l'Arménie:

Կարմրեցան ջուրք գետոց արեամբ թշնա
մեայս .

Գիշերայն՝ բոցք ատրուշանայն օդասլաց՝

Հրեղէն պալատս կանգնեն ամսովք
երկնամած .

Եփրատէն Գանգէս՝ ի լուր իմ անուան՝
Ձարհուրած ալիք՝ արձագանք կուտան : 77

ՉՈՐՐՈՐԴ ԶԱՅՆ ՄԸ

Եւ հիմայ զմեզ՝ իբր ողջակէզ անմրուռնչ
Իւր անողորմ սրբոյն ճարակ կը մատնէ . . . :

Արդարութիւն չենք խնդրեր՝ Տէր, այլ միայն

Մեր արեանց վրայ զըման արցունք մը
Թափէ . . . :

Եւ մեր շիրմաց քով թող վարդեր ծլլին

Որով քու անմահ տաճարք զարդարուին :

(Մինչդեռ ին Հեռանան՝ ներսէն պիտի յայնով
Հեռե-եալ երգը երգելով՝ Սանդուխտն՝ արբա-
տաւելոյ կ'երեւի՝ և հոգի կ'ընէ :)

Les ondes des ruisseaux sont rougies du sang
de mes ennemis :

Le soir, les flammes lancées des temples du
feu sacré,

Figurent des palais embrasés parmi les nues
qui couvrent les cieux .

A mon nom, de l'Euphrate au Gange,
Les flots épouvantés font retentir les é-
chos .

UNE QUATRIÈME VOIX

Et à présent, comme des victimes résignées,
C'est nous qu'il livre en proie à son épée
cruelle .

Nous ne demandons pas justice, Seigneur ;
mais seulement

Qu'il verse une larme de repentir sur notre
sang . . .

Que près de nos tombes fleurissent des
roses

Qui puissent orner vos temples immortels .

(Tandis qu'ils s'éloignent en chantant d'un ton
triste le chant suivant, Santouht apparaît toute
en pleurs et écoute.)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՍԱՆԴՈՒԻՏ ԵՒ ՊԱՐ

(ԱՐ ԻՆԵՐԻՆ ԿԵՐԱԿԵՆ ԿՈՒՐ ԵՂԱՆԱԿԱՆ)

Ո՛վ, անցաւոր վայելք և փառք

Ա՞՛ւր վերջանայք . . . ՚ի դամբան . . .

Եւ որ ՚ի ձեզ յենաւ զլուարթ

Առեալ գլորէք ՚ի վիհս այն : . . .

Ա՞՛ր արբուսցէ զպարբեալս հոգի .

Ա՞՛ր զխռովութիւնս հաշտեցցէ .

Եւ ո՞ր զծնդեալ ծաղիկ սրտիս

Ի ցօղ զլուարթ արբուսցէ :

Ե՛կ, մէկ, Է՛կ խաչդ յաւիտենից՝

Ա՛ր տարածեալ բոլորով

Եւ ընդ անմահ քով հովանեալ

Հանգիստ ննջեն մահացուք :

Ծարաւատենչ հոգւոյս իջցէ

Յօղ կենսատուքս արեան ,

Արագէս ՚ի վարդ արեւակէզ

Արտօսը այգուն շայեկան :

SCÈNE VI.

SANTOUGHT ET LE CHŒUR

(*Qui chante d'un ton triste de l'intérieur de la scène*)

O plaisirs périssables! O gloires éphémères!

Où aboutissez-vous? . . . A la tombe . . .

Et qui se confie à vous sans souci,

Vous ne tardez pas à le précipiter dans cet abîme.

Qui étanchera la soif de mon âme altérée?

Qui mettra la paix dans le trouble?

Et qui abreuvera dans la fraîche rosée du matin

La fleur languissante de mon cœur?

Viens, oh! viens, Croix éternelle,

Qui as les bras étendus,

Et dont l'ombre immortelle

Sert aux mortels de paisible repos.

Que la rosée vivifiante du sang,

Descende sur mon âme altérée,

Comme sur la rose hâlée,

Les gouttes de pleurs du matin.

Մինչ ըզմահուան դառն բաժակ

Ի ձեռս առեալ կամ յըմելել
Տուր մոռանալ զանձն իմ խստառ,
Տուր ինձ ըզմահ քո յիշել:

Մինչ առաթուր կոխեմ ոտից
Ըզմանկութեան վարդս՝ ըլթադ՝
Եւ ըզգլխովս ըստառնալից
Զինջ մերկացեալ կայ վաղակ,

Ներեա՛ս սրբոյն որ զիս հարցէ,
Դիր ցօղ մի լոկ յաչս դահճաց...

Ներեա՛ս նոցա՝ զիս զօրացո՛ւ
Վանել զերկիւղ մահազգեաց:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ԹԱԴԷՈՍ ԵՒ ՍԱՆԴՈՒԻՍ

ԹԱԴԷՈՍ

Ա՛ռիւս՝ կոյս դու. չէի կարծեր որ այս
սիրտի վսեմ ժամու մէջ դողայ ֆրիստոնեայ
մը:

Lorsque la coupe amère de la mort en
main,

Je me prépare à la vider,
Fais que je m'oublie complètement;
Fais que je ne me souviennne que de ta mort.

Tandis que je foule aux pieds
La rose de ma jeunesse et la couronne,
Tandis que l'épée nue et brillante
Se tient menaçante sur ma tête,

Pardonne à la main qui va me frapper,
Mets une seule larme dans les yeux des
bourreaux,

Pardonne-leur, fortifie-moi,
Afin que je puisse chasser la crainte de la
mort.

SCÈNE V.

THADÉE ET SANTOULT

THADÉE

Vous pleurez, jeune vierge? Je ne cro-
vais pas qu'une chrétienne pût trembler dans
un moment si suprême.

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Յօժար է հոգիս՝ բայց մարմինս ական :

ԹԱԴԵՈՍ

Քաջալերուէ՛, բամբիշդ Հայոց . նուիրէ՛
Սասունցոյ կուսութեան առջի շուշանդ վար,
Դագոյն արեամբ կարմրած .

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Քաղցր է այն ձայնը որ ղիս կը մխիթա-
րէ . բայց մէկ երբ պիտի դագրին մրրկնե-
րը . . . երբ իմ ալեծովի նաւակս խաղաղու-
թեան նաւահանգիստը պիտի հասնի . . .

ԹԱԴԵՈՍ

Տէս՝ մի կոյս անխորձ՝ տէս այս ալեղարդ-
ճակատս , կը ճանչնամ զաշխարհ . . . իրեն
բոլոր ծաղկաթիթի զաշտերէն անցայ . . .
բայց մեր որ ուղեցիքնե՛լ ոտքիս տակ թշուա-
ռութեան ահագին անդունդը բացուած տե-
սայ : Ընթացայ ընդ երկար իւր ուրուական
ներուն ետեւէն որոնց ճակտին վրայ յայտը
կը ժպտէր , որոնց հետքերը ծաղկունք կը
ծլէին . . . բայց աւանդ . . . անոնք ամպի պէս
փարատեցան . . . և տեսայ որ ոտքիս տակ . . .
գերեզման մը կայ : Ե՛հ ի՞նչ է կեանքը . . .

SANTOUGHT

Mon âme est prompte, mais ma chair est
faible! . . .

THADÉE

Courage, princesse d'Arménie! Offrez à
Dieu le premier lis de la virginité rougi dans
votre jeune sang.

SANTOUGHT

Elle m'est douce au cœur la voix qui me
console; mais, quand cesseront les orages! . . .
Ah! quand est-ce que ma barque flottante at-
teindra le port de la paix! . . .

THADÉE

Regardez, ô jeune vierge inexpérimentée,
voyez mon front blanc; je connais le monde
j'en ai traversé tous les champs fleuris, mais
partout où j'ai voulu observé, j'ai trouvé l'im-
mense abîme du malheur ouvert sous mes
pas. J'en ai longtemps suivi les fantômes, sur
le front desquels souriait l'espoir, sur les tra-
ces desquels naissaient des fleurs . . . mais hé-
las! . . . tout cela s'est dissipé comme un nu-
age, et j'ai vu que sous mes pas . . . il y a . . .
une tombe! Eh! qu'est-ce que la vie! . . . En-

մանկութիւնն՝ երիտասարդութիւնն՝ այրութիւնն՝ ճերութիւնն . . . Ժպիտ մը՝ արցունք մը՝ կսկիծ մը և յիշատակ մը : . . .

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Վաղանցուկ է՝ աշխարհ՝ բայց անցած Ժամանակը հրեղէն հետքեր կը թողու սրբախ մէջ :

ԹԱԴԵՈՍ

Յիշէ՛ այն Ժամը յորում՝ Աստուած մը ինքնին լքեալ և անօր կը տառապէր . ոլուն ոլուն արիւնը կը հոսէր իւր ճակտէն . իւր հառաջանքները կը կորսուէին յաւիտեակա նութեան անդնդին մէջ : Աստուած մը տիեզերաց մէջ արձանացեալ մէկ ձեռքով վեր կը վերցնէր զերկիր ուր կը գործէր կորստեան անդնդին մէջ , և միւսով կը ջնջէր իւր արեամբն երկնից երեսէն մարդկութեան վրձնուած դատաւիւրքը : Եւ դու կը տարա կուսիս :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Ամէն բանի պատրաստ եմ ես . . . բայց երուանդ . . . քիչ մ'առաջ հեռացաւ ասկէ լի ցամաք :

ԹԱԴԵՈՍ

Լսէ՛ . . . ինքը Քրիստոնէոյ եղաւ . . .

fance, jeunesse, virilité, vieillesse . . . un sourire, une larme, un regret et un souvenir.

SANTOUGHT

Le monde est passager, mais en passant il laisse dans le cœur des traces de feu .

THADÉE

Souvenez-vous du moment où un Dieu seul et privé de tous secours, souffrait dans l'abandon: le sang ruisselait goutte à goutte de son front; ses soupirs allaient se perdre dans le profond abîme de l'éternité. Un Dieu placé au milieu de l'univers, d'une main relevait le monde près de rouler dans l'abîme de la perdition, et de l'autre, effaçait de son sang la sentence prononcée contre l'humanité, sur la surface de la terre. Et vous, vous doutez-vous?

SANTOUGHT

Je suis prête à tout . . . mais Yervante . . . lui . . . il vient de me quitter l'âme pleine de fureur.

THADÉE

Chut! . . . il s'est fait chrétien!

Ո՛վ անպատում խնդուածիւն . . . Գրիս-
տոնեայ . . . և ի՛նչպէս :

ԹԱԴԵՈՍ

Շնչասպառ ընկողմանած էր վտակի մը
քով՝ և չէր կրնար իւր նուազեալ աչքերը
վերցնել : Երբ անոր հեծեծանքը լսեցի փու-
թացայ օգնել իրեն , որ տեսնալով զիս ար-
խուր ձայնով գոչեց . « Ի սէր Աստուծոյն զոր
կըսաչտես՝ օգնէ՛ ինձի : Յուսահատ առան-
ձին կը մեռնիմ ես ահա . . . կաթիլ մը ջուր
. . . պապակեալ շթուներս կ'այրին : » Այս
ըսելով՝ արիւնը գունդագործէ՛ կը վաղէր ,
և ուժը կը սպառէր : Մորթահետ առուակին
յտակ ջրէն սաղաւարտին մէջ լեցուցի , և
իրեն տալով՝ կասեցի վերքերը և քիչ մը
շունչ առաւ : « Ո՛րդեակ իմ , ըսի իրեն՝ մի
յուսահատիր . վաղ կամ անագան , պէտք է
թողունք զաշխարհ : » « Ե՛հ , գոչեց՝ երբէք չեմ
վախցած մահուրնէ . այն շատ անգամ իմ
սրոյս պաշտօնեայն եղած է . այլ այն անձը
որուն համար քաղցր է ինձ կեալ և մեռա-
նել՝ նոյն ինքը կը թողու որ իմ մանկու-
թիւնս արեանց մէջ թառամի : » . . . Եւ քիչ
մը դադարելէն վերջը : « Ե՛լ գնա՛ ըսաւ , բա-
րի ծերունի՛ , շնորհակալ եմ քու երախտեա-

O joie ineffable ! chrétien ! . . . et com-
ment ?

THADÉE

Etendu auprès d'un ruisseau hors d'ha-
leine, il ne pouvait lever ses yeux éteints.
Ses gémissements étant arrivés à mes oreil-
les, je m'empressai d'aller à son aide. A ma
vue, il s'écria d'une voix triste: « Au nom du
Dieu que vous adorez, venez à mon secours!
. . . Seul et désespéré, je me meurs ! . . . une
goutte d'eau . . . mes lèvres avides brûlent de
soif. » Pendant qu'il parlait, le sang jaillissait
de son corps par torrents, et ses forces l'aban-
donnaient. Je remplis alors son casque de
l'onde limpide du ruisseau et après le lui a-
voir offert, je bandai ses blessures, ce qui le
ranima un peu. « Mon fils, lui ai-je dit, tôt ou
tard la vie doit nous être à tous ravie, mais
ne désespère pas encore. » « Eh ! s'écria-t-il, je
n'ai jamais craint la mort; elle a souvent été
le ministre de mon épée: mais, celle-même
pour qui il m'était doux de vivre et de mou-
rir, laisse ma jeunesse se flétrir dans le sang. »
Après quelques minutes de silence: « Allez,
quittez-moi, bon vieillard, me dit-il, je vous

ցըդ... գնա՛ և թող որ մեռնիմ...» : Սիր
վեցի ես զինքը մինչև անժողժ արտասուք իւր
աչքերէն վազեցին . ուղեց այն ատեն միշտ
տուիլ՝ և ես ամեն բան ըստ կրօնից պատ
ուիրանացը կատարեցի : Բայց ահա՛ ինքն
իսկ կուգայ :

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԵՐՈՒԱՆԴ

Մասնէ յեղեալ ի շորական :

ԵՐՈՒԱՆԴ

(Կիսամահ, մշտ զնայմամբ .)

Թ՛ող, լէ՛ք զիս շորականք : Մօտ եկնուր ինձ
սիրելի . . . քովս իջնի յերկնից անմեղ հրեշ
տանկ , և երկրիս եղբրքներուն վրայ թախա
ռող հոգի մը թող՝ որ քու լուսաւոր թեւոցդ
ապստինած՝ ազատի իւր վշտերէն :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Երուանդ՝ մահուան տխուր աստարեղ
ներուն վրայէն՝ թռչն մեր հոգիները երկու
անբաժան տառարակներու նման . . . :

remercie de vos soins pour moi . . . allez, et
laisse-moi mourir, . . . Je le soulageai jusqu'à
le voir répandre des larmes ardentes. Il ma-
nifesta alors le désir d'être baptisé, et j'exé-
cutai tout selon les préceptes de la religion.
Mais le voilà qui lui-même vient.

SCÈNE VI.

LES MÊMES ET YERVANTE.

qui entre appuyé sur les soldats.

YERVANTE

(Mourant, et toujours dans l'admiration.)

LAISSÉZ-MOI soldats. Approche de moi
ma chérie . . . descend des cieux, ange inno-
cent, viens, et laisse que l'âme qui erre dans
les angoisses et les afflictions terrestres, por-
tée sur tes ailes lumineuses, soit enfin délivré
de ses douleurs . . .

SANTOUHT

Yervante, que nos âmes, semblables à
deux inséparables tourterelles, planent au-
dessus les tristes régions de la mort . . .

ԵՐՈՒԱՆԴ

Այն, մի թողուր զիս... կոյս... եթէ
կենաց ընկեր չըներեցին երկինք որ ըլլամ
քեզի, եթէ փառաց աթուղ միասեղ չը-
կրցանք նստիլ՝ նոյն գերեզմանին մէջ միա-
տեղ թող հանգչին մեր ոտիքքը... այն վի-
մին վրայ կախեն իմ մրտենիներս, իմ սուրս
... և քանի մը անթառամ ծաղիկ սկուեն ոջ
մեր... սէրը... յիշեցնեն... :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Տէս... վարդափետուր թեւերնին մեր
չորս կողմը թրթռացնելով յաստեղս կը հը-
րաւիրեն զմեզ զուարթունք... հոն պիտի
ըլլայ մեր հարսանեաց առագաստը... հոն...
երջանկաւէտ և անմահ սէր կը սպասէ մե-
զի... :

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո՛հ, ինչ քաղցր ինչ միսթարական ըղ-
բացմունք... երբ աչքս յերկնուստ երկրիս
վրայ դարձնեմ... և տեսնեմ... որ նոյն խա-
չին ստուերը մեր երկուքին շերմացը վրայ
կը ծաւալի... :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Տէս ինչպէս մեզի դէմ կը զինուի աշ-

YERVANTE

Oui, Santouht, ne me quitte pas... si les
cieux n'ont pas permis que je fusse le com-
pagnon de ta vie, si nous n'avons pu nous as-
seoir ensemble sur un trône glorieux, que nos
os reposent maintenant dans une même tom-
be... que mes lauriers et mon épée soient
suspendus sur cette pierre... et qu'on y re-
pande quelques fleurs d'immortelles... pour
rappeler... notre... amour...

SANTOUHT

Regarde... voltigeant leurs ailes aux plu-
mes de rose, les anges célestes semblent nous
appeler vers les régions étoilées... c'est là
que doit être notre chambre nuptiale... là
... un amour fortuné et immortel nous at-
tend...

YERVANTE

Oh! quels doux, quels consolants senti-
ments!... quand du haut des cieux je dirige-
rai mes regards sur la terre... et que je ver-
rai l'ombre de cette croix s'étendant sur not-
re tombe commune!...

SANTOUHT

Vois comme le monde s'arme contre nous

խարհ... կարծես թէ երկինք կը բորբոքին՝
հոն արշաւող հրեղէն կառքերէն... լսէ՛ ինչ
քաղցր ներդաշնակութիւն կը հնչէ հեռուէն
... ո՛հ ծաղկապսակ ողջակէզներու պէս՝ զը
ւարթ գիմէնք սեղանը... :

ԵՐՈՒԱՆԻ

Երբ թառամին ծաղկունք... երբ շնա-
նին եթերալոյց ջահերը և երկինք հիմնայա-
տակ կործանին, այն տիեզերական գերեզ-
մանին մէջէն՝ սիրեցեակդ իմ՝ մեր հոգիներն
եղնելով՝ պիտի խնդրեն զիրար. այն մահա-
համբոյր լռութեան մէջ՝ պիտի սրտատախա-
նեն իրարու... բայց ես... ես կը նուազիմ...
աչքերէս լոյսը կը կորսուի... կ'անհետանայ
երկիր... ո՛հ... ո՛ւր կը տանին զիս... ո՛ւր...
հետո եկո՛ւր՝ Սանդուխտ... ի՛նչ զմայլումն...
ո՛հ, կը մեկնիմ աշխարհէս... : Արիւնս հաշ-
րենեաց... սիրաս՝ քեզի... հոգիս՝ Աստուծոյ
հոգիւրեցի... : Ողջամբ մնա՛... երկնից վա-
յելքներու մէջ... անձկաւ կը սպասեմ...
քեզի... :

(Մեռնիք :)

... les cieux paraissent tout enflammés par
la multitude des chars de feu, qui les parcou-
rent... écoute quels doux accords se font
entendre dans le lointain... ah! marchons
gaiement vers l'autel, comme deux victimes
couronnées de fleurs...

YERVANTE

Quand les fleurs seront flétries... quand
les flambeaux éthérés seront éteints et que
les cieux seront détruits jusqu'aux fonde-
ments, nos âmes, ma chérie, sortant alors de
ce tombeau universel, se chercheront mutu-
ellement; au milieu de ce silence de mort,
elles se répondront... Mais moi... je suc-
combe... mes yeux s'obscurcissent... la
terre s'anéantit... ah!... où m'emporte-t-
on?... où?... Viens avec moi Santouht!...
Quels ravissements!... Ah! je quitte le monde
... J'offre mon sang à la Patrie... mon cœur
à toi... mon âme à Dieu... Adieu!... Dans
les délices célestes... je t'attends... avec...
impatience...

(Il meurt.)

ՏԵՍԱՐԱՆ Է՝

ՀՈՅՆՔ ԵՒ ԴՍՀԻՃՔ

ጥሀ.፭ኮ፩

ԱՐՅՍ՝ Լ ՂԱԸ ՏԵՐՈՆԻ, ԹՈՂՈԼԵՔԷ այս
բանաբը Լ ՀԷՄՈՒ ԵԿԷՔ ։

ՍՍ.ՆԴՈՒԽՏ, (որ գրիէ լերո-անդ անշէլայեալ,
աղեղորճ յայնի- .)

Ի սէր Աստուծոյ, հոս թո՛ղ դիտե՛ք:

ጉሀፌኮፊ

ከ ልሳን ፡

ՄԱՆԴՈՒԽՏ՝

Հոս, այս մարմնույս վրայ սպանենեցէք դիս :

ጥሁ፡ፈገጽ

Չափադանց խօսեցար՝ երթանք :

ՄԱՆԴՈՒԽՏ

Աստուծոյ սիրոյն՝ հոն խողխողէ՛ դեռ ։

ԹՄԴԻՈՍ

Կոյս՝ խմէ այս բաժակը մինչեւ յատակը:

ՍԱՆԴՈՒԽՏ , հո-սղէլի :

Հայր՝ Երթանյա . . . :

SCÈNE VII.

LES MÊMES ET LES BOURREAUX.

LE BOURREAU

JEUNE vierge, et toi vieillard, quittez
cette prison et suivez-moi.

SANTOUHT, (*tenant dans ses bras la corps de Yervante inanimé, dit d'une voix plaintive*)

Au nom de Dieu, laisse-moi ici!

LE BOURREAU

A la mort!

SANTOUHT

Donnez-la-moi, ici, sur ce cadavre même.

LE BOURREAU

C'est trop parler; allons, marchons.

SANTOUHT

Pour l'amour de Dieu, égorge-moi ici.

THADÉE

Jeune vierge, videz cette coupe.

SANTOUHT, *succombant*.

Père, partons . . .

ՏԵՄԱԲԱՆ Է.

ՇԱԽԱՐՇԱՆ ԴԱՇՏՆ

ՍՍՀՍՏՐՈՒԿ ԵՒ ԴԱՀԻՃՔ

[illegible]

ՄԱՆԱՏՐՈՒԿ

Արեւիսեդրոնութեան ժամը հնչեց = Անգնւթ սիրտ, պիտի հանդուրժե՞ս աղջկանդ յետին ողջնը լսել... և մինչդեռ ինքը աւրիւնը կը թափէ՝ քու աչքերէդ արցունք մ'ալ պիտի չը կաթի... = Եւ դու արեւ՝ զարհուրած ետ պիտի չը դարձնե՞ս անիւններդ երբ տեսնես հայր մը սուսերամբով իւր հըւ աղջկանը վրայ... Ի՞նչ... ինքը պիտի մեռնի՞, և ես ասելով՝ Պիտի չը կարծե՞մ իմ աղջիկս հարսանեաց խրկել մինչդեռ ինձմէ հեռի... իւր կենաց դեռավթիթ ծաղիկը ոտքիս տակ կը կոխուտեմ... = Ա՛հ, երբ դու նստին այն շրթունքը՝ երբ այն սիրտը ակնքաբախէ՝ պիտի չը կարծե՞մ որ կը քնանայ աղջիկս և արթնալով գիրկս պիտի վազէ՝ և իւր հեշտալուր ձայնովը՝ «Հայր» կոչելով զիս պիտի գրկէ՝ պիտի գգուէ... = Ա՛հ, երբ ինքը մեռնի, երբ մեռնի իմ սրտիս միակ սէրը՝

SCÈNE VIII.

LE CAMP DE CHAVARCHAN.

SANADROUG ET BOURREAUX

Dans le fond du théâtre, des deux côtés, une foule de peuples qui se voit à peine.)

SANADROUG

L'HEURE de la vengeance a sonné. Cœur cruel ! pourras-tu supporter le dernier adieu de ta fille !... tandis qu'elle versera son sang, elle, n'auras-tu pas au moins une larme à répandre, toi ? ... Et toi, soleil, ne reculeras-tu pas épouvanté, quand tu verras un père, l'épée nue, sur sa fille soumise ? ... Quoi ! ... elle mourra, et je vivrai ? Ne semble-t-il pas que je fais les noces de ma fille, tandis qu'au contraire ... je foule aux pieds la fleur de sa vie à peine éclosée ... Ah ! quand ses lèvres seront ternies, quand son cœur ne battra plus, ne m'imaginerai-je pas qu'elle sommeille, et qu'en s'éveillant elle courra se jeter dans mes bras, et que m'appelant de sa douce voix "père !", elle m'embrassera et me comblera de ses caresses ? ... Ah ! quand elle mourra, quand celle qui est l'unique amour de mon

Բնչ պիտի ըլլայ Սանատրուկ եթէ ոչ գե-
րեզմաններու վրայ Թափառող տխուր ըս-
տուեր մը՝ փառաց ճառագայթներով սպա-
կուած : Ո՛վ դէք՝ կը յնորթմ՝, Թէ արգարեւ
ձեռք մը Ապագային աղօթ և նսեմատուէր
ճակտին վրայ արեան տառերով իմ անունս
կը դրէ . . . զարհուրելով կ'անցնին ազգք և
աղինք . . . Վրէժխնդիր երկինք, Թող ձեր կայ-
ծակն իջնէ իւր գլխուն վրայ՝ որ զիս ալ իւ-
րեն հետ Թերեւս յաճին փոխէ . . . ապա
Թէ ոչ մեր պիտի գտնէ Սանատրուկ խա-
ղաղութիւնք . . . երկիրս իրեն յիշատակնե-
րովը լի է . . . և գերեզմանին մէջ իւր արիւն-
լուայ ստուերը լուռ կեցած կը սպասէ ին-
ձի . . . : Բայց ի՞նչ . . . ինքը իմ աղջիկս չէ՞ . . .
մերժեց զիս խաղառ . . . իւր հայրը՝ իւր փառ-
քը՝ իրեն ամեն բանը ինձի Թշնամի Աստուած
մի է . . . Թող զո՛հ ըլլայ ուրեմն Արամաղդայ
և Սանատրուկ սպառույն . . . : Ահա՛ կը մօտե-
նան . . . բոց մը երակէ երակ կը խլրտի . . . մա-
ղերս կը ցցուին գլխուս վրայ . . . անհաշտ կա-
տաղիք տարտարոսաց՝ շնչեցէք ոգւոյս մէջ
ատերւթեան բոցը . . . :

cœur sera morte, que deviendrai-je, que de-
viendra Sanadroug, sinon un triste fantôme,
couronné des emblèmes de la gloire, errant
sur les tombeaux. O dieux! est-ce que je dé-
lire, ou est-ce que réellement une main fa-
tale trace mon nom en caractères sanglants,
sur le front terne et sombre de l'Avenir? . . .
Des nations et des générations passent avec
épouvante . . . Ciel vengeur! que vos foudres
tombent sur ma tête, afin qu'elles me rédui-
sent en poussière: autrement où Sanadroug
pourra-t-il trouver la paix! . . . La terre est
pleine de ses souvenirs . . . son ombre ensan-
glantée m'attend en silence dans la tombe . . .
Mais quoi! . . . elle n'est plus ma fille . . . elle
m'a renié à jamais . . . elle reconnaît pour
père un Dieu, et ce Dieu qui est tout pour
elle, qui fait toute sa gloire, est pour moi un
Dieu ennemi . . . qu'elle soit donc une victime
en l'honneur de Jupiter et de Sanadroug . . .
Les voilà qui s'approchent . . . un feu étrange
vient de circuler dans mes veines . . . je sens
mes cheveux se dresser sur ma tête . . . imp-
lacables Furies du Tartare! inspirez à mon
âme la flamme de la haine! . . .

ՏԵՍԱՐԱՆ Թ.

ՆՈՅՆԻ, ԹԱԴԵՅՈՍ, ՍԱՆԴՈՒԽՏ.

ԹԱԴԵՅՈՍ

Ա. ՀԱՒԱՍԻԿ *կամք՝ արքայ* :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ո՞ւր է *ամսարիշտը* :

ԹԱԴԵՅՈՍ

*Վշտերէ ընկճեալ՝ հուսադած է անմեղ
կայսը :*

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

Ե՛ւ, արթնցիր . . . նայէ՛ այս քու արեա-
նըդ ծարաւի զէնքերը . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ, «*Լափելու*» :

*Դեռ կ'ապրի՞մ . . . կարծէի թողուցած
ըլլալ արդէն զաշխարհ :*

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ

*Արիւնիւղաց զրկերը բացած՝ քեզի կը
սպասէ մահը . . . :*

ՍԱՆԴՈՒԽՏ

Պիտի մեռնիմ . . . այո՛ . . . բայց դու 'ի սէր

SCÈNE IX.

LES MÊMES, THADÉE, SANTOUHT.

THADÉE

Nous voici, Sire.

SANADROUG

Où est l'impie?

THADÉE

Accablée de douleurs, l'innocente jeune
fille est dans l'évanouissement.

SANADROUG

Allons, lève-toi, réveille-toi . . . vois ces
armes avides de ton sang . . .

SANTOUHT, *s'éveillant*.

Suis-je encore en vie? . . . Je croyais a-
voir déjà quitté le monde . . .

SANADROUG

La mort, les bras sanglants ouverts, t'at-
tend avec impatience.

SANTOUHT

Je mourrai . . . oui . . . mais, vous, au nom

այն գորովանաց զոր ունէիր վրաս երբեմն,
արեանս մէջ մարի.քու կատաղութիւնդ . . .
Թումբ մ'ըլլայ շիրխն ուր խորտակի դադրի
քու զայրայթդ . . . և երբ մոռնան զիս ամեն
քը՝ Թշուառ Քրիստոնեայ մը հոն ապաւինե-
լով յիշէ զիս և լայ . . . :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ, առ դահլիճ :

Ինչո՞ւ կ'ուշանայ . . . :

ԹԱԴԵՅ

Ե՛ւ երթանք՝ կոյս . . . բայց . . . ո՞վ կը սլա-
ռէ աչքիս դէմ ապագային քողը . . . ո՞վ կը լնու
զիս մարգարէական մարութեամբ . . . : Ի՞նչ
զարհուրելի տեսարաններ կը բացուին ա-
ռաջս . . . : Ահա՛ կը կործանին մեհեանք . . . կը
դողան Թագաւորք և Աստուածք . . . և այն
տիեզերական մթութեան մէջ՝ երկնից եւ
երկրի մէջ տեղ՝ բոցանշող խաչ մը կ'արծա-
նանայ իբրեւ կապ երկուքին : Ո՞ւր էք Առ-
տուածք Ուրմարտի . . . նայեցաւ Բարձրեալը
և անհետացաք : Բիւրաւոր ծաղկապսակ հո-
գիք կը սլանան դէպ 'ի երկինք . . . : Ո՞րն է այն
երկիրը որ կրկին անգամ մարդկութեան ու
բորոյն եղած է : Մոլալուկ գողաններու նը-
ման՝ արեան հեղեղները ժայռերուն վրայէն

de la tendresse que vous aviez jadis pour moi,
que votre courroux s'éteigne dans mon sang
. . . que ma tombe soit un digue, contre la-
quelle puisse se briser, se calmer votre furie
. . . et quand je serai oubliée de tous, qu'un
malheureux chrétien vienne s'y réfugier pour
penser un peu à moi et m'accorder quelques
larmes . . .

SANADROUG, aux bourreaux:

Pourquoi tardez-vous?

THADÉE

Allons, jeune vierge, partons . . . Mais,
. . . qui est-ce qui déchire à mes yeux le voile
de l'avenir? . . . Quels terribles spectacles se
découvrent à ma vue! . . . Voilà les temples
qui se renversent . . . les rois et les dieux qui
tremblent . . . et dans cette obscurité univer-
selle, au milieu du ciel et de la terre, je vois
s'élever une croix flamboyante, comme un li-
en mystique entre les deux. Où êtes-vous, Di-
eux de l'Olympe? . . . Le Très-Haut a jeté son
regard sur vous, et vous voilà anéantis . . .
Mille âmes couronnées de fleurs s'envolent
vers les cieux. Quelle est cette terre qui deux
fois fut le berceau du genre humain? Les tor-
rents de sang se précipitent du haut de ses

Կը գահալիւծին : Արդեօք այն արիւնները
 վրէժ Կը խնդրեն թէ մարին պիտի անոնց
 մէջ այն ահաւոր վճիռները զոր անջնջ տա-
 ռերով Արդարութիւնը իւր ճակատին վրայ
 գրեց . . . : Աւսղ . . . իւր մահաբեր գեղեց-
 կութեան զմայլած բիւրաւոր աշխարհա-
 կալք վրան Կը յարձակին՝ եւ իւր ճակատին
 դափնիները փրցնելով գլուխնին Կը զարդա-
 րեն . . . : Ընդ երկար բոլոր աշխարհիս վահանն
 քլալէն վերջը՝ Կը կործանի Հայաստան՝ և ա-
 նոր աւերակացը վրայէն կ'ողողեն բարբարոս
 ժողովուրդք զարեւմուտս . . . : Բայց դժու Սա-
 նատրուկ ինչո՞ւ թափառական Կը շրջիս նսե-
 մաստուեր անառնայ մէջ . . . : Իւր փայլաւ
 կրնայայտ աչքերը վրադ դարձուցած՝ եւ
 տեւէդ կուգայ անողք Արդարութիւնը և
 դժնեայ ժպտով մը ականջէդ Կը մրմնայ «Վը-
 րէժ խնդրութիւն» . անդոր սուրդ պատեանդ
 դարձուր . ահա անծանօթ ձեռքէ սլացած
 նետ մը՝ վախճան Կը դնէ անօրէնութեանցդ
 . . . քու փառացդ խորխտ շէնքը գերեզմանի
 մը մէջ Կը կործանի կ'անհետանայ . . . : Այլ
 մշտայաղթ կրօնքը ազգաց՝ ժամանակաց և
 Աստուածոց աւերակներուն վրայ ծփալով՝
 ինչպէս Տապանակը ջրհեղեղին վրայ՝ անմխաս
 Կը հասնի անձկատենչ նաւահանգիստը . . . :
 Դու եւս ո՞վ կ'ըստ՝ դու եւս տիփուէ՞ : Տէս
 ինչպէս Հայաստան Կը խոնարհի գերեզմա-

rocs, comme des bêtes féroces affamées . . .
 Ces torrents de sang chercheraient-ils à se
 venger, ou bien à éteindre en eux les terrib-
 les arrêts que la Justice a tracés sur son
 front en caractères ineffaçables? Hélas! . . .
 éblouis par sa funeste beauté, mille conqué-
 rants se jettent sur elle, et la dépouillant de
 ses lauriers, ils en ornent leurs têtes fastueu-
 ses . . . Après avoir été pendant longtemps le
 bouclier du monde, l'Arménie tombe, et des
 hordes barbares traversant ses ruines vont
 inonder tout l'Occident . . . Mais toi, Sana-
 drog, pourquoi promènes-tu tes pas errants
 dans les sombres forêts? . . . Dirigés vers toi
 ses regards foudroyants, la Justice te poursuit
 sans cesse, et d'un sourire atrôce, murmure
 à tes oreilles «Vengeance!!» Remets dans ton
 fourreau ton impuissante épée. Voilà une
 flèche, lancée par une main inconnue, qui
 met fin à tes crimes . . . le superbe monument
 de tes gloires s'écroule et s'anéantit dans une
 tombe . . . mais la religion, toujours victori-
 euse, passe en flottant sur les ruines des nati-
 ons, des temps et des Dieux, comme l'arche
 pendant le déluge, et atteint sans dommage
 le port si désiré . . . Et toi, ô jeune vierge,
 console-toi aussi. Vois comme l'Arménie s'in-
 cline devant ta tombe, qui est son opprobre et

նիդ վրայ որ իւր նախատինքն ու սրբածանքն է . . . : Պատկառելով կ'անցնին անոր վրայէն գարերը . . . :

ՍՍՆԱՏՄՈՒԿ, ԴԱՆԻՃԸ ԵՌՅԵՆԸ :

Ահա՛ տղ սիրտի լռեցնէ քու յանդուգն շրթունքներդ . զօրականք՝ նետածիդ սպաննեցէք սա թշուառները :

ԹԱԴԻՍ

Խաղաղութիւն իջնէ քու վրայդ Հայաստան . . . :

(Ելնան ի թիւս . առանցնանայ Սանադրոյն .
ժողովուրդն յառաջ հապիւ)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Ա. Տես ի՞նչ աներկիւղ կեցեր է սա կոյսը :

Բ. Չհանդուրժեր սիրտս այս տանջանքը տեսներու . անմեղ էր նա :

Գ. Բարեկամք, բարեկամք սա հրաշքը նայեցէք :

Ա. Ո՛վ Տէր . . . փախլի՛նք . . . նետերը իւր մարմնոյն մէջ չեն մտներ՝ այլ ետ դառնալով գահիճները կը սպաննեն :

ԴԱՆԻՃԻ, որ անկանին, ի հեռուստ :

Ո՛հ . . . ներէ՛ կոյս սրբուհի . . . ո՛հ . . . :

son orgueil . . . les siècles passent dessus avec vénération .

SANADROUG, *en montrant le bourreau:*

Voilà, qui va faire taire tes lèvres téméraires. Soldats tuez ces misérables avec vos flèches.

THADÉE

Que la paix descende sur toi Arménie . . .

(*Ils se retirent d'un côté. Sanadroug reste seul. Le peuple s'avance.*)

LE PEUPLE

A. Regarde comme cette jeune fille se tient sans crainte .

B. Mon cœur ne peut supporter la vue de ce supplice: elle était innocente.

C. Amis, amis, voyez ce miracle! . . .

A. Ciel! . . . fuyons . . . les flèches ne pénétrèrent pas dans son corps, mais se retournent contre les bourreaux qu'elles tuent.

LES BOURREAUX, *qui tombent; de loin.*

Oh! . . . pardon, sainte jeune fille . . . oh! . . .

(Ամենեւեան ՚ի Պատին) Կուլայ Սանդուխտ
... կուլայ ... :

Բ. Անշուշտ իր թշնամեացը համար կուլայ
և կ'աղօթէ :

Գ. Այս ի՞նչ փայլակ է ... չորս կողմէն
լայ կ'անձրեւէ :

Ա. Ահա՛ կ'իջնայ ... կը լողայ արեանց մէջ
... լուսթիւն ... :

Գ. Աչքերնիդ երկինք դարձուցէք ...
բոցանշող պատմութեանով մէկը կ'իջնէ ...
այդ երիտասարդը երուանդը չէ՞ մի ... :

Ամենեւեան. — Ի՛նքն է ... ի՛նքն է ... :

Գ. Լեռանց ծայրերը նայեցէք ... հրե-
ղէն կառքերու պէս ամպեր իջեր են ... ի՞նչ
քաղցր ներդաշնակութիւն կը լուսի ... : Տե-
սէք, Սանդուխտը ՚ի ծունր իջեալ մահացու
վէրքը բռնելով կարծես կ'աղօթէ :

Բ. Մեծ է Սանդուխտին Աստուածը :

Ա. Ահա՛ թագաւորը կը թափի իւր թմբ-
ուածնէն : Սանդուխտին Աստուածը մերն
ալ ըլլայ ... :

Ամենեւեան. — Հեռանանք (Խորը իջաշէն) :

(d'une voix unanime) Santouht pleure ...
elle pleure ...

B. Elle pleure sans doute sur ses ennemis
et prie pour eux.

C. Quels éclairs! ... de tous côtés pleuvent
des éclats de lumières.

A. La voilà qu'elle tombe ... elle nage
dans son sang ... silence! ...

C. Tournez vos regards vers le ciel ...
voici quelqu'un qui descend revêtu d'une tu-
nique flamboyante ... n'est-ce pas le jeune,
Yervante?

Tous ensembles.-C'est lui! ... c'est lui! ...

C. Regardez les sommets de ces montag-
nes ... des nues épaisses, comme des chars
de feu, y sont descendues ... quelle douce
harmonie se fait entendre! Voyez Santouht,
à genoux, couvrant de ses mains ses blessu-
res mortelles elle semble prier.

B. Le Dieu de Santouht est grand!

A. Voilà le roi qui s'éveille de sa stupeur.
Que le Dieu de Santouht soit le nôtre aussi.

Tous ensembles.-Eloignons-nous. (Ils se re-
tirent dans le fond.)

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ, յնորեալ յոսանգապ:

Թող զիս թող զիս, ահարկու Ստուէր,
ինչո՞ւ արեւանիչ սպիտակ սրտածանաւդ
հաւույս վրայ իջնելով արթնցուցիր զայն
իւր մահադոյժ թմբուլթենէն... Բոցեղէն
ամա՞ք մը կը սրտէ երկինքը... արեան ծով
մը կ'ողողէ զերկիր... զիս խեղդելու կու-
գայ...: Իմ աղջիկս... իմ աղջիկս տես-
նեմ... և մեռնիմ: Գնձատր իմ... անձ...
սրտատխան չէք տար ինձ դահիճք... իմ
աղջիկս դարձուցէք ինձ՝ գրկացոյ մէջ սեղ-
մեմ աղջիկս՝ և թող զայրացած Աստուածք
իրենց բոլոր կայծակները ճակատիս վրայ ըս-
տառեն: Ի՞նչ... մեռա՞ւ... այն երկաթը
որ իւր արեամբը կ'արմրցաւ՝ միտքէք ծոցիս
մէջ. տեսէք... իւր անմեղ կողերէն արիւն-
ները կը վազեն... ո՞վ թափեց զայն... անձ,
լացէք թշուառ հօր մը՝ լացէք անդգամ՝ որ-
դեռսպանի մը վրայ... (Բռն իշխարիկի աղջ-
կանը ճարմնոյն վրայ ինչ գրիկ) Գնձատր իմ Սան-
դուխտ... տես որո՞ւն գրկացը մէջն ես...
ժպիտ մը... խօսք մը... նայուածք մը...
մոռցի՛ր վայրկեան մը դահիճդ և հօր մը ար-
ցունքները տես... Սանդուխտ...: (Սրբա-
Դոդ շղթիւն նկատելով.) Բայց անձ կ'ապրի...
գեռ կենաց նշոյլ մը իւր դալուկ շրթանցը

SANADROUG, *en délire, dans le désespoir.*

Laisse-moi, laisse-moi, Ombre terrible!...
pourquoi, avec ta tunique blanche, toute ta-
chée de sang, es-tu descendue dans mon âme,
et l'as-tu tirée du funèbre assoupissement où
elle était tombée? Une nuée éclatante couvre
le ciel... un océan de sang inonde la terre...
elle vient m'égorger... ma fille... ma fille
... que je la voie, que je voie ma fille... que
je meure. Ma fille!... ah!... vous ne voulez
pas me répondre, bourreaux?... rendez-moi
ma fille; que je la presse dans mes bras, quand
même les Dieux furieux devraient épuiser
leurs foudres sur ma tête. Quoi!... morte!
... elle est morte!... enfoncez dans mon
sein le fer qui s'est rougi dans son sang. Re-
gardez... le sang coule de ses flancs inno-
cents... qui est-ce qui l'a fait verser?... oh!
pleurez un malheureux père! pleurez un in-
sensé meurtrier de son enfant! (*il s'élance vive-
ment sur le corps de sa fille et le prenant dans ses
bras:*) Santouht, ma fille!... vois quels bras
te tiennent... un sourire... un mot... un
regard... oublie un instant ton bourreau,
et vois les larmes d'un père... Santouht!...
(*Il considère sa fille avec angoisse.*) Mais elle vit,

վրայ կը շողայ . . . չէ՛, չը կրնար բլլալ որ երկ-
նից կայծակը ծաղիկն այրէ և բուռն ձգէ . . .
իւր արդէն բղիտած արիւնը դեռ տաք է . . .
Սանդուխտ, դուստր իմ Սանդուխտ . . . :

ՍԱՆԴՈՒԽՏ, հոգիի աւանդելով։

Հայր . . . կը ներքեմ . . . բեղի . . . :

ՍԱՆԱՏՐՈՒԿ։

Ներել . . . ինձի՞ . . . ինձի՞ կը ներես . . . ո՛հ
այն ատեն վայրկեան մ'ալ ապրէ որ դահ-
ճիդ մահը տեսնես . . . : Բայց ի՞նչ . . . կը գո-
ցես աչքերդ յաւիտեան . . . ո՛հ . . . ալ Սան-
դուխտ չը կայ . . . [Թշուա՛ռ հայր . . . ան-
դու՛ր Վիք . . . Այո՛ դու վրէժդ լուծեցիր՝
այո՛ յաղթեցիր դու՛ Հրէից Աստուած։

Վ Ե Ր Ջ

oh! . . . un rayon de vie brille encore sur ses
lèvres pâles et décolorées . . . non, c'est im-
possible que la foudre des cieux puisse brûler
la fleur et laisser la tige. Le sang qui a déjà
jailli de son corps est encore chaude . . . San-
touht! ma fille, Santouht . . .

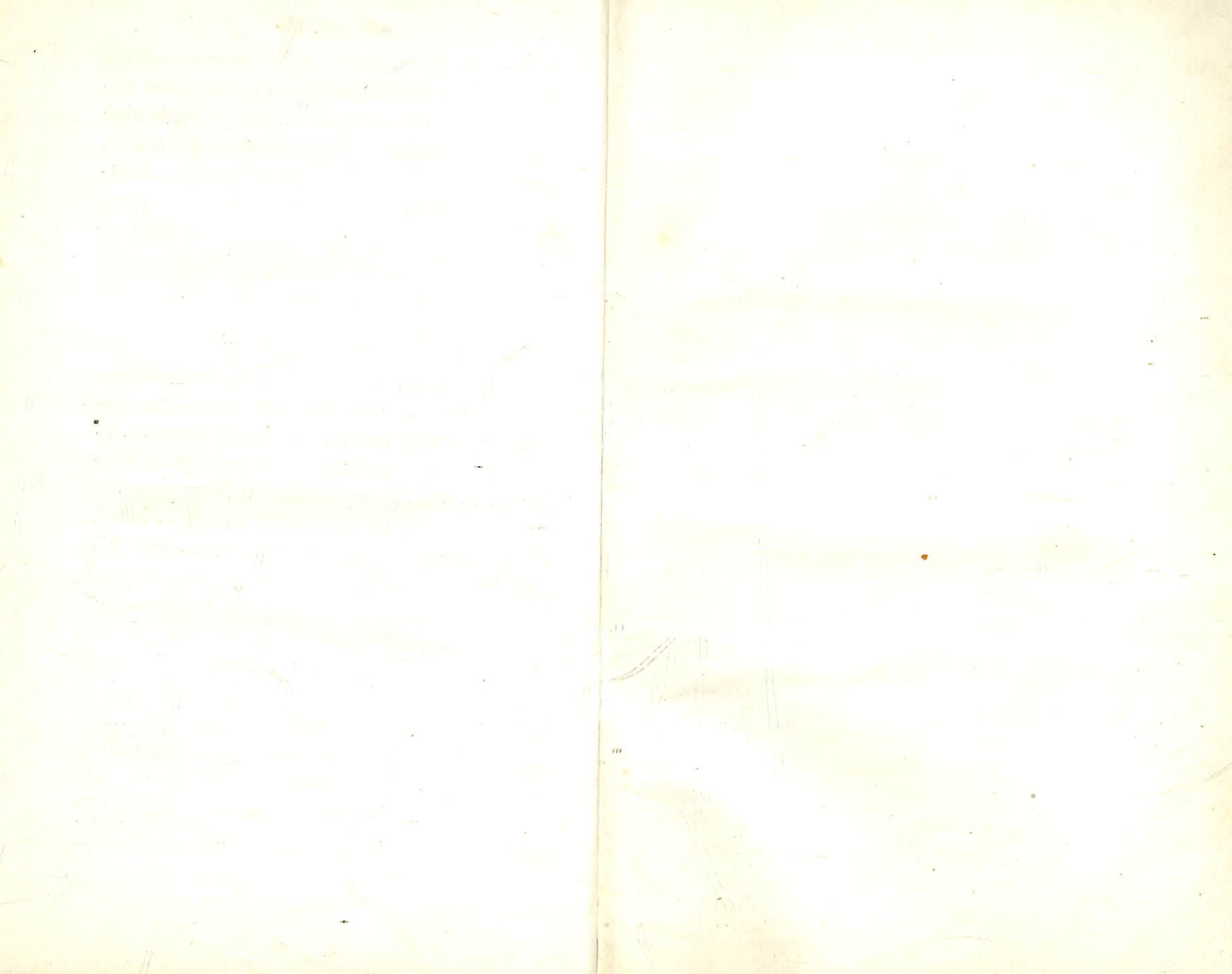
SANTOUGHT, *expirant*.

Père! . . . je te . . . pardonne . . .

SANADROUG

Pardonner! . . . à moi! . . . tu me pardon-
nes, à moi! . . . Oh! vis alors un instant en-
core, pour voir la mort de ton bourreau . . .
Mais quoi! . . . tu fermes les yeux pour tou-
jours . . . ah! . . . ma Santouht n'est plus? . . .
malheureux père! . . . Dieux cruel! . . . Oui,
tu t'es vengé, oui, tu l'emporte Dieu des
Juifs!

FIN

am

9764

